

T.C.

MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ

SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

HEMŞİRELİK ANABİLİM DALI

**ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN ÇEVREYE YÖNELİK
TÜKETİM BİLİNCİ VE DAVRANIŞLARI ARASINDAKİ
İLİŞKİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ**

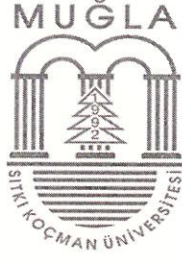
YÜKSEK LİSANS TEZİ

TUĞBA ÖZDEMİR

Danışman: Doç. Dr. GÜNGÖR GÜLER

HAZİRAN, 2019

MUĞLA

T.C.

MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ

SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

HEMŞİRELİK ANABİLİM DALI

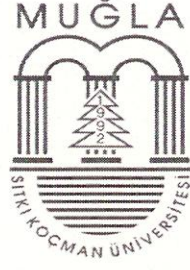
ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN ÇEVREYE YÖNELİK
TÜKETİM BİLİNCİ VE DAVRANIŞLARI ARASINDAKİ
İLİŞKİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TUĞBA ÖZDEMİR

Danışman: Doç. Dr. GÜNGÖR GÜLER

HAZİRAN, 2019
MUĞLA

T.C.
MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ

SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

HEMŞİRELİK ANABİLİM DALI

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN ÇEVREYE YÖNELİK TÜKETİM BİLİNCİ VE
DAVRANIŞLARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

TUĞBA ÖZDEMİR

Sağlık Bilimleri Enstitüsünce
“Yüksek Lisans”
Diploması Verilmesi İçin Kabul Edilen Tezdir.

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih:
Tezin Sözlü Savunma Tarihi: 24.06.2019

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Güngör GÜLER
Jüri Üyesi: Doç. Dr. Meryem ÖZTÜRK HANEY
Jüri Üyesi: Dr. Öğr. Üyesi Adile TÜMER

Enstitü Müdürü: Prof. Dr. Feral ÖZTÜRK

HAZİRAN, 2019
MUĞLA

TUTANAK

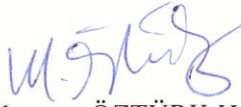
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü'nün **11/06/2019** tarih ve **141/18** sayılı toplantısında oluşturulan jüri, Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin **24/6** maddesine göre, **Hemşirelik** Anabilim Dalı Yüksek lisans öğrencisi Tuğba ÖZDEMİR'in "**Üniversite Öğrencilerinin Çevreye Yönelik Tüketim Bilinci ve Davranışları Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi**" adlı tezini incelemiş ve aday **24.06.2019** tarihinde saat 14.30'da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini savunmasından sonra 60 dakikalık süre içinde gerek tez konusu, gerekse tezin dayanağı olan anabilim dallarından sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin **kabul** edildiğine **oy birliği** ile karar verildi.

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Güngör Güler

Doç. Dr. Meryem ÖZTÜRK HANEY

Üye

Dr. Öğr. Üyesi Adile TÜMER

Üye

YEMİN

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “**Üniversite Öğrencilerinin Çevreye Yönelik Tüketim Bilinci ve Davranışları Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi**” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynakça’da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

24/06/2019

TUĞBA ÖZDEMİR

YÜKSEKÖĞRETİM KURULU DOKÜMANTASYON MERKEZİ TEZ VERİ GİRİŞ FORMU		
YAZARIN		
Soyadı: ÖZDEMİR Adı : Tuğba		Kayıt No: 10258640
TEZİN ADI Türkçe: Üniversite Öğrencilerinin Çevreye Yönelik Tüketim Bilinci ve Davranışlarındaki Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi Y. Dil : Evaluation of the Relationship Between University Students' Consumption Consciousness and Behavior		
TEZİN TÜRÜ: Yüksek Lisans (X)	Doktora ()	Sanatta Yeterlilik ()
TEZİN KABUL EDİLDİĞİ Üniversite : Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Fakülte : Sağlık Bilimleri Fakültesi Enstitü : Sağlık Bilimleri Enstitüsü Diğer Kuruluşlar : Tarih : 24.06.2019		
TEZ YAYINLANMIŞSA Yayınlayan : Basım Yeri : Basım Tarihi : ISBN :		
TEZ YÖNETİCİSİNİN Soyadı, Adı : Güler, Güngör Unvanı : Doç. Dr.		

TEZİN YAZILDIĞI DİL: TÜRKÇE

TEZİN SAYFA SAYISI: 100

TEZİN KONUSU (KONULARI):

1. Çevre Sağlığı
2. Okul Sağlığı
3. Çevre Sağlığı ve Hemşirelik

TÜRKÇE ANAHTAR KELİMELEER:

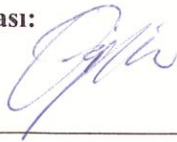
1. Çevre Bilinci
2. Çevresel Davranış
3. Çevre Sağlığı
4. Halk Sağlığı Hemşireliği

İNGİLİZCE ANAHTAR KELİMELEER: Konunuzla ilgili yabancı indeks, abstract ve thesaurus'u kullanınız.

1. Environmental Consciousness
2. Environmental Behaviour
3. Environmental Health
4. Public Health Nursing

- 1- Tezimden fotokopi yapılmasına izin vermiyorum ()
- 2- Tezimden dipnot gösterilmek şartıyla bir bölümünün fotokopisi alınabilir (X)
- 3- Kaynak gösterilmek şartıyla tezimin tamamının fotokopisi alınabilir ()

Yazarın İmzası:

Tarih: 25/06/2019

ÖZET

Giriş ve Amaç: Artan nüfus, sanayileşme ve duyarsız tüketim sonucunda bozulan ekolojik denge beraberinde birçok sağlık problemi getirmektedir. Çevre ve çevre sorunlarının olumsuz sonuçları ile ilgili ortaya çıkan problemler en çok genç nesilleri etkilemektedir. Gelecek kuşaklara daha yaşanılır bir çevre bırakmak için günümüzde nüfusun önemli bir kesimini oluşturan öğrencilerin, doğaya ve çevreye yönelik sorumlu ve bilinçli tüketiciler olarak yetişmesi, çevreye yönelik koruyucu davranışlar sergilemesi ve diğer bireylere örnek olmaları oldukça önemlidir. Bu çalışmada üniversite öğrencilerinin çevreye yönelik tüketim bilinç ve davranışları arasındaki ilişkiyi değerlendirmek amaçlanmıştır.

Yöntem: Kesitsel tipteki bu araştırmanın evrenini, Maltepe Üniversitesi'nde 2018-2019 eğitim-öğretim yarıyılı güz döneminde öğrenim gören tüm Fakülte/Yüksekokul ve Meslek Yüksek Okullarındaki toplam 8958 öğrenci oluşturmaktadır. Tabakalama örnekleme ile 255 öğrenci çalışmaya alınmıştır. Veriler "Sosyo-Demografik Özellikler Formu", "Tüketici Çevre Bilinci Algı Ölçeği" ve "Çevre Sorunlarına Yönelik Davranış Ölçeği" aracılığı ile toplanmıştır. Verilerin analizi SPSS 22.0 paket programında veri tabanı oluşturularak ortalama, yüzde dağılımları, bağımsız gruplarda t testi, One Way ANOVA ve ileri analizde Post Hoc Scheffe ve LSD testleri kullanılarak değerlendirilmiştir. Yanılma düzeyi olarak $\alpha p=0,05$ olarak alınmıştır. Tüketici Çevre Bilinci Algı Ölçeğinden alınan puanların artması katılımcıların tüketici olarak çevre bilinçlerinin yüksekliğine, puanların azalması ise bilinçsiz tüketici olmaya işaret etmektedir. Çevre Sorunlarına Yönelik Davranış Ölçeğinden alınan puanların artması daha fazla çevresel davranışların sergilendiğini, puanların azalması ise daha az çevresel davranışların sergilendiğini göstermektedir.

Bulgular: Araştırmaya alınan öğrencilerin %53,9'u kız, %48,9'u 21-23 yaş grubundadır. Öğrencilerin %61,8'inin annesi çalışmıyor ve %38,6'sının baba mesleği serbest meslektir. Yüzde 26,4'nün anne eğitim düzeyi ve %36,1'inin baba eğitim düzeyi üniversite ve üzeridir. Öğrencilerin %31,1'i üçüncü sınıfta öğrenim görmekte, %55'inin gelir gider durumları birbirine eşittir. Öğrencilerin %40,7'si sigara, %36,8'i ise alkol kullanmaktadır. %67,1'inin çevre ile ilgili eğitim almadığı ve %95,4'ünün çevre ile ilgili herhangi bir kuruluşa üyeliğinin bulunmadığı tespit edilmiştir.

Kız öğrencilerin Tüketici Çevre Bilinci Algı Ölçeği toplam puan ortalaması, Tüketici Çevre Bilinci Algı Ölçeği tüm alt boyut puan ortalamaları erkek öğrencilerden daha yüksektir ($p>0.05$). Kız öğrencilerin Çevre Sorunlarına Yönelik Davranış Ölçeği toplam puan ortalaması, Çevre Sorunlarına Yönelik Davranış Ölçeği algılama dışındaki tüm alt boyut puan ortalamaları erkeklerden anlamlı şekilde daha yüksektir ($p<0.05$). Öğrencilerin anne mesleği emekli olanların ve baba mesleğini belirtmeyenlerin Tüketici Çevre Bilinci Algı Ölçeği toplam puan ortalaması daha yüksektir ($p>0.05$). Anne mesleğini belirtmeyen ve baba mesleğini memur olarak belirten öğrencilerin Çevre Sorunlarına Yönelik Davranış Ölçeği toplam puan ortalamasının diğer gruplardan daha yüksek olduğu tespit edilmiştir ($p>0.05$). Anne eğitim durumu üniversite ve üzeri olanların lise olanlara göre lise olanların ise ilkokul ve altı eğitim düzeyi olanlara göre Tüketici Çevre Bilinci Algı Ölçeği sosyal baskı alt boyut puan ortalaması anlamlı şekilde yüksek bulunmuştur ($p<0.05$). Baba eğitimi üniversite ve üzeri olan öğrencilerin Tüketici Çevre Bilinci Algı Ölçeği toplam puan ortalaması diğer gruplardan daha yüksektir ($p>0.05$). Öğrencilerin anne eğitim düzeyinin ortaokul, baba eğitim düzeyi ilkokul ve altı olanların Çevre Sorunlarına Yönelik Davranış Ölçeği toplam puan ortalaması diğer gruplara göre daha yüksektir ($p>0.05$). İkinci sınıf öğrencilerin Tüketici Çevre Bilinci Algı Ölçeği toplam puan ortalaması diğer gruplardan daha yüksektir ($p>0.05$). Sınıf düzeyi ile Çevre Sorunlarına Yönelik Davranış Ölçeği beceriye dönüştürme alt boyutu arasında anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir ($p<0.05$). Buna göre birinci sınıfların üçüncü sınıflara göre Çevre Sorunlarına Yönelik Davranış Ölçeği beceriye dönüştürme alt boyut puan ortalaması anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu saptanmıştır ($p<0.05$). Sigara ve alkol kullanma davranışına göre Tüketici Çevre Bilinci Algı Ölçeği davranış bilinci alt boyutunda sigara ve alkol kullanmayanlar kullananlara göre anlamlı düzeyde daha yüksek puan almışlardır ($p<0.05$). Sigara kullanmayan öğrencilerin Çevre Sorunlarına Yönelik Davranış Ölçeği toplam puan ortalaması ve Çevre Sorunlarına Yönelik Davranış Ölçeği kurulma, beceriye dönüştürme ve yaratma alt boyut puan ortalamaları arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ($p<0.05$). Alkol kullanmayan öğrencilerin Çevre Sorunlarına Yönelik Davranış Ölçeği toplam puan ortalaması kullananlara göre daha yüksektir ($p>0.05$). Çevre eğitimi alan öğrencilerin Tüketici Çevre Bilinci Algı Ölçeği toplam puan ortalaması almayan öğrencilere göre daha

yüksektir ($p>0.05$). Çevre ile ilgili herhangi bir kuruluşa üye olan öğrencilerin Tüketici Çevre Bilinci Algı Ölçeği toplam puan ortalaması üye olmayanlara göre daha yüksektir ($p>0.05$). Çevre ile ilgili bir kuruluşa üye olan öğrencilerin Çevre Sorunlarına Yönelik Davranış Ölçeği toplam puan ortalaması ve Çevre Sorunlarına Yönelik Davranış Ölçeği kılavuzlama alt boyut puan ortalaması üye olmayanlara göre anlamlı düzeyde daha yüksektir ($p<0.05$). Çevre Sorunlarına Yönelik Davranış Ölçeği toplam puan ortalaması ile Tüketici Çevre Bilinci Algı Ölçeği davranış bilinci ($r=.382$) ve bilincin yönlendirilmesi ($r=.206$) alt boyutları arasında pozitif yönde zayıf düzeyde anlamlı bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir ($p<0.05$).

Bu araştırmada Tüketici Çevre Bilinci Algı Ölçeği ile Çevre Sorunlarına Yönelik Davranış Ölçeği toplam puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olmadığı tespit edilmiştir ($r=.058$, $p>0.05$). Ancak her iki ölçek alt boyutları arasında zayıf ve çok zayıf düzeyde pozitif ve negatif yönde anlamlı ilişkilerin olduğu bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Çevre Bilinci, Çevresel Davranış, Çevre Sağlığı, Halk Sağlığı Hemşireliği

ABSTRACT

Introduction and Purpose: Increasing population, industrialization and insensitive consumption as a result of deteriorating ecological balance brings along many health problems. Problems arising from the negative consequences of environmental and environmental problems affect the younger generations. In order to leave a more livable environment for future generations, it is very important that the students, who constitute an important part of the population, to grow as responsible and conscious consumers for nature and environment, to exhibit protective behaviors towards the environment and to be an example to other individuals. In this study, it is aimed to evaluate the relationship between university students' consumption consciousness and behavior towards environment.

Method: The population of this cross-sectional study consisted of 8958 students from all faculties and vocational schools in Maltepe University in 2018-2019 academic semester. 255 students were included in the study by stratification sampling method. The data were collected through "Socio-Demographic Features Form", "Environmental Consciousness Scale" and "Environmental Problems Behaviour Scale". Data were analyzed by using SPSS 22.0 package program and average, percentage distributions, independent groups t test, One Way ANOVA and Post Hoc Scheffe and LSD tests in further analysis tests were used. The level of error was taken as $\alpha p = 0.05$. The increase in the scores obtained from the Environmental Consciousness Scale indicates the high environmental awareness of the participants as consumers, and the decrease in the scores indicates unconscious consumers. The increase in the scores obtained from the Environmental Problems Behaviour Scale indicates that more environmental behaviors are exhibited and the decrease in scores indicates less environmental behaviors.

Findings: 53.9% of the students were female and 48.9% were in the 21-23 age group. 61.8% of the student's mother profession do not work and 38.6% of the students' father profession is the free profession. 26.4% of the mother education and 36.1% of the father's education is university and above. 31.1% of the students are studying in the third year and 55% of the income level is equal to the expenditure. 40.7% of the students smoke and 36.8% use alcohol. It was determined that 67.1% did not receive

any environmental education and 95.4% of them did not have any membership in any environmental organization.

Total score averages of female students, mean scores of all sub-dimensions of Environmental Consciousness Scale were higher than males ($p > 0.05$). The mean total score of Environmental Problems Behaviour Scale the female students and all sub-dimension scores except the Environmental Problems Behaviour Scale perception sub-dimension were significantly higher than the males ($p < 0.05$). The total score averages of Environmental Consciousness Scale the students whose mother profession was retired and who did not specify the father's profession were higher ($p > 0.05$). The total score averages of Environmental Consciousness Scale the students who did not specify the mother profession and stated that the father was an officer were found to be higher than the other groups ($p > 0.05$). The mean score of Environmental Consciousness Scale social pressure sub-dimension was significantly higher mother education status those who are university level are higher than high school level, high school level is higher than primary school level ($p < 0.05$). The total score averages of Environmental Problems Behaviour Scale the students father with university and higher education were higher than the other groups ($p > 0.05$). The total score averages of Environmental Problems Behaviour Scale the students mothers education level are middle School and the students fathers education level are primary school is higher than the other groups ($p > 0.05$). The total score averages of Environmental Consciousness Scale the second grade students were higher than the other groups ($p > 0.05$). A significant difference was found between the grade level and the Environmental Problems Behaviour Scale skill conversion sub-dimension ($p < 0.05$). Accordingly, it was found that there was a significant difference between the first grade and third grade students ($p < 0.05$). According to smoking and alcohol use behaviors, the scor of the sub dimension of Environmental Consciousness Scale behavioral consciousness who they did not smoke and did not use alcohol significantly higher scores in compared to the smokers and alcohol users ($p < 0.05$). It was found that there was a significant relationship between the total score averages of Environmental Problems Behaviour Scale the non-smoker students and the sub-scale mean scores of establishment, skill conversion and creation of the Environmental Problems Behaviour Scale ($p < 0.05$). The total score averages of Environmental Problems Behaviour Scale the students who did not use alcohol were

higher than those who did not ($p>0.05$). The students who received environmental education were higher than the students who did not get the total score average of Environmental Consciousness Scale ($p>0.05$). The mean total score of Environmental Consciousness Scale students who are members of any environmental organization is higher than non-members ($p>0.05$). The mean total score of the students who were members of an environmental organization and the Environmental Problems Behaviour Scale guidance subscale scores were significantly higher than the non-members ($p<0.05$). It was found that there was a positively low positive correlation between total score averages and sub-dimensions of Environmental Consciousness Scale behavioral consciousness ($r=.382$) and consciousness orientation ($r=.206$) ($p<0.05$).

In this study, it was found that there was no statistically significant difference between the total scores of Environmental Consciousness Scale and Environmental Problems Behaviour Scale ($r=.058$, $p>0.05$). However, it was found that there were weak and very weak positive and negative significant relationships between both scales

Keywords: Environmental Consciousness, Environmental Behaviour, Environmental Health, Public Health Nursing

TEŞEKKÜR

Çalışmamın her aşamasında yol gösterici olan, görüş ve önerileriyle katkıda bulunan ve akademik hayatı ile bana rol model olan tez danışmanım, değerli hocam Doç. Dr. Güngör Güler'e,

Değerli katkılarından dolayı Doç. Dr. Atilla Göktaş'a ve çalışmama katılan tüm Maltepe Üniversitesi öğrencilerine,

Hayatımın her aşamasında olduğu gibi tez sürecimde de bana güç veren ve destekleyen aileme,

Sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	i
ABSTRACT	iv
TEŞEKKÜR	vii
İÇİNDEKİLER	viii
TABLolar	x
KISALTMALAR LİSTESİ	xi
1. GİRİŞ VE AMAÇ	1
2. GENEL BİLGİLER	5
2.1. Çevre ve Çevre Sağlığı	5
2.2. Tüketicinin Tanımı	7
2.3. Çevre Bilinci ve Bilinçli Tüketim	8
2.4. Sürdürülebilirlik Tanımı, Sürdürülebilir Tüketim ve Üretimin Önemi	10
2.5. Çevre Eğitimi	12
2.6. Hemşirelik ve Çevre Sağlığı	14
3. YÖNTEM	19
3.1. Araştırmanın Tipi	19
3.2. Araştırmanın Evren ve Örneklemi	19
3.3. Değişkenler	19
3.4. Veri Toplama Araçları	19
3.4.1. Sosyo-Demografik Özellikler Formu	19
3.4.2. Tüketici Çevre Bilinci Algı Ölçeği	20
3.4.3. Çevre Sorunlarına Yönelik Davranış Ölçeği	21
3.5. Etik İzinler	22
3.6. Verilerin Toplanması	22
3.7. Verilerin Değerlendirmesi	23
3.8. Araştırmanın Sınırlılıkları	23

4. BULGULAR	24
5. TARTIŞMA	42
6. SONUÇ VE ÖNERİLER	51
7. KAYNAKLAR	54
8. EKLER	

EK 1. SOSYO-DEMOGRAFİK ÖZELLİKLER FORMU

EK 2. TÜKETİCİ ÇEVRE BİLİNCİ ALGI ÖLÇEĞİ

EK 3. ÇEVRE SORUNLARINA YÖNELİK DAVRANIŞ ÖLÇEĞİ

EK 4. ETİK KURUL ONAYI

EK 5. KURUM İZNİ

EK 6. EK TABLOLAR

EK TABLO 1: MALTEPE ÜNİVERSİTESİ 2018-2019 EĞİTİM-ÖĞRETİM
YILI ÖĞRENCİ SAYILARI

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo	Sayfa
Tablo 1. Öğrencilerin Bazı Tanıtıcı Özelliklerinin Dağılımı (n= 280)	24
Tablo 2. Tüketici Çevre Bilinci Algı Ölçeği ve Çevre Sorunlarına Yönelik Davranış Ölçeği Puan Ortalamalarının Dağılımları (n=280)	26
Tablo 3. Öğrencilerin Tanıtıcı Özelliklerine Göre Tüketici Çevre Bilinci Algı Ölçeği Puan Ortalamaları (n=280)	27
Tablo 4. Öğrencilerin Tanıtıcı Özelliklerine Göre Tüketici Çevre Bilinci Algı Ölçeği Alt Boyutları Puan Ortalamaları (n=280)	29
Tablo 5. Öğrencilerin Tanıtıcı Özelliklerine Göre Çevre Sorunlarına Yönelik Davranış Ölçeği Puan Ortalamaları (n=280)	33
Tablo 6. Öğrencilerin Tanıtıcı Özelliklerine Göre Çevre Sorunlarına Yönelik Davranış Ölçeği Alt Boyutları Puan Ortalamaları (n=280)	36
Tablo 7. Öğrencilerin Tüketici Çevre Bilinci Algı Ölçeği Puan Ortalamaları ile Çevre Sorunlarına Yönelik Davranış Ölçeği Puan Ortalamaları Arasındaki İlişki (n=280)	41

KISALTMALAR LİSTESİ

DSÖ: Dünya Sağlık Örgütü

ICN: International Council of Nursing

UNICEF: United Nations International Children's Emergency Fund

OECD: Organisation for Economic Co-operation and Development

1. GİRİŞ VE AMAÇ

Çevre ile ilgili sorunlar ve çevre sorunlarının getirdiği olumsuz sonuçlar çağımızın önemli sorunlarından biridir. Artan nüfus ihtiyaçlarını karşılama ve konforu sağlama, sanayileşme, duyarsız tüketim ve gereksiz kullanımların yol açtığı hava, su ve toprağın ciddi boyutta kirlenmesi, yeryüzündeki ekolojik dengenin bozulmasına yol açmıştır. Konu ile ilgili önlemlerin alınması, daha fazla farkındalık geliştirilmesi ve bireylerin ortaya çıkan çevre sorunlarıyla mücadele etme sorumluluğu üstlenmeleri gerekmektedir (Akyüz, 2015; Dursun ve Gündüz, 2016; Onurlubaş, 2019; Saraçlı ve diğerleri, 2014; Swartz, 2018; Uludağ, Karademir ve Cingi, 2017).

Gelişen teknoloji küresel değişimlerin hızını artırmakta ve bu durum tüketicinin davranışlarına yansımaktadır. Bilim, sanayi ve ekonomi alanındaki hızlı ilerlemeler insanların yaşam kalitesini artırmakla birlikte insanların yaşadığı ortama ve çevreye zarar vermektedir. İnsanların ihtiyaçları gün geçtikçe artmasına rağmen doğal kaynaklar aynı hızda artmamakta hatta yok olmaktadır. Doğal kaynakların çoğunun tükenmeyeceği düşünülürken 20. yüzyıldan itibaren nüfusun artışı ve ekonomik gelişmelerin artması sonucu dünyadaki doğal kaynakların tükenmeye başlamasının farkındalığı oluşmuştur. Bununla beraber gelecek nesillerin ihtiyaçlarını karşılayamama tehdidi sorumlu tüketim anlayışının benimsenmesini sağlamıştır (Sayraç, 2016).

Dünya ısındıkça ve kalabalıklaştıkça soluduğumuz hava tehlikeli bir biçimde kirlenmektedir ve on kişiden dokuzu, her yıl yedi milyon insanı öldüren kirli havayı solumaktadır. Hava kirliliği, düşük ve orta gelirli ülkelerde beş yaşın altındaki çocuklarda akut alt solunum yolu enfeksiyonundan kaynaklanan tüm çocuk ölümlerinin yarısından fazlasına neden olmaktadır. Küresel olarak, 18 yaşın altındaki çocukların %93'ü DSÖ tarafından belirlenen kuralların üzerindeki hava kirliliği seviyeleri ile yaşamaktadır (WHO, 2019a).

Dünyanın birçok yerinde hava kirliliği seviyeleri tehlikeli derecede yüksektir. DSÖ, her yıl yaklaşık 7 milyon insanın, akciğerlere ve kardiyovasküler sisteme derinden giren kirli havadaki ince parçacıklara maruz kalmasından ötürü ölen, felç kalan, kalp hastalığı, akciğer kanseri, kronik obstrüktif akciğer hastalıkları ve pnömoni de dahil olmak üzere solunum yolu enfeksiyonları gibi hastalıklara neden olduğunu tahmin etmektedir (WHO, 2018a). Çevresel kirlilik günümüzde dünyadaki çevresel

hastalıkların ve ölümlerin en büyük sebeplerindendir ve 2015 yılında yaklaşık dokuz milyon erken ölümden sorumludur (Ruepert, Keizer ve Steg, 2017).

Çevre sorunları genel olarak hava, su ve toprağın zamanla özelliğinin bozulmasıyla ve aşırı ve bilinçsizce yapılan tüketimlerin sonucu olarak bitki ve hayvan türlerinin yok olması ve ekolojik dengenin bozulmasıyla ortaya çıkan problemlerdir. Çevre sorunları, insan kaynaklı yaşanan nedenlerle olabileceği gibi seller, yanardağlar ve şiddetli yağmurlar gibi doğal nedenlerle de ortaya çıkabilir (Kaypak, 2013).

Hemşireliğin temel kavramlarından biri çevredir ve insan sağlığı için çevrenin korunması ve çevre sağlığının geliştirilmesi gerekmektedir (Fox ve Alldred, 2016). Kırım Savaşı'nda yaralı askerlerin iyileştirilmesi ve askerlerin sağlığının geliştirilmesi için çevre sağlığı ve çevrenin önemini vurgulayan ilk kişi olan Florence Nightingale'in hemşirelik modeli, çevre üzerinde yoğunlaşmaktadır. Nightingale, optimum sağlık için temiz hava, temiz su, etkili drenaj, sanitasyon ve aydınlatma olmak üzere beş temel bileşene dikkat çekmiştir (Özsoy Altuğ ve Şimşek Gürgen, 2018). Uluslararası Hemşireler Birliği (International Council of Nurses-ICN), hemşireler arasında evrensel olarak yaşanan sorunlara dikkati çekmek, mesleki kültür oluşturmak ve sürdürmek, mesleki olarak paylaşılan değerleri yansıtmak üzere her yıl bir tema belirlemektedir. ICN 2017 için "Hemşireler: Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerine Ulaşmada Öncü Ses" temasını belirlemiştir. Hedeflerin dördü çevre ile ilgilidir ve 12. Hedef sorumlu tüketim ve üretimdir (ICN, 2017; Oksay ve diğerleri, 2018).

Bugünkü çevre sorunlarından genç nesil sorumlu değildir ancak çevre sorunlarından kaynaklanan problemlerden en çok etkilenen genç nesillerdir. Çevre sağlığı ile ilgili sorumlu ve bilinçli tüketici olmak ve çevresel koruyucu ve eğitici davranışlar sergilemek toplumun önemli bir kısmını oluşturan öğrenciler için büyük önem taşımaktadır (Çelik, Başaran, Gökalp, Yeşildal ve Han, 2016). Bireylerin çevre ile ilgili kaygıları olmasına rağmen çevre yanlısı davranışlarının zayıf olduğunu gösteren birçok çalışma vardır (Casaló ve Escario, 2016; Landry, Gifford, Milfont, Weeks ve Arnocky, 2018; S. Lee, 2011; Mei, Wai ve Ahamad, 2016). Toplumda bireylerin sorumsuz, bilinçsiz ve düşünmeden sergiledikleri tüketim davranışları çevresel, toplumsal ve etik açıdan birçok problemi beraberinde getirmektedir. Çevre bilinci ile ve gelecek nesilleri düşünerek tüketim davranışlarının benimsenmesi ve her bireyin bu sorumluluk bilinci ile hareket etmesi oldukça önemlidir (Buğday ve

Babaoğlu, 2016). Çevre dostu davranışların benimsenmesi ve gerçekleştirilmesi durumunda ise birçok çevre sorunlarının etkisinin azalacağı bilinmektedir (Coelho, Pereira, Cruz, Simões ve Barata, 2017; Truelove ve Gillis, 2018). Çevre bilincinin ve duyarlılığının oluşturulması çevre kirliliğinin ve ilgili ortaya çıkabilecek sorunların önlenmesinde temel adımdır (Gordon-Wilson ve Modi, 2015). Ajzen ve Fishbein tarafından (1980) açıklanan gerekçeli davranış teorisi çerçevesinde davranış değişkenlerinden davranışın öngörülmesine dayanan birçok çalışma yapılmıştır. Bu teori, tutumların davranış için önemli olduğunu, ancak davranışı doğrudan belirlemediğini, tutumlar davranış niyetlerini etkiler ve bu da eylemlerimizi şekillendirir şeklinde ifade edilmiştir (Rodríguez-Barreiro ve diğerleri, 2013).

Oğuz ve ark.'nın belirttiğine göre (2011), öğrencilerin çevre ile ilgili konularda beklenildiği kadar farkındalıklarının olmadığı bulunmuş ve sürdürülebilir toplumların oluşmasında, toplumdaki bireylerin yeterli bilgi, beceri ve tutumlara sahip olmalarının gerekliliği göz önüne alınarak, yükseköğretim kurumlarının bu konudaki rollerinin güçlendirilmesi ve desteklenmesi gerektiği vurgulanmıştır. Yapıcı ve ark.'nın çalışmasında (2014), öğrencilerin çevre risk algı düzeylerinin orta derecenin üzerinde olduğunu, kadınların erkeklere göre çevreye daha fazla olumlu tutumlarının olduğunu, öğrencilerin çevreye karşı tutumlarını olumlu yönde geliştirecek nitelikte olmadığını düşünüldüğü belirtilmiştir. Karaahmetoğlu ve ark.'na göre (2017), öğrencilerin çok azı boş zamanlarında doğa ile ilgilendiğini, az bir kısmı çevre konusundaki yayınları takip ettiğini ve çoğunluğu kitle iletişim araçlarının çevre bilinci oluşturduğunu belirtmektedirler.

Yapılan çalışmaların sonuçlarına göre bireylerin çevre ile ilgili sürdürülebilir davranışlar göstermemesinin nedeni çevre ile ilgili yeterince bilgilerinin olmamasından kaynaklanmaktadır. Günümüzde ve gelecekte doğa ve çevre ile ilgili problemlerle karşılaşılabilmesi için bireylerin çevreye karşı sorumluluk bilinci ile yetiştirilmesi ve çevre yanlısı davranışlar sergilemesi beklenilmektedir. Çevreye yönelik bilinçli anne ve babalar çocuklarını çevre ile ilgili merakları oluşmaya başladığında desteklemek ve ilk önce aile ortamında çevreye karşı duyarlı, sorumlu ve bilinçli yetiştirmek zorundadırlar. Çevre eğitimi aile ortamından sonra da eğitimin her kademesinde devam ettirilmeli ve gelecek nesillere sağlıklı, yaşanılabilir bir çevre ve doğal kaynaklar bırakılmalıdır (Karaahmetoğlu Ulaş, Softa Kaçan, Açıkgözoğlu ve

Hızarcı, 2017; Tanık Önal, 2018). Küresel toplumun yaşam kalitesinin artırılmasına katkıda bulunacak, gerekli bilgiye, yeteneğe ve değerlere sahip, çevre bilinci gelişmiş bireylerin yetiştirilmesinde yükseköğretim kurumlarına da önemli sorumluluklar düşmektedir (Oğuz, Çakıcı ve Kavas, 2011).

Genel olarak değerlendirildiğinde, Türkiye’de hemşirelik alanında tüketim bilinci ve çevreye yönelik davranışlar konusunda yapılan çalışmaların kısıtlı olduğu görülmektedir. Oysa çevre sağlığı halk sağlığı hemşireliğinin önemli konu alanlarından birisidir. On yedi Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinden dördünün çevre sağlığı ile ilgili olması ve 12. Hedefin “sorumlu tüketim ve üretim” olması nedeniyle konu ayrıca önem kazanmaktadır.

Bu çalışma ile üniversite öğrencilerinin çevreye yönelik tüketim bilinçleri ve davranışları belirlenerek öğrencilerin bilinçsiz tüketim ve olumsuz davranışlarının olumlu yönde değiştirilmesi için yapılacak planlamalara katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın Amacı

Üniversite öğrencilerinin çevreye yönelik tüketim bilinci ve davranışları arasındaki ilişkiyi değerlendirmek amacıyla bu çalışma yapılmıştır.

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Çevre ve Çevre Sağlığı

Türk Dil Kurumu'na göre çevre “Bir şeyin yakını, dolayı, etrafı, periferi” olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2018). Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'na göre ise çevre “İnsanların ve diğer canlıların yaşamları boyunca ilişkilerini sürdürdükleri ve karşılıklı olarak etkileşim içinde bulundukları fiziki, biyolojik, sosyal, ekonomik ve kültürel ortamdır” (ÇŞB, 2017). Çevre sağlığı ise, bir kişinin dışındaki tüm fiziksel, kimyasal ve biyolojik faktörleri ve davranışları etkileyen tüm durumları ele alır. Sağlığı potansiyel olarak etkileyebilecek çevresel faktörlerin değerlendirilmesini ve kontrolünü kapsar. Çevre sağlığının bu tanımına göre hastalığın önlenmesi ve sağlığı destekleyici ortamların yaratılması hedeflenmektedir (WHO, 2018b).

Çevre Kanunu 1983 yılında yürürlüğe girmiştir ve amacı sadece çevreyi korumak değil çevrenin iyileştirilmesi, kullanılması ve yönetilmesidir. Ülkemizdeki çevre politikası ise sürdürülebilir kalkınma ile çevrenin korunması ve geliştirilmesi amacıyla doğal kaynakların yönetilmesi, insan sağlığının ve doğal dengenin korunması ve gelecek kuşaklara yaşanılabilir doğal, fiziksel ve sosyal çevre bırakmaktır (Aracıoğlu ve Tatlıdil, 2009). İnsan sağlığı ve çevresel koşullar birbirleri ile sıkı bir etkileşim içerisinde (Graham ve White, 2016). Çevre sağlığı ve danışmanlığı koruyucu sağlık hizmetleri kapsamında çok önemli bir yere sahiptir (Çelik ve diğerleri, 2016).

Sağlığımız ile içinde yaşadığımız çevre, içtiğimiz su, soluduğumuz hava, yetiştirdiğimiz ve yediğimiz gıdalar arasında bir ilişki vardır. Her yıl beş yaşın altındaki üç milyondan fazla çocuk, kirli iç ve dış hava, kirli su gibi çevreye bağlı nedenlerden dolayı ölmektedir. Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ)'nün su ve sanitasyon, vektör kaynaklı hastalıklar, iç hava kirliliği, kimyasal güvenlik, ultraviyole ışınımı, beslenme, iş sağlığı, gıda güvenliği ve yaralanma önleme programları ve girişimleri çevre sağlığının iyileştirilmesi için kritik öneme sahip tüm konuları ele almaktadır (WHO, 2019b).

Dünya çapında 2,3 milyar insan temel sanitasyondan yoksundur. Güvenli sanitasyon, enfeksiyonun önlenmesinden zihinsel ve sosyal refahın iyileştirilmesine ve korunmasına kadar sağlık için temeldir (WHO, 2019c). Dünyadaki dört sağlık kurumundan biri, DSÖ ve Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF) Su

Temini, Sanitasyon ve Hijyen Ortak İzleme Programı'nın (JMP) yeni raporuna göre, iki milyardan fazla insanı etkileyen temel su hizmetlerinden yoksundur. Bu hizmetler, özellikle güvenli doğum için enfeksiyonları önlemek, antimikrobiyal direncin yayılmasını azaltmak ve kaliteli bakım sağlamak için oldukça önemlidir. Dünyada beş doğumdan birinin az gelişmiş ülkelerde gerçekleştiği tahmin edilmektedir ve her yıl, bu ülkelerdeki 17 milyon kadının sağlık merkezlerinde yetersiz su ve hijyen yetersizliği ile karşılaştığı tahmin edilmektedir. DSÖ ve UNICEF araştırmacıları, her yıl bir milyondan fazla ölümün yetersiz sanitasyon koşulları ile ilişkili olduğunu belirtmektedir. Uygun sanitasyon yokluğundan kaynaklanan enfeksiyonlar yenidoğan ölümünün %26'sını ve anne ölümünün %11'ini oluşturmaktadır (Osseiran ve Lindmeier, 2019).

Hava kirliliği sağlığı önemli boyutta etkilemektedir. İnme, akciğer kanseri ve kalp hastalıkları gibi ölümlerin üçte biri hava kirliliğinden kaynaklanmaktadır. Hava kirliliğinin yol açtığı problemler, sigara tüketimi ile eşdeğer bir etkiye sahiptir ve aşırı tuz tüketiminin etkisinden çok daha yüksektir. Havadaki mikroskobik kirleticiler vücudumuzun savunmasını geçerek solunum ve dolaşım sistemimize derinlemesine nüfus ederek ciğerlerimize, kalbimize ve beynimize zarar verebilir. Hava kirliliği, iklim değişikliği ile yakından bağlantılıdır. İklim değişikliğinin ana faktörü ise hava kirliliğini de olumsuz etkileyen fosil yakıtlardır ve birini hafifletme çabaları diğerini iyileştirebilir. Hanehalkı hava kirliliği, dünyanın en büyük çevresel sağlık risklerinden biri ve önemli bir iklim ısınması kirliliği kaynağıdır. Modern enerjiye evrensel erişim ve Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri'nden yedi hedefe ulaşmak için, üç milyar insan temiz pişirme çözümlerine erişmeli ve bir milyar insan 2030'a kadar elektriğe erişmelidir. (WHO, 2019a).

Sera gazlarının atmosfere salınımının artması, teknolojik gelişmelerin sonucu olarak yapılan nükleer denemeler ve radyoaktif kirlilik ozon tabakasının delinmesine neden olmaktadır. Bilinçsizce yapılan tüketimlerin sonucu hava, su ve toprak üzerinde zararlı maddelerin artışı ve bu nedenle birçok canlının hayatının tehdit edilmesi, küresel ısınma, asit yağmurları, tarımda kullanılan kimyasallar, ormanlarda çıkan yangınlar sonucu verimli arazilerin yok oluşu diğer çevre sorunları arasında yer almaktadır (Demirci Güler, 2013; Gül, Çobanoğlu, Aydoğmuş ve Türk, 2018; Güven ve Aydoğdu, 2012).

2.2. Tüketicinin Tanımı

Bireyler ekonomik durumları doğrultusunda kendi istek ve gereksinimleri için tüketim davranışlarında bulunurlar ve bu süreç toplumdaki yeri ve kimliğini ortaya koyan sosyal, kültürel ve fiziksel bir süreçtir (Aksu, 2014). Günümüzde hızla artan dünya nüfusu ve bununla birlikte artan tüketim nedeniyle doğal kaynak ihtiyacını karşılamak giderek zorlaşmaktadır. Üretim sırasında ve tüketim sonucu ortaya çıkan zararlı ve tehlikeli atıklar, doğal kaynakları yok ederek olumsuz yönde etkilemektedir. Böylece çevre ve insanlara yönelik olumsuz koşullar ve tehlikeler oluşturmaktadır. Son zamanlarda çevre kirliliğinin artması ile birlikte bitki ve hayvanların yok olması ve çevrenin, insanların davranışları nedeniyle zarar görmesi, insanlarda endişe yaratmış ve sorumluluk bilinci uyandırmıştır (Keleş, 2007).

İnsanlar bilinçli olarak çevreyi kirletmezler fakat insan davranışları sonucu ekolojik denge bozulmaktadır. Bunun sebebi ise; üretim ve tüketimin aşırı ve bilinçsiz yapılmasıdır (Bikari, 2017; Kuduz, 2011). Fazla tüketim ve nüfus artışı çevre felaketlerinin sorumlusu olarak gösterilmiştir (Dursun ve Gündüz, 2016). Tüketicinin artması ile birlikte doğal kaynaklar azalmıştır ve buna bağlı olarak tüketicinin davranışlarında değişikliğe neden olmuştur (Yüce, 2013). Doğal dengenin sağlanabilmesi için doğanın kendini yenilemesi gerekir. Fakat bu çok uzun bir zaman almaktadır. İnsanoğlunun yaşamını devam ettirmesi için ekolojik dengenin bozulmasını önlemek son derece önemlidir (Karaahmetoğlu Ulaş, Softa Kaçan, Açıkgözoğlu, ve diğerleri, 2017).

Bireyler toplumda kabul görme, itibar kazanma gibi ihtiyaçlarını gidermek için toplumsal tüketim anlayışını, duygularını ortaya koyma ya da bir iletişim aracı olarak da kültürel tüketim anlayışını benimsemişlerdir (Kahvecioğlu, 2004). Sınırsız tüketim anlayışı da sonunda kaynakların tükenmesine yol açar. Aşırı ve bilinçsiz yapılan tüketim kültür, toplum, sosyal çevreyi yaşanmaz hale getirerek toplumsal sorunlara da yol açar (Buğday ve Babaoğlu, 2016). Tüketim alışkanlıkları ya da sürekli tüketim çevre sorunlarının artmasına neden olmaktadır. Bireylerin tüketim davranışları çevre kirliliğinin artmasına ya da azalmasına sebep olabilir ve oluşan bu kirlilik bireyleri psikolojik ve fiziksel sağlık açısından etkilemektedir (Yazıcı Okuyan ve Gedikoğlu, 2012).

Çevre sorunlarının, günümüzü ve gelecek nesilleri etkileyebileceği kabul edilmektedir (Yüce, 2013). Çevre sorunlarının asıl nedeninin hızla gelişen sanayileşme ve dünya nüfusunun hızlı bir şekilde artması olduğu araştırmacılar tarafından kabul edilmiştir (Aydın ve Kaya, 2011). Çevreye duyarlı tüketim, artan tüketim toplumlarında genel olarak modern toplumlarda önemli konulardan birisidir. Tüketicilerin büyük bir kısmı çevresel konulara ilişkin endişelerini bildirmektedir fakat bu endişeler davranışa dönüşmeyi başaramamaktadır (Tsarenko, Ferraro, Sands ve McLeod, 2013).

2.3. Çevre Bilinci ve Bilinçli Tüketim

Gelecekte çevre ile ilgili önemli sorunların yaşanmaması için bireylerin çevreye karşı duyarlı, bilinçli ve sorumluluk sahibi olması gerekir (Karaahmetoğlu Ulaş, Softa Kaçan ve Hızarcı, 2017). Bilgi eksikliği, bireylerin bilinçli tüketim davranışlarını sergilememe nedenlerinden biridir. Bu nedenle çevre kirliliğinin önlenmesinde birincil adım çevreye yönelik bilinç ve duyarlılığın oluşturulmasıdır (Buğday ve Babaoğlu, 2016; Ek, Kılıç, Ögdüm ve Düzgün, 2009). Çevre bilincinin ortaya çıkması 1972 Stockholm Konferansı'na dayanmaktadır. Bu konferansta kazanılan çevre bilinci kavramı ile uluslararası düzeyde yasal düzenlemelere gidilmiş ve günümüze kadar önemi devam etmektedir (Kuduz, 2011).

Çevre bilinçli tüketici, “Kendisini doğanın hakimi olarak görmek yerine, doğanın bir parçası olduğunu kabul eden, yeryüzündeki diğer türlerin ve ekosistemlerin yaşam hakkına saygı duyan ve onları korumak için çaba gösteren, tüm faaliyetlerinin doğa üzerindeki etkilerinin bilincinde olarak kirliliğin ve tahribatın durdurulması için elinden geleni yapan, doğanın çeşitliliğinin insan kullanımı için değil de kendisi için değer taşıdığını bilen, doğaya ve diğer türlere karşı ayrımcı olmayan, doğal kaynakların sınırlılığın farkında olarak kaynak israfını önlemeye çalışan, tüketim kültürüne karşı olan, sade bir yaşam tarzını benimseyen bilinçli bireylerdir” şeklinde tanımlanmaktadır (Buğday ve Babaoğlu, 2016). Çevresel problemlerin çözüme kavuşması için bireylerin çevre bilincini benimser bir yaşam tarzına sahip olmaları gerekir. Çevreye olumsuz etkisi bulunmayan, daha az enerji harcayan ev aletleri, geri dönüşümü olan tüketim malzemelerinin satın alınması bilinçli tüketicilik davranışları arasındadır. (Ekinci, 2007).

Bireyin sosyal, çevresel ve etik konularındaki kaygıları bireyin, sorumlu tüketim davranışını etkileyen faktörler arasındadır (Dursun ve Gündüz, 2016). Çevresel sürdürülebilirliğin sağlanması için tüketicilerin bilinçli tüketim davranışlarını sergilemeleri gerekmektedir fakat tüketiciler çevre ile ilgili endişelerini dile getirdikleri halde bu endişenin sonucu olarak davranış değişikliğine gitmedikleri rapor edilmiştir (Auger ve Devinney, 2007; Bajde ve diğerleri, 2013; Carrigan ve Attalla, 2001; Follows ve Jobber, 2000; Shaw, Shiu, Hassan, Bekin ve Hogg, 2007; Tsarenko ve diğerleri, 2013). Sürdürülebilir bir çevre için bireylerin çevre bilinciyle yetişmesi, bilinçli tüketiciler olması ve çevreyi koruyucu davranışlar sergilemesi sonucunda ekonominin değişmesine ve toplumun kalkınmasına katkı sağlayabilirler. (Bener ve Babaoğlu, 2008; Sert, 2002).

Kazanılan çevre bilincinin çevre ile ilgili kararları ve yorumları içeren düşünsel boyutu, bu düşüncelerin yaşama aktarılan davranışsal boyutu ve bütün bunlarla ilgili duyguları içeren duygusal boyutu vardır. Bireyde bu boyutların tümüyle var olduğu söylenemeyebilir. Örneğin, çevre ile ilgili bilince sahip bireyler çevreye yönelik olumlu davranışlar sergileyemeyebilir ya da çevrenin kirlenmesine yönelik endişe duyan birey çevreyi korumak için olumlu davranışlar sergileyemeyebilir (Gordon-Wilson ve Modi, 2015; Yazıcı Okuyan ve Gedikoğlu, 2012).

Ülkemizde geçmişten günümüze tüketicilerin çevreye olan hassasiyetleri artmakla birlikte bu durumun satın alma, tüketim ve tüketim sonrası davranışlarında çevreci davranışlar sergilemesine katkı sağlamıştır. İnsan nedenli ortaya çıkan ekolojik felaketlerin ve dolayısıyla etkilerinin artması çevreye olan duyarlılığın ve bunun tüketime olan yansımalarının sonuçlarının daha da artması gereği ortaya çıkmıştır (Horton, 2003). Sağlıklı bir toplum diyebilmek için doğal çevrenin korunması gerekir (Karaahmetoğlu Ulaş, Softa Kaçan, Açıkgözoğlu, ve diğerleri, 2017). Günümüzde çevreye ve çevre sorunlarına yönelik bilgi, farkındalık ve olumlu tutum kazanma bilincine yönelik alt yapı oluşturulmakta fakat çevreyi korumaya ve karşılaştığımız çevre problemlerini önlemeye yetmemektedir. Bunun nedeni ise, çevre sorunlarının ortadan kalkması ve iyileştirilmesine yardımcı olmak ve yenileriyle karşılaşmamak yalnızca çevreye karşı olumlu davranış gösterilmesi ile mümkün olmaktadır (Güven ve Aydoğdu, 2012). Çevreye yönelik problemlerin ortadan kalkması için yalnızca yasaların ve teknolojinin değil, bireylerin olumlu çevresel davranışlar sergilemesi ile

sağlanabilir ve bu davranış değişikliği ise bireylerin bilgi, değer ve tutumlarının değişmesi ile sağlanabilir (Kaya, Akıllı ve Sezek, 2009; Uludağ ve diğerleri, 2017).

Çevresel zararlı etkilerin azaltılması ve sürdürülebilir bir gelecek için çevre dostu davranışların sergilenmesi büyük önem taşır (Coelho, Pereira, Cruz, Simões ve Barata, 2017; Truelove ve Gillis, 2018). Bireylerin tüketim davranışları değiştirmesi sonucunda, kaynakların yok olması, küresel ısınma, toprak, hava ve su kirliliği gibi çevresel ve toplumsal sorunların çözüme kavuşması sağlanacaktır (Buğday ve Babaoğlu, 2016). Çevre sorunlarını en aza indirmek, çevre ile ilgili problemlerin çözümü ve çevreye karşı koruyucu davranışlar sergilemek ancak çevre bilincine sahip, çevre ile ilgili sorunların farkında olan ve gerekli uygulamalar için motivasyonu olan kişilerce mümkündür. Kısaca çevreye yönelik tutumlar ve davranış değişikliği ile çevre konusunda yaşanan problemler giderilebilir (Sinha, Jangira ve Das, 1985). Birçok bilim adamı, insanoğlunun yetersiz bilgiye sahip olmaları nedeniyle ya da çevreye yönelik davranışlarının sonuçlarını düşünmemelerinden dolayı çevre ile ilgili sürdürülebilir davranış sergileyememekte olduklarını düşünmektedirler. Ayrıca, çevreci davranışlar bu davranışları gerçekleştiren bireyler için maliyetli olabilmesinin yanında başka birçok engel de vardır (Schmitt, Aknin, Aksen ve Shwom, 2018; Williamson ve Wood, 2001).

2.4. Sürdürülebilirlik Tanımı, Sürdürülebilir Tüketim ve Üretimin Önemi

Çevreye yönelik sorunlar ve çevresel zararların sebepleri sürdürülemez üretim ve tüketim sonucu ortaya çıkmaktadır. Sürdürülemez üretim ve tüketimin bir sonucu olarak ekolojik denge bozulmaktadır (Övüç, 2015). Gelecek nesillere yaşanılabilir bir çevre bırakmak ancak günümüzde sürdürülebilir tüketim davranışları ile mümkündür. Sürdürülebilirlik kavramının felsefesinde bireylerin bilinçlendirilmesi esastır ve bilinçli bireylerin yetişmesi erken yaşlarda vermeye başlanan çevre eğitimi ile olacaktır (Benli Özdemir ve Arık, 2013; Demirci Güler, 2013).

Sürdürülebilir kavramı ilk olarak Rio'da (1992) düzenlenen Dünya Zirvesi'nin Sürdürülebilir Kalkınma Eylem Planı çerçevesinde yer alan Gündem 21'de ele alınmış olup, kesin tanımları OECD tarafından hazırlanan raporda yapılmıştır. Buna göre sürdürülebilir tüketim, "gelecek kuşakların ihtiyaçlarını da dikkate alarak, yaşam döngüsü bakış açısı ile doğal kaynakların, toksit maddelerin, atık salınımlarının ve

çevreyi kirlletici maddelerin kullanımını en aza indirgerken, temel gereksinimleri karşılayan ve daha iyi bir yaşam kalitesi sunan malların ve hizmetlerin kullanımı” olarak tanımlanmıştır (Karalar, Erdoğan ve Kiracı, 2008; OECD, 2002; Seyfang, 2006). Çevre Gıda ve Köy İşleri Dairesi Başkanlığı (DEFRA) (2003) tarafından yapılan tanıma göre sürdürülebilir tüketim, “mevcut ve gelecek kuşakların istek ve ihtiyaçlarını karşılarken onların daha iyi bir yaşam kalitesine ulaşmasını sağlayan ve dünya ekosistemin sınırlarını aşmadan yapılan ekonomik ve toplumsal gelişmelerdir” (DEFRA, 2008). Birleşmiş Milletler Çevre Programı tarafından yapılan sürdürülebilir tüketim tanımı ise, “İhtiyaç karşılama, yaşam kalitesini yükseltme, verimliliği artırma, atıkları minimize etme, öz kaynak boyutlarını göz önünde bulundurarak yaşam döngüsü perspektifini benimseme gibi birçok temel konuyu bir arada toplayan şemsiye bir kavramdır.” Sürdürülebilir tüketimde amaç insanların temel gereksinimleri karşılanırken, tüketimin çevresel zararları ve insan sağlığına yönelik riskin azaltılması ve yaşam kalitesinin artırılmasıdır (UNEP, 2001).

Sürdürülebilir tüketimin birbiriyle ilişkili olan iki boyutu vardır, bunlar kullanılan ürün ve yaşam biçimidir. Kullanılan ürünlere göre sürdürülebilir bir tüketim, doğal kaynakları ve enerjiyi daha az harcayacak, daha az atık oluşturacak, büyük oranda geri dönüşümü yapılabilecek, geri dönüşümü mümkün olmayanların atıklarının ise çevreye zararı olmayacak biçimde tüketimi ile mümkündür. Yaşam biçimine yönelik sürdürülebilir tüketim ise, çevreye diğer yaşam biçimlerine oranla daha az zarar verecek davranışları sergilemenin ve toplumsal eşitsizliklere daha az bağlı kalacak biçimde tüketim davranışlarının sergilemenin sonucu oluşmaktadır (Hertwich, 2002; Hertwich, Briceno ve Hofstetter, 2005).

İlk kez 2004 yılında G8 zirvesinde eski Japon Başbakanı Junichiro Koizumi tarafından sürdürülebilir tüketimin boyutları “3R, azaltma (reduce), yeniden kullanma (reuse) ve geri dönüşüm (recycle)” olarak tanımlanmıştır (Visvanathan ve Kumar, 2007). Sürdürülebilirlik kavramı ekolojik, sosyal ve çevresel hedeflerin mevcut ve gelecekteki kuşaklar için karşılanmasını içermekte olup ürünlerin çevresel sürdürülebilirlik çerçevesinde tüketilmesi gerekmektedir (Pedro Pereira Luzio ve Lemke, 2013). Temel olarak sürdürülebilirlik, insan neslinin devamı için gerekli olan sosyal, kültürel, ekonomik ve çevresel değerlerin korunmasıdır (Aksu, 2014). Genel olarak yapılan tanımlara bakıldığında sürdürülebilirlik kavramı sosyal ve ekolojik

çevre ile ilişkili olup, ihtiyaçların karşılanabilmesi için kaynak tüketiminin gelecek nesillerin ihtiyaçlarını da düşünerek, doğal kaynakları verimli kullanarak, kaynakların geri dönüşümleri dikkate alınarak ve çevreyi koruyarak bilinçli tüketimlerin yapılmasıdır (Aksu, 2014; Uludağ ve diğerleri, 2017).

Dünyada önümüzdeki yirmi yıl boyunca birçok insan orta sınıfa dahil olacaktır. Bu durum bireysel açıdan düşünüldüğünde kişilerin refahı için güzel sonuçlar doğurabilir ancak kısıtlı olan doğal kaynaklara artacak talep tüketim ve üretim alışkanlıklarının değiştirilmemesi sonucunda çevreye geri dönüşü olmayan zararlar verebilir. Toplum üzerinde büyük etkilere sebep olabilecek bu zararları engellemek için atıkları azaltmak ya da mümkünse satın alınan ürünlerin sürdürülebilir bir seçeneğini düşünmek gibi basit değişimler yapılabilir (UN, 2018a). Sürdürülebilir tüketim ve üretim, kaynak ve enerji verimliliğini teşvik etmek, sürdürülebilir altyapı ve temel hizmetlere erişim sağlama ve herkes için daha iyi bir yaşam kalitesi ile ilgilidir. Sürdürülebilir tüketim ve üretimin amacı daha azıyla daha çok ve daha iyi yapmaktır (UN, 2017).

2.5. Çevre Eğitimi

Eğitim, toplum yapısı ve sosyal düzenin işleyişi bakımından önemli bir yere sahiptir ve tüketici davranışını etkileyen en önemli etkenlerden biridir (Yüce, 2013). İnsanların çevreye yönelik olumlu davranışlar sergilemesi, duyarlılığın oluşması ve sorumlu bireylerin var olabilmesi çevre eğitimi olarak sağlanabilir (Ek ve diğerleri, 2009). Çevre eğitimi, insanlarda çevreye yönelik bilincin oluşması ve bunun sonucu olarak da çevreye yönelik olumlu davranışlarda bulunmalarını sağlamak için gereklidir (Ünal, Mançuhan ve Alp Sayar, 2001). Bireyin alacağı çevre eğitimi, karşılaştığı çevre sorunlarıyla baş edebilmek ve sorunları çözüme ulaştırabilecek davranışlar sergilemesi açısından oldukça önemlidir (Özay Köse ve Gül, 2014).

UNESCO ile Başbakanlık Çevre Müsteşarlığı'nın düzenlediği Türkiye Çevre Eğitimi ve Öğretimi Ulusal Çevre Strateji ve Uygulama Planları Semineri'nde çevre için eğitim; "bireylerde çevre bilincinin geliştirilmesi, çevreye duyarlı, olumlu, kalıcı davranış değişikliklerinin kazandırılması ve doğal, tarihi, kültürel, sosyoestetik değerlerin korunması, aktif katılım sağlanması, sorunların çözümünde görev alma" şeklinde tanımlanmaktadır (Güler, 2009). Genç bireylerin ve yetişkinlerin çevreyi

koruma ve iyileştirmeye yönelik sorumluluk bilincine sahip olmaları Stockholm konferansında alınan 19. ilke ile çevre eğitiminin ana amacı olarak belirlenmiştir. Çevre bilincinin oluşması için özellikle uygulamalı eğitimlerin önemi vurgulanmıştır (Erdal, Erdal ve Yücel, 2013).

Çevre eğitimi her yaş kesimi ilgilendirmesine rağmen özellikle gençleri ilgilendirmektedir. Çünkü mevcut çevre sorunlarının sebebi genç nüfus değildir fakat çevre sorunlarından en çok etkilenen kesim gençlerdir. En çok genç nesillerin tüm bu sebeplerden dolayı bilgiye, bilince ve duyarlılığa sahip olması gerekir. (Çelik ve diğerleri, 2016). DSÖ, 10-19 yaş grubunu “Adölesan”, 15-24 yaş grubunu “Genç” ve 10-24 yaş aralığını ise “Gençlik” olarak tanımlamıştır (WHO, 2018c). Türkiye nüfusunun ise 15-24 yaş grubundaki genç nüfusu 12 milyondur (TÜİK, 2017). Günümüzde ve gelecekte önemli bir tüketici kitlesini oluşturan üniversite öğrencilerinin ise bilinçli tüketici olmalarının yanı sıra çevreye yönelik olumlu davranışlarda bulunmaları beklenmektedir. Günümüzde karşılaşılan sağlık problemlerinin çoğu çevresel nedenler sonucunda ortaya çıkması sebebiyle toplumun önemli bir kesimini oluşturan öğrencilerde bilinçli tüketim ve duyarlı çevre davranışları oldukça önem kazanmaktadır.

Çevreye yönelik olumlu tutum ve davranışların gerçekleşebilmesi için bireylerin çok erken yaşlarda etkili bir çevre eğitimi almaya başlaması gerekir (Yaşaroğlu ve Akdağ, 2013). Çocuk Birliği (Childhood Alliance) Raporu’na göre; farkındalık, ilgi, değer verme, doğal dünyaya karşı endişe ve bilgi kazanma çocukluk döneminde kritik bir dönem olması nedeniyle çevreye yönelik eğitimin erken yaşlarda başlanması gerektiği vurgulanmıştır (Cordes ve Miller, 2000). Çevre eğitimi ilk olarak ailede başlar. Gözlemsel öğrenme yoluyla birey aile içindeki ve etrafındaki bireylerin çevreye yönelik davranışları, tutumları ve bunlar arasındaki farklılıkları ya da çelişkileri kolaylıkla farkına varabilir. Sosyal gelişim kuramlarına göre, çocuklukta rol modelleri, çocukların daha sonraki yaşamlarında tutum ve davranışlarını şekillendirmede bir etkiye sahiptir (Collado, Evans ve Sorrel, 2017). Öğrencilerin okul çağındaki eğitimleri, çevreye yönelik duyarlı davranışlar sergilemeleri, koruyucu ve eğitici bireyler olarak yetişmeleri bakımından çok önemlidir (Fernández-Manzanal, Rodríguez-Barreiro ve Carrasquer, 2007; Gökçe, Kaya, Aktay ve Özden, 2007). Bu nedenle çevre eğitimi ailede başlayarak tüm

öğrenim hayatı boyunca devam ettirilmesi gerekir (Erkal, Şafak ve Yertutan, 2011; Yazıcı Okuyan ve Gedikoğlu, 2012).

Çevre eğitimi, çevre bilincine sahip, bugünün ve geleceğin çevreye yönelik sorunlarına çözümler üretebilecek eylemlerde bulunan bilgi, beceri ve deneyim kazandıran bireyi, aileyi ve toplumu eğitmelidir. Bu sayede öğrencilerin bilişsel, duyuşsal ve psiko-motor alanları eğitilerek çevreye yönelik tutumların gelişmesi ve bunun sonucunda davranışa dönüşmesi hedeflenmektedir (Yazıcı Okuyan ve Gedikoğlu, 2012). Üniversite öğrencilerinin mevcut olan ve gelecekte ortaya çıkabilecek çevresel problemlerin çözümünde yer almaları ve bir sonraki nesillere bilgi paylaşımında bulunmaları oldukça önemlidir (Erdal ve diğerleri, 2013). Yapılan çalışmalara göre çevreye yönelik olumlu tutumlarda bulunan bireylerin bu tutumlarının davranışa dönüşmesi kısa bir süre içerisinde olmayacağı sonucuna ulaşmışlardır ve uzun sürelerde olumlu sonuçlar alabilmek için çevre eğitiminin tüm eğitim kademelerinde verilmesi gerektiği vurgulanmıştır (Ek ve diğerleri, 2009).

Yapılan bir araştırmada çevre sorunları ile mücadele eden ve en önemli katkıyı yapan kuruluş dernekler iken üniversitelerin en az katkıda bulunduğu belirtilmiştir (Erdal ve diğerleri, 2013). Küresel toplumun yaşam kalitesinin artırılmasına katkıda bulunacak; gerekli bilgiye, yeteneğe ve değerlere sahip; çevreye yönelik bilinçli bireylerin yetişmesinde yükseköğretim kurumlarına da önemli sorumluluklar düşmektedir (Oğuz ve diğerleri, 2011). Çevre bilgisinin günlük yaşamda kullanılması ve çevreye yönelik tehlikelerin farkında olunması var olan ve gelecekte ortaya çıkabilecek sorunların çözümünde katkı yapması amacıyla özellikle üniversite öğrencilerinin bilinçlenmesi büyük önem taşır (Erdal ve diğerleri, 2013). Çevre eğitiminin sürdürülebilirliği için multidisipliner bir yapı ve birçok paydaş (öğrenciler, aileler, eğitimci ve öğreticiler, ulusal ve yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları vb.) gereklidir (Oğuz ve diğerleri, 2011).

2.6. Hemşirelik ve Çevre Sağlığı

Hemşirelik alanında çevre ile sağlık arasında ilişkiyi ortaya koyan hemşireliğin kurucusu Florence Nightingale'dir. Nightingale'in teorisi "Sağlığın yeniden kazanılması ve geliştirilmesi için kişinin çevresini değiştirmek üzere planlanan aktivitelerin saptanmasıdır" olarak ifade edilmiştir ve çevre Nightingale'in teorisinin

ana kavramıdır. Nightingale'e göre fiziksel çevre; hasta odasının fiziki koşullarının en iyi şekilde sağlanmasıdır. Psikolojik çevre için Nightingale, olumsuz çevrenin duygusal açıdan hastayı olumsuz etkileyebileceği sosyal çevrenin ise, hasta bireyin evi ya da bulunduğu hastane ortamı değil, tüm toplum olduğu üzerinde durmuştur (Hanönü, 2017).

Roy'un Sistemler Modeli'ne göre çevre en önemli ikinci kavramdır. Roy insanı biyolojik bir varlık olarak görmenin yanında psikososyal varlık olarak da algılamının gerekli olduğunu söylemiştir. Çevreyi "İnsan gibi adaptif sistemlerin gelişimini ve davranışını saran ve etkileyen tüm koşullar, durumlar ve etkilerdir; bu etkili faktörler odak (focal), bağlamsal (contextuel) ve artık (residuel) olarak sınıflandırılabilir" şeklinde açıklamıştır ve iyileşmenin anahtarının sağlıklı bir çevre olduğunu belirtmiştir (Uzun, 2017). İmogene King ise çevreyi iç çevre ve dış çevre olarak incelemiş ve iç çevre; hücreler, organlar, sistemler, hormonlar, düşünme vb. faktörlerden, dış çevre; insanı etkileyen (hava, ısı, yemek, diğer insanlar, hayvanlar, makineler vb.) her şey olarak tanımlamıştır. Bireyin sağlık düzeyi ve yaşama uyumunun çevre ile olan etkileşiminden etkilenebileceğini belirtmiştir (Özden, 2017).

İnsan, çevre, hastalık/sağlık ve hemşirelik hemşirenin çağdaş rol ve sorumluluklarını belirleyen temel kavramlardır. Birey/aile/toplumun sağlığını korumak, geliştirmek, hastalık halinde iyileştirmeyi amaçlayan hemşireler için çevre ve sağlık/hastalık kavramları oldukça önemlidir. Hemşireler, bireyi çevresi ile bir bütün olarak ele alırlar ve birey için güvenli bir çevrenin sağlanması ve sürdürülmesi, bulaşıcı hastalıkların kontrolünün sağlanması, bireyin çevreye uyumunun sağlanması hemşirelerin temel görevleridir. Hemşireler birey için hastalık riski yaratan çevresel faktörler hakkında toplumu bilinçlendirmelidirler (Sayan, 2013). İnsan sağlığı ve sosyal ve fiziksel çevre arasındaki etkileşim, çağdaş halk sağlığı, epidemiyoloji, çevre sağlığı ve sağlığın korunması ile ilgilidir (Fox ve Alldred, 2016).

Hemşirelik mesleğinin başından beri Florence Nightingale ve Lillian Wald gibi hemşire liderler, çevresel faktörlerin (hava ve su kalitesi, gıda, sanitasyon, kimyasallar, pestisidler, atıklar) sağlık üzerindeki etkisinin kontrol altına alınmasında, hemşirelik rollerine vurgu yapmışlardır (ANA, 2007; Libster, 2008). Sattler'in aktardığına göre (2008); bugün, çevresel sağlık risklerinin Nightingale döneminden daha karmaşık olması nedeniyle, halk sağlığı hemşirelerinin çevre sağlığı konularıyla ilgilenmeleri

zorunlu hale gelmiştir (Özsoy, 2011). Çevreye yönelik hizmetler koruyucu sağlık hizmetlerindendir. Hemşire, insan sağlığı açısından önemli olan çevre sağlığı alanındaki riskleri azaltmakta hayati bir rol oynamaktadır (Lee, Clark ve Thompson, 2013). İlaç Enstitüsü (Institute of Medicine-IOM), Ulusal Hemşirelik Araştırma Enstitüsü (National Institute of Nursing Research-NINR), Toksik Madde ve Hastalık Kayıt Ajansı (Agency for Toxic Substances and Disease Registry-ATSD) 'nın sunduğu raporda hemşireler çevre sağlığı sorunlarıyla ilgilenen disiplinler arası bir ekibin üyesi ve lideri olarak yer alabilmelidirler (Larsson ve Butterfield, 2002).

1982 Anayasası'nın 56. maddesinde "Herkes sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir, çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek devletin ve vatandaşların ödevidir" denilmiştir ("https://www.saglik.gov.tr/TR,11472/tcanayasasi-56madde.html", 2015). Çevre sorunları bireylerin/toplumların sağlığını büyük oranda etkilediği için öncelikle hemşirelerin sonrasında tüm sağlık çalışanlarının çevreye karşı duyarlı olmaları ve küresel düzeyde bilince varmada gerekli önlemler alınması son derece önemlidir (Jameton ve Pierce, 2001; Kirk, 2002). Çevre sağlığı alanında hemşirelerin birey, aile ve toplum için çevre sağlığı risklerini değerlendirme, sürdürülebilirliği geliştirme ve tehlikelere maruziyeti önlemek için çeşitli rolleri bulunmaktadır ve bu rollerini sağlığı koruyan yasaları savunmanın yanı sıra çevre sağlığı konularında hemşirelik bilgisi üreterek gerçekleştirebilirler. Ayrıca yirmi birinci yüzyılda hemşirelik uygulamalarının yalnızca ulusal düzeyde değil aynı zamanda evrensel düzeydeki çevre politikalarını da içermeye zorunluluğu olduğu unutulmamalıdır (Özsoy, 2011). Çevreye ve topluma yararlı en azından daha az zarar veren tüketim davranışlarının geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması oldukça önemlidir (Dursun ve Gündüz, 2016). Hemşireler toplumda güvenli yaşam alanları oluşturmak, çevreye karşı olan sorumluluğu başlatmak ve küresel bir sürdürülebilirlik için liderlik rolünü kullanabilirler (Özsoy Altuğ ve Şimşek Gürgen, 2018).

2011 yılında düzenlenen hemşirelik yönetmeliğine göre, halk sağlığı hemşiresinin evde bakım hemşireliği, iş sağlığı hemşireliği, okul sağlığı hemşireliği ve ceza ve tutukevi hemşireliği alanlarında çevre ile ilgili sorumlulukları vardır. Düzenlenen yönetmeliğe göre halk sağlığı hemşiresinin ev ortamında hastanın gereksinimlerini ısı, ışık, havalandırma, hijyen, tekstil, zemin, duvarlar, gürültü vb.

yönünden değerlendirmelidir. İş yerinde, çevrede zararlı olabilecek maddelerden numune alarak çevre koşullarının düzenlenmesinde diğer ekipler ile iş birliği yapmalıdır. Okulda, okul çevresi, oyun alanları, temiz su, çöplerin geri dönüştürülmesi, tuvaletler, ısınma, aydınlatma, havalandırma, kaza oluşturabilecek herhangi durumları kontrol eder (T.C. Sağlık Bakanlığı, 2011).

Hemşirelik mesleği çevre sağlığı alanında son yıllarda önemli bir gelişim göstermiştir. Öyle ki ICN de 1990'da çevre sağlığı alanında hemşirelik rollerini tanımlayan yedi yaklaşım sunmuştur. Bu yaklaşımlar,

1. Çevreyi değerlendirme ve tehlikeleri belirleme,
2. Çevresel toksinlerin sağlık üzerindeki etkileri ve küresel tehlikeler hakkında gruplara ve bireylere bilgi sunma,
3. İlgili kurumlara önemli çevresel tehditler ile ilgili rapor verme,
4. Okul ve işyeri tabanlı sağlık programları geliştirme ve uygulama,
5. Çevre ile ilgili yasa ve yönetmeliklerin düzenlenmesine destek verme/yardım etme,
6. Mevcut toksinlere ve küresel tehditlere aşırı maruziyetin önlenmesine yardım etme,
7. İnsanların davranış değişikliği oluşturmalarına yardım etme (örneğin, toplu taşıma kullanımı, geri dönüşüm, CO₂ emen ağaçları ekme).

Hemşirelik Uygulamalarında Çevre Sağlığı İlkeleri raporunda ise; insan sağlığı, çevre kalitesine bağlıdır ve sağlıklı bir çevre, evrensel bir ihtiyaç ve temel bir insan hakkıdır denilmiştir (Bora, 2016). Uluslararası Hemşireler Birliği'nin 2017 Teması: "Hemşireler: Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerine Ulaşmada Öncü Ses" ICN, 2017 yılındaki temasında hem hemşirelik mesleği hem de toplum ve politika yapıcılar arasında Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri' nin ne olduğu ve neden önemli olduğu konusunda farkındalık yaratmayı amaçlamıştır (UNDP, 2017). Sürdürülebilir kalkınma ise ancak sürdürülebilir tüketim davranışları ile mümkün olacaktır (Dursun ve Gündüz, 2016). Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Komisyonu'nun Bruntland Raporu'na (Ortak Geleceğimiz) göre sürdürülebilir kalkınma "Günümüz ihtiyaçlarının gerektirdiği kalkınmanın, gelecek kuşakların gereksinimlerini karşılama kabiliyetlerini ortadan kaldırmayacak şekilde gerçekleşmesidir" olarak tanımlanmıştır ("http://www.un.org.tr/ana-sayfa/", 2018).

Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri, 2015 yılında Birleşmiş Milletler (United Nations) tarafından Milenyum Kalkınma Hedefleri üzerine inşa edilerek oluşturulmuştur. Birleşmiş Milletler üyesi 191 ülkenin 2030 yılına kadar gerçekleştirmeyi taahhüt ettiği 17 hedeften dördü çevre sağlığı ile ilgilidir (UN, 2018b). Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinin 12. Hedefi olan “Sorumlu Tüketim ve Üretim” sağlık hizmetlerinin kaynakların sürdürülebilirliği ve atıkların yönetimine sağlayacağı katkıyı kapsamaktadır. Çevre ile ilgili diğer hedefler ise 13. Hedef “İklim Eylemi”, 14. Hedef “Sudaki Yaşam” ve son olarak 15. Hedef “Karasal Yaşam” olarak belirlenmiştir (Oksay ve diğerleri, 2018).

3. YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Tipi

Bu araştırma, üniversite öğrencilerinin çevreye yönelik tüketim bilinci ve davranışları arasındaki ilişkiyi değerlendirmek amacı ile yapılan kesitsel tipte bir çalışmadır.

3.2. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini Maltepe Üniversitesi 2018-2019 eğitim-öğretim yarıyılı güz döneminde öğrenim gören 8958 öğrenci oluşturmuştur. Örgün eğitimde öğrenim gören tüm Fakülte/Yüksekokul/Meslek Yüksekokulu ve bu okulların bütün bölümlerindeki öğrencilerin cinsiyetlerine göre toplam sayıları alınmıştır. Daha sonra, tabakalı örnekleme yöntemi kullanılarak, önce Fakülte/Yüksekokul/Meslek Yüksekokullara göre, daha sonra her bölüme ve bölümlerdeki öğrencilerin cinsiyetlerine göre, araştırmaya alınacak kız ve erkek öğrenci sayıları orantılı olarak hesaplanmıştır. Örneklem hesabı G Power 3.0.10 programı kullanılarak α değeri 0.05 ve Power (1- β) ise 0.90 alınarak yapılmış ve örneklem sayısı 255 bulunmuştur. Araştırmada 300 öğrenciye ulaşılmış fakat sosyo-demografik özellikler formunda ve ölçeklerde boş bırakılan ya da aynı soruda birden fazla işaretlemenin yapıldığı 20 form değerlendirmeye alınmamıştır. Hesaplama sonucu bölümlerden, belirlenen sayıdaki kız ve erkek öğrencilerin oranları dikkate alınarak toplam 280 öğrenci örnekleme alınmıştır. Öğrencilerin bölümlerden seçimi yapılırken her sınıftan öğrenci alınmasına dikkat edilmiş ve öğrenci seçimi sırasında gönüllü olmaları göz önünde bulundurulmuştur. Örneklem alınan öğrenci sayıları Ek Tablo 1’de verilmiştir. Yanılma düzeyi olarak $\alpha p=0,05$ olarak alınmıştır.

3.3. Değişkenler

Araştırmada öğrencilerin demografik özellikleri bağımsız değişkenler, tüketici çevre bilinci ve çevreye yönelik davranış bilinci ölçeklerinin toplam ve alt boyut puan ortalamaları bağımlı değişken olarak alınmıştır.

3.4. Veri Toplama Araçları

Öğrencilerin kişisel bilgilerini elde etmek için “Sosyo-Demografik Özellikler Formu”, çevreye yönelik tüketim bilincini belirlemek amacıyla “Tüketici Çevre Bilinci Algı Ölçeği”, çevre sorunlarına yönelik davranışı belirlemek amacıyla “Çevre Sorunlarına Yönelik Davranış Ölçeği” kullanılmıştır.

3.4.1. Sosyo-Demografik Özellikler Formu

Araştırmacı tarafından literatür (Değerli, 2018; Sayan, 2013; Sayraç, 2016) doğrultusunda hazırlanan 14 soruluk Sosyo-Demografik Özellikler Formu; öğrencilerin cinsiyeti, yaşı, okuduğu fakülte ve bölümü, anne-baba mesleği, anne-baba eğitim durumu, sigara ve alkol kullanıp kullanmadığı, daha önce çevre ile ilgili bir eğitim alma durumu, gelir düzeyi ve çevre ile ilgili herhangi bir kuruluşa üyeliğine ilişkin soruları içermektedir.

3.4.2. Tüketici Çevre Bilinci Algı Ölçeği (TÇBAÖ)

Dikmenli ve Konca (2016) tarafından geliştirilen, dört alt boyuttan oluşan ve 28 maddelik likert tipi bir ölçektir. Ölçeğin alt boyutları; “duyarlılık bilinci”, “davranış bilinci”, “sosyal baskı” ve “bilincin yönlendirilmesi” şeklindedir. Ölçek; “Kesinlikle Katılmıyorum, Katılmıyorum, Kararsızım, Katılıyorum ve Kesinlikle Katılıyorum” şeklinde beşli likert tipinde tasarlanmıştır. Olumlu maddelere verilen “Kesinlikle Katılmıyorum” yanıtına 1 puan, “Katılmıyorum” yanıtına 2 puan, “Kararsızım” yanıtına 3 puan, “Katılıyorum” yanıtına 4 puan ve “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtına 5 puan verilmektedir. Ölçekte 20’si olumlu, 8’i olumsuz olmak üzere toplam 28 madde yer almaktadır. 2, 3, 7, 9, 10, 14, 15, 17 numaralı maddeler olumsuz olarak yapılandırılmıştır. “Duyarlılık Bilinci” alt boyutunda yer alan 10 maddeden alınabilecek en düşük puan 10, en yüksek puan 50’dir. Bu boyuttan alınan puanın yüksek olması, katılımcıların çevreye karşı duyarlılık bilincinin yüksek olması anlamına gelmektedir. “Davranış Bilinci” alt boyutunda 9 madde yer alıp, alınabilecek en düşük puan 9, en yüksek puan 45’tir. Bu boyuttan alınan puanların yüksek olması, katılımcıların çevreye olan bilincini davranışlarına dönüştürdüğüne işaret etmektedir. Ölçekte yer alan “Sosyal Baskı” alt boyutu 5 maddeden oluşmaktadır. Bu boyuttan alınabilecek en düşük puan 5, en yüksek 25’tir. Ölçekte yer alan dördüncü boyut ise 4 maddeden oluşan “Bilincin Yönlendirilmesi”dir. Bu boyuttan alınabilecek en düşük puan 4, en yüksek puan 20’dir. Ölçeğin tamamından alınabilecek en düşük puan 28, en yüksek puan 140’tir. İç tutarlılık katsayısı olarak Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı kullanılmıştır. Ölçeğin tamamına ait Cronbach’s Alpha güvenirlik katsayısı .77 olarak belirlenmiştir. Ölçeğin yapı geçerliliği için Kaiser-Meyer-Okin (KMO) ve Barlett’s testleri yapılmış ve KMO=0.909 ve $\chi^2= 3857.653$ ($p<0.001$) değerleri verilerin faktör analizi için uygun olduğunu göstermiştir (Dikmenli ve

Konca, 2016). Bu çalışmada ise Tüketici Çevre Bilinci Ölçeği'nin iç tutarlılık Cronbach Alpha değeri .69 olarak tespit edilmiştir.

Her boyuta giren maddeler aşağıda görülmektedir.

Duyarlılık bilinci: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10

Davranış bilinci: 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19

Sosyal baskı: 20, 21, 22, 23, 24

Bilincin yönlendirilmesi: 25, 26, 27, 28

Duyarlılık bilinci alt boyutu; bireyin çevreye karşı duyarlı bilince sahip olduğu anlamına gelmektedir. Davranış bilinci alt boyutu; bireyin çevreye olan bilincini davranışlarına dönüştürdüğüne işaret etmektedir. Sosyal baskı alt boyutu; bireyin sosyal baskıdan daha az etkilendiği anlamına gelmektedir. Bilincin yönlendirilmesi alt boyutu; bireyin alışveriş tercihini yönlendirecek tanıtımlardan daha az etkilendiğine işaret etmektedir.

3.4.3. Çevre Sorunlarına Yönelik Davranış Ölçeği (ÇSYDÖ)

Güven ve Aydoğdu (2012) tarafından geliştirilen üçlü likert tipinde olup 40 maddeden oluşmaktadır. Ölçekte kullanılan olumlu maddeler için “katılıyorum”, olumsuz maddeler için ise “katılmıyorum” ifadeleri kullanılmıştır. Olumlu ve olumsuz bir fikir içermeyen maddeler için ise “yansızım” ifadesi kullanılarak düzenlenmiştir. Adayların olumlu maddelere verdikleri “katılıyorum” şeklindeki yanıtlara 2 puan, “katılmıyorum” şeklindeki yanıtlara 0 puan ve “yansızım” şeklindeki yanıtlara ise 1 puan verilmiştir. Olumsuz maddelerde ise bu puanlama ters şekilde gerçekleştirilmiştir. Ölçekte 3,4,8,10,12,22,23,24,3,32,33,35 numaralı maddeler olumsuz olarak yapılandırılmıştır. Ölçeğin tutarlılık katsayısı Cronbach Alpha değeri .85 olarak bulunmuştur. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 0, en yüksek puan ise 80'dir. (Güven, 2011). Bu çalışmada ise Çevre Sorunlarına Yönelik Davranış Ölçeği'nin iç tutarlılık Cronbach Alpha değeri .79 olarak tespit edilmiştir. Ölçeğin geçerliğini belirlemek için içerik geçerliği, ölçüt geçerliği ve yapı geçerliği sınamaları yapılmıştır. Ölçeğin KMO değeri .79 olarak hesaplanmıştır. Ölçek, katılımcıların çevreye yönelik davranış düzeylerini belirlemek amacıyla Bloom Taksonomisi'ndeki psikomotor alan basamakları dikkate alınarak hazırlanmıştır (Güven ve Aydoğdu, 2012). Maddelerin psikomotor basamaklarına göre dağılımı aşağıdaki gibidir:

Psikomotor Alan Basamakları	Madde Numarası
Algılama	6, 15, 18, 34
Kurulma	1, 11, 17, 26, 30, 33, 35, 39
Kılavuzlama	3, 4, 13, 16, 21, 23
Beceriye dönüştürme	5, 14, 20, 24, 31, 32, 36, 37, 38,40
Duruma uydurma	7, 8, 27, 28, 29
Yaratma	2, 9, 10, 12, 19, 22, 25

Algılama alt boyutu; bireyin istekli olma, uyarılma, tanıma, izleme, beceriyi fark etme, tanımlama, duyu organlarıyla davranış ve becerileri fark etme, ayırt etme, vücudu istenilen konuma getirme düzeyidir. Kurulma alt boyutu; bireyin bilişsel hazırlık, zihinsel kurulma, bedensel kurulma, duyuşsal kurulma, tutum oluşturma, bedeni uygun pozisyona getirme gibi özellikleri gösterdiği düzeydir. Kılavuzlama alt boyutu; rehber kişiyle yapma, davranışı yardımcımlı veya yardımsız olarak sergileme, işlem basamaklarına uygun yapma, taklit etme davranışlarının gösterildiği düzeydir. Beceriye dönüştürme alt boyutu; bireyin işi beceri haline getirme, yardım almadan yapma, istenen nitelikte ve sürede yapma, birleştirme, yazma, çizme, kullanma, alışkanlık haline getirme gibi becerileri edindiği düzeydir. Duruma uydurma alt boyutu; kazanılan becerilerin ve davranışların benzer durumlarda kullanıldığı, uyarlandığı, yeniden düzenlendiği ve becerinin yeni problemlere aktarıldığı düzeydir. Yaratma alt boyutu; bireyin, yeni ve benzersiz bir davranışı, etkinliği sergilediği, orjinal bir beceri, proje veya tasarım oluşturduğu düzeydir.

3.5. Etik İzinler

Araştırmanın verileri Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulunun 22.06.2018 tarih ve 99 sayılı kararı ve Maltepe Üniversitesi Rektörlüğünün 43660838-770 sayılı izni ile araştırmacı tarafından toplanmıştır.

3.6. Verilerin Toplanması

Formun anlaşılabilirliğini kontrol etmek için aynı üniversitede öğrenim gören 30 öğrenci üzerinde ön uygulama yapılmıştır. Ön uygulama sonucunda formda gerekli düzenlemeler yapılarak asıl uygulamaya geçilmiştir. Ön uygulama yapılan 30 öğrenci araştırmaya dahil edilmemiştir.

Veriler 01.11.2018 ile 30.11.2018 tarihleri arasında, hafta içi öğrencilerin okulda bulunduğu saatlerde ve bölümlerin ders programları dikkate alınarak

toplanmıştır. Veri toplama araçları gönüllü olan ve yazılı onamları alınan öğrencilere sınıflarda ve derslerin bitiminde uygulanmıştır. Anketler araştırmacı gözetiminde bire bir ya da sınıflarda toplu olarak uygulanmıştır. Uygulamadan önce araştırma grubunda bulunan öğrencilere araştırmanın amacı ve yararı anlatılmış, araştırmada kullanılacak veri toplama aracı ile ilgili yönergeler okunmuş, formların işaretlenmesi ile ilgili gerekli bilgiler verilmiştir. Bir anketin uygulaması yaklaşık olarak 10 dakika sürmüştür.

3.7. Verilerin Değerlendirmesi

Verilerin toplanmasından sonra, genel bir değerlendirme yapılmıştır. Daha sonra veriler SPSS Windows 22.0 paket programında veri tabanı oluşturularak değerlendirilmiştir. Tüketici Çevre Bilinci Algı Ölçeğinden alınan puanların artması katılımcıların tüketici olarak çevre bilinçlerinin yüksekliğine, puanların azalması ise bilinçsiz tüketici olmaya işaret etmektedir. Çevre Sorunlarına Yönelik Davranış Ölçeğinden alınan puanların artması daha fazla çevresel davranışların sergilendiğini, puanların azalması ise daha az çevresel davranışların sergilendiğini göstermektedir. Ölçeğin her bir maddesine verilen yanıtlar toplanarak ölçeğin toplam puanı oluşturulmuş, her ölçeğin toplam puanı eğer yüksek çıkarsa o grubun ilgili ölçekteki konuyla ilgili bilinç düzeyi yüksek olarak değerlendirilmiştir. Demografik özelliklere göre yapılan karşılaştırmalar ölçeklerin toplam puanlarına ve alt boyut puanlarına göre yapılmıştır.

Analizden önce verilerin normal dağılıma uygunluğunu belirlemek amacıyla Shapiro-Wilk testi yapılmış ve veriler normal dağılıma uyduğu belirlenmiştir. Bu nedenle verilerin değerlendirilmesinde, sayı, frekans, yüzde dağılımları ve parametrik testlerden, bağımsız gruplarda t testi ve One Way ANOVA ve ileri analizde Post Hoc LSD ve Scheffe testleri uygulanmıştır.

3.8. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma 2018-2019 eğitim-öğretim yılında Maltepe Üniversitesi'nde öğrencim gören öğrencilerde uygulanmıştır. Araştırma bulguları bu üniversiteden elde edilen veriler ile sınırlıdır ve sonuçlar yalnızca bu üniversiteye genellenebilir.

4. BULGULAR

Bu bölümde, üniversite öğrencilerinin tanıtıcı özellikleri, sigara ve alkol kullanma durumları, çevre ile ilgili eğitim alma durumları, çevre ile ilgili bir kuruluşa üye olma gibi durumlarına ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 1. Öğrencilerin Bazı Tanıtıcı Özelliklerinin Dağılımı (n= 280)

Tanıtıcı Özellikler	n	%
Cinsiyet		
Kız	151	53,9
Erkek	129	46,1
Yaş (ortalama: 21,54)		
18-20 yaş	112	40,0
21-23 yaş	137	48,9
24 yaş ve üzeri	31	11,1
Sınıf		
Birinci sınıf	63	22,5
İkinci sınıf	58	20,7
Üçüncü sınıf	87	31,1
Dördüncü sınıf	72	25,7
Anne Mesleği		
Çalışıyor	79	28,2
Çalışmıyor	173	61,8
Emekli	12	4,3
Diğer*	16	5,7
Baba Mesleği		
İşçi	39	13,9
Memur	32	11,4
Serbest Meslek	108	38,6
Emekli	61	21,8
Diğer*	40	14,3
Anne Eğitimi		
İlkokul ve altı	64	22,9
Ortaokul	49	17,5
Lise	93	33,2
Üniversite ve üzeri	74	26,4
Baba Eğitimi		
İlkokul ve altı	45	16,0
Ortaokul	35	12,5
Lise	99	35,4
Üniversite ve üzeri	101	36,1

Tablo 1. (Devamı) Öğrencilerin Bazı Tanıtıcı Özelliklerinin Dağılımı (n= 280)

Gelir Durumu Algısı		
Gelir giderden az	35	12,5
Gelir gidere eşit	154	55,0
Gelir giderden fazla	91	32,5
Sigara Kullanma		
Kullanıyor	114	40,7
Kullanmıyor	166	59,3
Alkol Kullanma		
Kullanıyor	103	36,8
Kullanmıyor	177	63,2
Çevre ile İlgili Eğitim Alma Durumu		
Eğitim almış	92	32,9
Eğitim almamış	188	67,1
Çevre ile İlgili Kuruluşa Üyelik Durumu		
Üye	13	4,6
Üye değil	267	95,4

*Anne ve baba mesleğini belirtmeyenler

Çalışmaya katılan öğrencilerin %53,9'u kız, %46,1'i erkek olup %48,9'u 22-24 yaş grubunda, %40'ı ise 18-21 yaş grubundadır. Öğrencilerin, %33,2'sinin annesinin eğitim durumu lise, %26,4'ünün üniversite ve üzeri; meslek dağılımlarına bakıldığında, %28,2'si çalışıyor, %61,8'i çalışmıyor olarak tespit edilmiştir. Öğrencilerin, %36,1'inin babasının eğitim durumu üniversite ve üzeri ve %35,4'ü lise olup, meslek dağılımları ise, %38,6'sı serbest meslek, %21,8'i emekli olarak tespit edilmiştir. Öğrencilerin sigara ve alkol kullanımına bakıldığında, öğrencilerin sigara kullanım sıklığı %40,7, alkol kullanım sıklığı ise %36,8'dir. Öğrencilerin %67,1'i çevre ile ilgili eğitim almadıklarını, %95,4'ünün çevre ile ilgili herhangi bir kuruluşa üye olmadıklarını ve %55'i gelirini giderine eşit, %32,5'i gelirini giderinden fazla olarak belirtmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin %31,1'i üçüncü sınıf, %25,7'si dördüncü sınıf, %22,5'i birinci sınıf ve %20,7'si ikinci sınıf öğrencisidir (Tablo 1).

Tablo 2. Tüketici Çevre Bilinci Algı Ölçeği ve Çevre Sorunlarına Yönelik Davranış Ölçeği Puan Ortalamalarının Dağılımları (n=280)

Ölçekler	Alt Boyutlar	Ölçekten Alınan Alt ve Üst Değer	Her Bir Ölçek İçin Ortalama Puanlar $\bar{X} \pm SS$
TÇBAÖ	Duyarlılık Bilinci	20-39	29.83 $\pm$ 2.29
	Davranış Bilinci	18-37	27.10 $\pm$ 3.29
	Sosyal Baskı	5-25	13.95 $\pm$ 3.49
	Bilincin Yönlendirilmesi	4-20	10.59 $\pm$ 3.38
TÇBAÖ Toplam Puan		60-103	81.48 $\pm$ 7.13
ÇSYDÖ	Algılama	0-8	5.19 $\pm$ 1.91
	Kurulma	2-16	9.43 $\pm$ 2.91
	Kılavuzlama	1-12	6.95 $\pm$ 2.20
	Beceriye Dönüştürme	2-20	13.37 $\pm$ 3.40
	Duruma Uydurma	1-10	6.59 $\pm$ 1.92
	Yaratma	2-14	7.96 $\pm$ 2.09
ÇSYDÖ Toplam Puan		18-74	49.48 $\pm$ 11.21

Tablo 2’de TÇBAÖ ve ÇSYDÖ ile alt boyutlarının puan ortalamaları verilmiştir. Ölçeklerden alınan toplam puanlar ne kadar yüksekse konu ile ilgili bilinç düzeyi çevreye yönelik davranış sergileme durumu yüksek kabul edilmiştir. Öğrencilerin TÇBAÖ puan ortalamasının 81,48 $\pm$ 7,13, ÇSYDÖ puan ortalamasının ise, 49,48 $\pm$ 11,21 olduğu belirlenmiştir. TÇBAÖ alt boyut puanlarının en yüksekten en düşüğe sırasıyla, duyarlılık bilinci 29,83 $\pm$ 2,29, davranış bilinci 27,10 $\pm$ 3,29, sosyal baskı 13,95 $\pm$ 3,49 ve bilincin yönlendirilmesi 10,59 $\pm$ 3,38 olduğu saptanmıştır. ÇSYDÖ alt boyut puanlarının en yüksekten en düşüğe sırasıyla, beceriye dönüştürme 13,37 $\pm$ 3,40, kurulma 9,43 $\pm$ 2,91, yaratma 7,96 $\pm$ 2,09, kılavuzlama 6,95 $\pm$ 2,20, duruma uydurma 6,59 $\pm$ 1,92 ve algılama 5,19 $\pm$ 1,91 olduğu belirlenmiştir (Tablo 2).

Tablo 3. Öğrencilerin Tanıtıcı Özelliklerine Göre Tüketici Çevre Bilinci Algı Ölçeği Puan Ortalamaları (n=280)

Tanıtıcı Özellikler	Tüketici Çevre Bilinci Algı Ölçeği Puanları		
	n	X±SS	Test
Cinsiyet			
Kız	151	82.07±6.95	t=1.484
Erkek	129	80.80±7.31	p=0.139
Yaş			
18-20 yaş	112	82.11±6.81	F= 1.042
21-23 yaş	137	80.86±7.23	p=0.354
24 yaş ve üzeri	31	82.00±7.79	
Sınıf			
Birinci sınıf	63	80.65±6.90	F= 0.517
İkinci sınıf	58	82.25±7.76	p=0.671
Üçüncü sınıf	87	81.49±6.59	
Dördüncü sınıf	72	81.59±7.49	
Anne Mesleği			
Çalışıyor	79	80.73±6.45	F=0.814
Çalışmıyor	173	81.73±7.49	p=0.487
Emekli	12	83.75±6.85	
Diğer*	16	80.81±6.68	
Baba Mesleği			
İşçi	39	81.43±4.83	F=0.162
Memur	32	81.53±6.43	p=0.957
Serbest Meslek	108	81.55±8.07	
Emekli	61	80.96±7.01	
Diğer*	40	82.12±7.30	
Anne Eğitimi			
İlkokul ve altı	64	81.75±6.64	F=1.657
Ortaokul	49	82.83±8.16	p=0.177
Lise	93	80.24±6.76	
Üniversite ve üzeri	74	81.48±7.13	
Baba Eğitimi			
İlkokul ve altı	45	81.11±7.21	F=0.370
Ortaokul	35	81.45±8.87	p=0.774
Lise	99	81.08±6.40	
Üniversite ve üzeri	101	82.06±7.18	
Gelir Durumu Algısı			
Gelir giderden az	35	80.85±9.05	F=0.161
Gelir gidere eşit	154	81.54±6.58	p=0.852
Gelir giderden fazla	91	81.63±7.28	

Tablo 3. (Devamı) Öğrencilerin Tanıtıcı Özelliklerine Göre Tüketici Çevre Bilinci Algı Ölçeği Puan Ortalamaları (n=280)

Sigara Kullanma			
Kullanıyor	114	81.00±7.62	t= 0.934
Kullanmıyor	166	81.81±6.78	p=0.351
Alkol Kullanma			
Kullanıyor	103	81.17±7.13	t=0.562
Kullanmıyor	177	81.67±7.15	p=0.575
Çevre ile İlgili Eğitim Alma Durumu			
Eğitim alan	92	82.43±7.15	t=1.555
Eğitim almayan	188	81.02±7.09	p=0.121
Çevre ile İlgili Kuruluşa Üyelik Durumu			
Üye	13	84.30±6.35	t=1.461
Üye değil	267	81.35±7.15	p=0.145

*Anne ve baba mesleğini belirtmemiş olanlar

Tablo 3'te öğrencilerin tanıtıcı özelliklerine göre TÇBAÖ puan ortalamasının dağılımları yer almıştır. Öğrencilerin tanıtıcı özelliklerine göre TÇBAÖ puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir (Tablo 3). Çalışmaya katılan kız öğrencilerin TÇBAÖ puan ortalaması erkek öğrencilerin puan ortalamasından daha yüksek olduğu tespit edilmiştir ($p>0.05$) (Tablo 3). Çalışmaya katılan 18-20 yaş grubu öğrencilerin TÇBAÖ puan ortalaması diğer gruplardan daha yüksektir ($p>0.05$) (Tablo 3). Anne mesleğini emekli olarak belirten ve baba mesleğini belirtmeyen öğrencilerin TÇBAÖ puan ortalaması diğer gruplara göre daha yüksek olduğu bulunmuştur ($p>0.05$) (Tablo 3).

Anne eğitim durumunu ortaokul, baba eğitim durumunu üniversite ve üzeri olarak belirten öğrencilerin TÇBAÖ puan ortalaması diğer gruplara göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir ($p>0.05$) (Tablo 3). Araştırmaya katılan ikinci sınıf öğrencilerinin TÇBAÖ puan ortalaması diğer gruplara göre daha yüksektir ($p>0.05$) (Tablo 3). Gelir durumunu giderinden fazla olarak belirten üniversite öğrencilerinin TÇBAÖ puan ortalaması diğer gruplara göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir ($p>0.05$) (Tablo 3). Araştırmaya katılan öğrencilerden sigara ve alkol kullanmadığını belirtenlerin TÇBAÖ puan ortalamaları diğer gruplara göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir ($p>0.05$) (Tablo 3). Çevre eğitimi alan ve herhangi bir çevre kuruluşuna üyeliği bulunan öğrencilerin TÇBAÖ puan ortalamaları diğer gruplara göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir ($p>0.05$) (Tablo 3).

Tablo 4. Öğrencilerin Tanıtıcı Özelliklerine Göre Tüketici Çevre Bilinci Algı Ölçeği Alt Boyutları Puan Ortalamaları (n=280)

Tanıtıcı Özellikler	TCBÖ Alt Boyutları									
	Duyarlılık Bilinci			Davranış Bilinci			Sosyal Baskı			Bilincin Yönlendirilmesi
	n	X±SS	n	X±SS	n	X±SS	n	X±SS	n	
Cinsiyet										
Kız	151	30.06±2.01	151	27.31±3.31	151	14.00±3.72	151	10.68±3.38	151	10.68±3.38
Erkek	129	29.57±2.57	129	26.86±3.26	129	13.89±3.20	129	10.48±3.40	129	10.48±3.40
Test	t=1.795 p=0.74		t=1.160 p=0.247		t=0.259 p=0.796		t=0.511 p=0.609			
Yaş										
18-20 yaş	112	29.79±2.49	112	27.37±3.21	112	14.26±3.41	112	10.67±3.31	112	10.67±3.31
21-23 yaş	137	29.82±2.21	137	26.67±3.26	137	13.88±3.38	137	10.47±3.45	137	10.47±3.45
24 yaş ve üzeri	31	30.06±1.91	31	28.03±3.47	31	13.09±4.14	31	10.80±3.45	31	10.80±3.45
Test	F=0.172 p=0.842		F=2.790 p=0.063		F=1.418 p=0.244		F=0.180 p=0.835			
Sınıf										
Birinci sınıf	63	29.79±2.62	63	27.30±2.68	63	13.38±3.50	63	10.17±3.16	63	10.17±3.16
İkinci sınıf	58	30.00±2.14	58	27.27±3.80	58	14.58±3.67	58	10.39±3.56	58	10.39±3.56
Üçüncü sınıf	87	29.86±2.35	87	26.96±3.34	87	13.95±3.30	87	10.71±3.43	87	10.71±3.43
Dördüncü sınıf	72	29.72±2.06	72	26.97±3.32	72	13.93±3.54	72	10.97±3.39	72	10.97±3.39
Test	F=0.166 p=0.919		F=0.216 p=0.885		F=1.202 p=0.309		F=0.719 p=0.541			
Anne Mesleği										
Çalışıyor	79	29.60±2.41	79	26.48±3.06	79	14.07±3.59	79	10.56±3.18	79	10.56±3.18
Çalışmıyor	173	29.93±2.32	173	27.36±3.35	173	13.84±3.49	173	10.58±3.41	173	10.58±3.41
Emekli	12	29.83±1.64	12	26.66±2.46	12	14.66±3.52	12	12.58±3.80	12	12.58±3.80
Diğer*	16	29.93±1.84	16	27.75±3.92	16	13.87±3.11	16	9.25±3.37	16	9.25±3.37
Test	F=0.378 p=0.769		F=1.590 p=0.192		F=0.251 p=0.861		F=2.247 p=0.083			

Tablo 4. (Devamı) Öğrencilerin Tanıtıcı Özelliklerine Göre Tüketici Çevre Bilinci Algı Ölçeği Alt Boyutları Puan Ortalamaları (n=280)

Gelir Durumu Algısı									
Gelir giderden az	35	29.65±2.66	35	27.11±2.93	35	13.42±3.93	35	10.65±4.19	
Gelir giderde eşit	154	29.95±2.30	154	27.11±3.06	154	13.93±3.32	154	10.54±3.13	
Gelir giderden fazla	91	29.71±2.15	91	27.09±3.79	91	14.17±3.60	91	10.64±3.50	
Test		F= 0.436 p=0.647		F=0.000 p=1.000		F= 0.580 p=0.561		F=0.33 p=0.967	
Sigara Kullanma									
Kullanıyor	114	29.52±2.24	114	26.52±3.51	114	14.27±3.56	114	10.69±3.60	
Kullanmıyor	166	30.05±2.31	166	27.51±3.07	166	13.72±3.43	166	10.52±3.24	
Test		t= 1.897 p=0.059		t= 2.507 p=0.013		t=1.280 p=0.202		t= 0.409 p=0.683	
Alkol Kullanma									
Kullanıyor	103	29.61±2.31	103	26.29±3.22	103	14.23±3.30	103	11.03±3.54	
Kullanmıyor	177	29.97±2.28	177	27.58±3.24	177	13.78±3.59	177	10.33±3.27	
Test		t= 1.266 p=0.207		t= 3.217 p=0.001		t= 1.034 p=0.302		t=1.685 p=0.093	
Çevre ile İlgili Eğitim Alma Durumu									
Eğitim alan	92	30.17±2.37	92	27.28±3.26	92	14.21±3.63	92	10.76±3.43	
Eğitim almayan	188	29.67±2.25	188	27.02±3.30	188	13.81±3.42	188	10.51±3.37	
Test		t=1.710 p=0.088		t=0.623 p=0.534		t=0.896 p=0.371		t=0.580 p=0.563	
Çevre ile İlgili Kuruluşa Üyelik Durumu									
Üye	13	30.76±2.48	13	28.84±3.41	13	14.69±2.89	13	10.00±3.58	
Üye değil	267	29.79±2.28	267	27.02±3.26	267	13.91±3.51	267	10.62±3.38	
Test		t=1.497 p=0.135		t=1.961 p=0.051		t=0.784 p=0.434		t= 0.645 p=0.519	

*Anne ve baba mesleğini belirtmeyenler, ** d>c, c>a

Tablo 4'te öğrencilerin tanıtıcı özelliklerine göre TÇBAÖ ölçek alt boyut puan ortalamaları verilmiştir. Bütün alt boyutlarda kız öğrencilerin TÇBAÖ puan ortalamaları erkek öğrencilerden daha yüksek olduğu tespit edilmiştir ($p>0.05$) (Tablo 4). Yaş gruplarına göre TÇBAÖ alt boyut puan ortalamalarına bakıldığında ise sosyal baskı alt boyutu dışındaki diğer tüm alt boyutlarda 24 yaş ve üzeri grubun puan ortalamalarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir ($p>0.05$) (Tablo 4). Anne ve baba mesleğine göre yapılan karşılaştırmalarda TÇBAÖ alt boyut puan ortalamalarının gruplar arasında birbirine yakın olduğu tespit edilmiştir (Tablo 4).

Anne eğitime göre TÇBAÖ alt boyut puan ortalamaları ile karşılaştırma yapıldığında, annelerin eğitim düzeyi ile TÇBAÖ sosyal baskı alt boyut puan ortalaması arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunduğu tespit edilmiştir ($p<0.05$) (Tablo 4). Varyanslar homojen olduğundan post hoc analizinde LSD istatistiği ile çoklu karşılaştırma yapılmıştır. Yapılan ileri analizde bu farkın üniversite ve üzeri eğitim alan annelerin lise eğitimi alan annelerden ve lise eğitimi alan annelerin ise ilkokul ve altı eğitim alan annelere göre daha yüksek puan aldıkları ortaya çıkmıştır ($p<0.05$) (Tablo 4).

Öğrencilerin baba eğitim düzeyi, sınıf düzeyi ve gelir durumuna göre yapılan karşılaştırmalarda TÇBAÖ tüm alt boyut puan ortalamalarının birbirine yakın olduğu tespit edilmiştir (Tablo 4). Öğrencilerin sigara içme davranışı ile TÇBAÖ davranış bilinci alt boyutu puan ortalaması arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir ($p<0.05$) (Tablo 4). Buna göre sigara kullanmayan öğrencilerin TÇBAÖ davranış bilinci alt boyut puan ortalaması ($27,51\pm3,07$), sigara kullanan öğrencilerden ($26,52\pm3,51$) istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu saptanmıştır ($p<0.05$) (Tablo 4). Öğrencilerin alkol kullanma davranışı ile TÇBAÖ davranış bilinci alt boyutu puan ortalaması arasında anlamlı düzeyde bir fark olduğu tespit edilmiştir ($p<0.05$) (Tablo 4). Buna göre alkol kullanmayan öğrencilerin TÇBAÖ davranış bilinci alt boyut puan ortalaması ($27,58\pm3,24$), alkol kullanan öğrencilerden ($26,29\pm3,22$) istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu tespit edilmiştir ($p<0.05$) (Tablo 4).

Çevre eğitimi alan öğrencilerinin TÇBAÖ duyarlılık bilinci ve sosyal baskı alt boyut puan ortalamaları çevre eğitimi almayan öğrencilere göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir ($p>0.05$) (Tablo 4). Çevre ile ilgili herhangi bir kuruluşa üye olan

öğrencilerin TÇBAÖ duyarlılık bilinci, davranış bilinci ve sosyal baskı alt boyut puan ortalamaları çevre ile ilgili herhangi bir kuruluşa üyeliği bulunmayan öğrencilere göre daha yüksek olduğu saptanmıştır ($p>0.05$) (Tablo 4).

Tablo 5. Öğrencilerin Tanıtıcı Özelliklerine Göre Çevre Sorunlarına Yönelik Davranış Ölçeği Puan Ortalamaları (n=280)

Tanıtıcı Özellikler	Çevre Sorunlarına Yönelik Davranış Ölçeği		
	n	X±SS	Test
Cinsiyet			
Kız	151	51.37±10.61	t=3.003 p=0.003
Erkek	129	47.34±11.51	
Yaş			
18-20 yaş	112	49.02±11.04	F=0.357 p=0.700
21-23 yaş	137	49.59±10.70	
24 yaş ve üzeri	31	50.93±13.89	
Sınıf			
Birinci sınıf	63	50.82±9.37	F=0.827 p=0.480
İkinci sınıf	58	49.93±10.58	
Üçüncü sınıf	87	48.04±12.08	
Dördüncü sınıf	72	49.80±12.04	
Anne Mesleği			
Çalışıyor	79	48.45±10.46	F=1.321 p=0.268
Çalışmıyor	173	50.06±11.54	
Emekli	12	45.00±10.92	
Diğer*	16	52.12±10.78	
Baba Mesleği			
İşçi	39	49.71±11.89	F=1.093 p=0.360
Memur	32	53.21±9.74	
Serbest Meslek	108	49.21±11.65	
Emekli	61	48.83±11.11	
Diğer*	40	48.20±10.37	
Anne Eğitimi			
İlkokul ve altı	64	49.89±12.34	F=0.487 p=0.692
Ortaokul	49	50.24±8.74	
Lise	93	49.93±11.09	
Üniversite ve üzeri	74	48.17±11.83	
Baba Eğitimi			
İlkokul ve altı	45	50.91±12.11	F=0.366 p=0.777
Ortaokul	35	49.97±9.98	
Lise	99	49.37±11.35	
Üniversite ve üzeri	101	48.87±11.13	

Tablo 5. (Devamı) Öğrencilerin Tanıtıcı Özelliklerine Göre Çevre Sorunlarına Yönelik Davranış Ölçeği Puan Ortalamaları (n=280)

Gelir Durumu Algısı			
Gelir giderden az	35	50.22±11.71	F=0.343
Gelir gidere eşit	154	49.81±10.82	p=0.710
Gelir giderden fazla	91	48.73±11.70	
Sigara Kullanma			
Kullanıyor	114	47.14±11.75	t=2.969
Kullanmıyor	166	51.13±10.53	p=0.003
Alkol Kullanma			
Kullanıyor	103	47.92±10.73	t=1.822
Kullanmıyor	177	50.44±11.39	p=0.070
Çevre ile İlgili Eğitim Alma Durumu			
Eğitim almış	92	49.44±12.35	t=0.072
Eğitim almamış	188	49.54±10.62	p=0.943
Çevre ile İlgili Kuruluşa Üyelik Durumu			
Üye	13	56.46±12.44	t=2.308
Üye değil	267	49.17±11.05	p=0.022

*Anne ve baba mesleğini belirtmeyenler

Tablo 5'te öğrencilerin tanıtıcı özelliklerine göre ÇSYDÖ puan ortalamalarının dağılımları verilmiştir. Yapılan karşılaştırmada kızların ÇSYDÖ puan ortalamalarının (51,37±10,61), erkeklere göre (47,34±11,51) istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu tespit edilmiştir ($p<0.05$) (Tablo 5). Yaş gruplarına göre yapılan karşılaştırmalarda 24 yaş ve üzeri grubun ÇSYDÖ puan ortalamasının diğer gruplara göre daha yüksek olduğu saptanmıştır ($p>0.05$) (Tablo 5).

Ebeveyn mesleğine göre yapılan karşılaştırmalarda ise anne mesleğini belirtmeyen öğrencilerin ÇSYDÖ puan ortalaması diğer gruplara göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir ($p>0.05$) (Tablo 5). Babası memur olan öğrencilerin ÇSYDÖ puan ortalamasının diğer gruplardan daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır ($p>0.05$) (Tablo 5). Ebeveyn eğitim düzeyi ile yapılan karşılaştırmada ise anne eğitim düzeyini ortaokul ve baba eğitim düzeyini ilkököl ve altı olarak belirten üniversite öğrencilerinin ÇSYDÖ puan ortalamaları diğer gruplardan daha yüksek olduğu tespit edilmiştir ($p>0.05$) (Tablo 5).

Öğrencilerin sınıf düzeylerine ve gelir durumlarına göre yapılan karşılaştırmalarda istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmamakla birlikte birinci sınıf öğrencilerin ve gelir durumunu giderinden az olarak belirten öğrencilerin ÇSYDÖ

puan ortalamaları diğer gruplara daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır ($p>0.05$) (Tablo 5). Öğrencilerin sigara kullanma davranışı ile yapılan karşılaştırmalarda, sigara kullanmayanların ÇSYDÖ ölçek puan ortalamasının ($51,13\pm10,53$), sigara kullananlara göre ($47,14\pm11,75$) istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu ($p<0.05$) (Tablo 5), alkol kullanmayan öğrencilerin ÇSYDÖ puan ortalaması alkol kullanan öğrencilere göre daha yüksek olduğu ($p>0.05$) (Tablo 5) tespit edilmiştir.

Çevre ile ilgili eğitim alma durumuna göre yapılan karşılaştırmada çevre eğitimi alan ve almayan öğrencilerin ÇSYDÖ puan ortalamalarının birbirine yakın olduğu tespit edilmiştir ($p>0.05$) (Tablo 5). Çevreyle ilgili herhangi bir kuruluşa üyelik durumuna bakıldığında ise, çevreyle ilgili bir kuruma üye olanların ÇSYDÖ puan ortalamasının ($56,46\pm12,44$), çevreyle ilgili bir kuruluşa üye olmayanlara göre ($49,17\pm11,05$) istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulunmuştur ($p<0.05$) (Tablo 5).

Tablo 6. Öğrencilerin Tanıtıcı Özelliklerine Göre Çevre Sorunlarına Yönelik Davranış Ölçeği Alt Boyutları Puan Ortalamaları (n=280)

Tanıtıcı Özellikler	Çevre Sorunlarına Yönelik Davranış Ölçeği Alt Boyutları											
	Algulama		Kurulma		Kılavuzlama		Beceriye Dönüştürme		Duruma Uydurma		Yaratma	
	n	X±SS	n	X±SS	n	X±SS	n	X±SS	n	X±SS	n	X±SS
Cinsiyet												
Kız	151	5.31±1.91	151	9.85±2.74	151	7.29±2.15	151	13.75±3.17	151	6.92±1.84	151	8.21±1.99
Erkek	129	5.03±1.90	129	8.94±3.03	129	6.54±2.20	129	12.92±3.62	129	6.20±1.95	129	7.68±2.17
Test		t=1.277 p=0.203		t=2.628 p=0.009		t=0.823 p=0.004		t=2.051 p=0.041		t=3.145 p=0.002		t=2.124 p=0.035
Yaş												
18-20 yaş	112	5.10±1.80	112	9.29±2.91	112	6.91±2.31	112	13.47±3.25	112	6.43±1.97	112	7.80±2.12
21-23 yaş	137	5.29±1.82	137	9.35±2.81	137	6.91±2.11	137	13.27±3.40	137	6.71±1.84	137	8.02±2.02
24 yaş ve üzeri	31	5.06±2.61	31	10.29±3.27	31	7.22±2.23	31	13.41±4.02	31	6.64±2.15	31	8.29±2.28
Test		F=0.392 p=0.676		F=1.519 p=0.221		F=0.271 p=0.762		F=0.105 p=0.901		F=0.669 p=0.513		F=0.770 p=0.464
Sınıf												
Birinci sınıf	63	5.26±1.81	63	9.73±2.90	63	6.77±2.34	63	14.33±2.73	63	6.63±1.62	63	8.07±1.87
İkinci sınıf	58	5.39±1.74	58	9.50±2.57	58	7.12±2.00	58	13.65±3.16	58	6.61±1.87	58	7.65±2.17
Üçüncü sınıf	87	4.83±1.95	87	9.08±3.12	87	6.97±2.14	87	12.75±3.46	87	6.43±2.13	87	7.95±2.16
Dördüncü sınıf	72	5.40±2.03	72	9.55±2.93	72	6.93±2.33	72	13.04±3.87	72	6.73±1.97	72	8.13±2.13
Test		F=1.544 p=0.203		F=0.693 p=0.557		F=0.248 p=0.863		F=3.039 p=0.029		F=0.332 p=0.802		F=0.650 p=0.584
Anne Mesleği												
Çalışıyor	79	4.94±1.77	79	9.26±2.94	79	6.86±2.02	79	13.16±3.39	79	6.41±1.69	79	7.79±2.08
Çalışmıyor	173	5.31±1.98	173	9.52±2.92	173	7.04±2.28	173	13.41±3.41	173	6.69±2.04	173	8.06±2.04
Emekli	12	4.41±1.72	12	8.58±3.08	12	5.91±2.50	12	12.91±4.07	12	5.75±1.54	12	7.41±2.27
Diğer*	16	5.75±1.77	16	9.93±2.61	16	7.12±1.96	16	14.25±2.88	16	6.93±1.80	16	8.12±2.55
Test		F=1.778 p=0.152		F=0.643 p=0.588		F=1.065 p=0.364		F=0.531 p=0.662		F=1.335 p=0.263		F=0.615 p=0.606

Tablo 6. (Devamı) Öğrencilerin Tanıtıcı Özelliklerine Göre Çevre Sorunlarına Yönelik Davranış Ölçeği Alt Boyutları Puan Ortalamaları (n=280)

Baba Mesleği İşçi Memur Serbest Meslek Emekli Diğer*	39	5.28±1.89	39	9.41±3.23	39	7.35±1.97	39	13.25±3.81	39	6.61±1.82	39	7.79±2.39
	32	5.56±1.81	32	10.34±2.25	32	7.46±2.31	32	14.03±2.75	32	7.15±1.86	32	8.65±1.80
	108	5.05±1.91	108	9.28±2.86	108	6.95±2.35	108	13.21±3.47	108	6.53±2.07	108	8.16±2.12
	61	5.26±1.95	61	9.13±3.06	61	6.68±2.26	61	13.47±3.31	61	6.55±1.79	61	7.72±1.88
	40	5.10±1.97	40	9.60±2.93	40	6.52±1.70	40	13.22±3.49	40	6.32±1.83	40	7.42±2.09
Test	F=0.499 p=0.736		F=1.047 p=0.383		F=1.371 p=0.244		F=0.399 p=0.809		F=0.905 p=0.461		F=2.091 p=0.082	
Anne Eğitimi İlkokul ve altı Ortaokul Lise Üniversite ve üzeri	64	4.49±2.20	64	9.35±3.23	64	7.04±2.32	64	13.81±3.31	64	6.45±2.06	64	8.23±2.18
	49	5.67±1.39	49	9.73±2.57	49	6.61±1.98	49	13.67±2.86	49	6.59±1.95	49	7.95±1.52
	93	5.35±1.89	93	9.68±2.66	93	6.82±2.27	93	13.25±3.58	93	6.81±1.94	93	8.00±1.99
	74	4.86±1.91	74	8.98±3.12	74	7.24±2.14	74	12.93±3.58	74	6.44±1.77	74	6.44±1.77
	F=2.264 p=0.081		F=1.006 p=0.391		F=0.955 p=0.415		F=0.930 p=0.427		F=0.659 p=0.578		F=0.747 p=0.525	
Baba Eğitimi İlkokul ve altı Ortaokul Lise Üniversite ve üzeri	45	5.35±2.12	45	9.55±3.32	45	6.97±2.81	45	14.22±3.29	45	6.73±1.82	45	8.06±2.16
	35	4.97±2.00	35	9.85±2.65	35	6.54±2.29	35	14.11±2.77	35	6.05±1.99	35	8.42±1.89
	99	5.32±1.79	99	9.48±2.82	99	6.90±2.25	99	13.16±3.52	99	6.76±2.01	99	7.72±1.95
	101	5.07±1.90	101	9.18±2.91	101	7.11±2.10	101	12.94±3.46	101	6.54±1.85	101	8.00±2.24
	F=0.534 p=0.659		F=0.519 p=0.669		F=0.606 p=0.612		F=2.183 p=0.090		F=1.243 p=0.295		F=1.043 p=0.374	

Tablo 6. (Devamı) Öğrencilerin Tanıtıcı Özelliklerine Göre Çevre Sorunlarına Yönelik Davranış Ölçeği Alt Boyutları Puan Ortalamaları (n=280)

Gelir Durumu												
Algısı												
Gelir giderden az	35	5.42±1.85	35	9.08±2.94	35	7.22±2.42	35	13.77±3.73	35	6.88±1.89	35	7.82±2.46
Gelir giderine eşit	154	5.12±1.91	154	9.61±2.93	154	7.03±2.22	154	13.49±3.22	154	6.54±1.88	154	7.99±1.93
Gelir giderden fazla	91	5.21±1.94	91	9.26±2.87	91	6.69±2.08	91	13.01±3.56	91	6.57±2.03	91	7.97±2.21
Test		F=0.356 p=0.701		F=0.707 p=0.494		F=1.026 p=0.360		F=0.849 p=0.429		F=0.459 p=0.633		F=0.090 p=0.914
Sigara Kullanma												
Kullanıyor	114	4.92±1.88	114	8.71±2.94	114	6.78±2.24	114	12.67±3.72	114	6.42±1.93	114	7.62±2.14
Kullanmıyor	166	5.37±1.91	166	9.93±2.79	166	7.06±2.17	166	13.84±3.08	166	6.70±1.92	166	8.20±2.02
Test		t= 1.943 p=0.053		t= 3.521 p=0.001		t= 1.065 p=0.288		t= 2.772 p=0.006		t= 1.189 p=0.235		t= 2.303 p=0.022

Tablo 6. (Devamı) Öğrencilerin Tanıtıcı Özelliklerine Göre Çevre Sorunlarına Yönelik Davranış Ölçeği Alt Boyutları Puan Ortalamaları (n=280)

Alkol Kullanma	103	4.96±1.79	103	9.12±2.87	103	6.71±2.28	103	12.92±3.32	103	6.46±1.82	103	7.72±2.17
Kullanıyor	177	5.33±1.97	177	9.61±2.93	177	7.08±2.15	177	13.63±3.43	177	6.67±1.98	177	8.10±2.03
Test		t= 1.575 p=0.116		t= 1.358 p=0.176		t= 1.342 p=0.181		t= 1.689 p=0.092		t= 0.854 p=0.394		t= 1.465 p=0.144
Çevre ile İlgili Eğitim Alma Durumu												
Eğitim almış	92	5.23±2.10	92	9.43±2.99	92	7.04±2.25	92	13.16±3.63	92	6.57±1.96	92	7.98±2.21
Eğitim almamış	188	5.17±1.81	188	9.43±2.88	188	6.90±2.18	188	13.47±3.29	188	6.60±1.91	188	7.95±2.03
Test		t= 0.248 p=0.805		t= 0.004 p=0.997		t=0.495 p=0.621		t= 0.716 p=0.475		t= 0.115 p=0.909		t=0.119 p=0.906
Çevre ile İlgili Kuruluşa Üyelik Durumu												
Üye	13	6.15±2.11	13	10.84±3.46	13	8.61±1.89	13	14.61±3.40	13	7.46±1.61	13	8.76±2.38
Üye değil	267	5.14±1.89	267	9.36±2.87	267	6.86±2.19	267	13.31±3.40	267	6.55±1.93	267	7.92±2.07
Test		t=1.857 p=0.064		t=1.794 p=0.074		t=2.822 p=0.005		t=1.351 p=0.178		t=1.663 p=0.097		t=1.416 p=0.158

*Anne ve baba mesleğini belirtmeyenler

Tablo 6’da öğrencilerin tanıtıcı özelliklerine göre ÇSYDÖ alt boyut puan ortalamaları incelenmiştir. Buna göre kız öğrencilerin ÇSYDÖ kurulma, klavuzlama, beceriye dönüştürme, duruma uydurma ve yaratma alt boyutu puan ortalamaları erkek öğrencilerden istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur ($p<0.05$) (Tablo 6). Yaş ve anne-baba mesleğine göre yapılan karşılaştırmalarda ÇSYDÖ tüm alt boyut puan ortalamalarının birbirine yakın olduğu tespit edilmiştir ($p>0.05$) (Tablo 6).

Öğrencilerin sınıflarına göre ÇSYDÖ beceriye dönüştürme alt boyut puan ortalaması dışındaki diğer alt boyutların puan ortalamaları benzer bulunmuştur ancak beceriye dönüştürme alt boyut puan ortalamalarında gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur ($p<0.05$). Varyanslar homojen olduğundan post hoc analizinde Scheffe istatistiği ile çoklu karşılaştırma yapılmıştır. Buna göre, birinci ve üçüncü sınıflar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Birinci sınıfların ÇSYDÖ beceriye dönüştürme alt boyut puan ortalamasının ($14,33\pm2,73$), üçüncü sınıflara göre ($12,75\pm3,46$) istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulunmuştur ($p<0.05$) (Tablo 6).

Sigara kullanma davranışı ile ÇSYDÖ alt boyutları arasında yapılan karşılaştırmalarda, sigara kullanmayan öğrencilerin ÇSYDÖ kurulma, beceriye dönüştürme ve yaratma alt boyutu puan ortalamaları sigara kullanan öğrencilere göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu tespit edilmiştir ($p<0.05$) (Tablo 6). Alkol kullanma davranışı ile ilgili yapılan karşılaştırmada alkol kullanan ve kullanmayan öğrenciler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark belirlenmemiştir ($p>0.05$) (Tablo 6).

Çevre ile ilgili eğitim alma durumu ile yapılan karşılaştırmalarda ÇSYDÖ tüm alt boyut puan ortalamaları birbirine yakın olduğu tespit edilmiştir ($p>0.05$) (Tablo 6). Çevre ile ilgili bir kuruma üyelik durumu ile ÇSYDÖ klavuzlama alt boyut puan ortalaması arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur ($p<0.05$). Çevre ile ilgili bir kuruluşa üye olan öğrencilerin puan ortalamalarının ($8,61\pm1,89$), çevre ile ilgili bir kuruluşa üye olmayanlara göre ($6,86\pm2,19$) istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu tespit edilmiştir ($p<0.05$) (Tablo 6).

Tablo 7. Öğrencilerin Tüketici Çevre Bilinci Algı Ölçeği Puan Ortalamaları ile Çevre Sorunlarına Yönelik Davranış Ölçeği Puan Ortalamaları Arasındaki İlişki (n=280)

ÇSYDÖ								
Ölçekler	ÇSYDÖ Toplam Puan Ortalaması	Algılama	Kurulma	Kılavuzlama	Beceriye Dönüştürme	Duruma Uydurma	Yaratma	
TÇBAÖ	TÇBAÖ Toplam Puan Ortalaması	r=0.058 p=0.331	r=0.049 p=.0416	r=0.080 p=0.184	r=0.014 p=0.811	r=0.027 p=0.656	r=0.085 p=0.156	
	Duyarlılık Bilinci	r=0.101 p=0.092	r=0.059 p=0.322	r=0.066 p=0.274	r=0.157 p=0.009	r=0.053 p=0.377	r=0.086 p=0.152	r=0.064 p=0.288
	Davranış Bilinci	r=0.382 p=0.001	r=0.366 p=0.001	r=0.362 p=0.001	r=0.223 p=0.001	r=0.301 p=0.001	r=0.212 p=0.001	r=0.287 p=0.001
	Sosyal Baskı	r=0.17 p=0.075	r=0.068 p=0.258	r=0.085 p=0.157	r=0.029 p=0.632	r=-0.128 p=0.033	r=-0.131 p=0.029	r=0.032 p=0.593
	Bilincin Yönlendirilmesi	r=0.206 p=0.001	r=-0.148 p=0.013	r=-0.206 p=0.001	r=-0.126 p=0.035	r=-0.167 p=0.005	r=-0.184 p=0.002	r=0.110 p=0.066

Tablo 7’de TÇBAÖ ile ÇSYDÖ ve TÇBAÖ alt boyutları ile ÇSYDÖ alt boyutları arasındaki ilişkiye Pearson korelasyon analizi ile bakılmıştır. TÇBAÖ ve ÇSYDÖ toplam puan ortalamaları korelasyonuna bakıldığında aralarında anlamlı bir ilişkinin bulunmadığı ortaya çıkmıştır ($p>0.05$) (Tablo 7). Ancak ÇSYDÖ toplam puan ortalaması ile TÇBAÖ davranış bilinci alt boyutu arasında zayıf düzeyde ($r=.38$), TÇBAÖ bilincin yönlendirilmesi alt boyutu arasında zayıf düzeyde ($r=.20$) pozitif yönde bir ilişkinin olduğu bulunmuştur ($p<0.05$) (Tablo 7).

ÇSYDÖ algılama alt boyutu korelasyonuna bakıldığında, TÇBAÖ davranış bilinci alt boyutu arasında zayıf düzeyde ($r=.36$), TÇBAÖ bilincin yönlendirilmesi alt boyut puan ortalaması arasında zayıf düzeyde ($r=.20$) pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ($p<0.05$) (Tablo 7). ÇSYDÖ kurulma alt boyutu ile TÇBAÖ davranış bilinci alt boyutu arasında zayıf düzeyde ($r=.36$) pozitif yönde, TÇBAÖ bilincin yönlendirilmesi alt boyutu arasında çok zayıf düzeyde ($r=-.20$) negatif yönde anlamlı bir ilişkinin olduğu bulunmuştur ($p<0.05$) (Tablo 7). ÇSYDÖ kılavuzlama alt boyutu korelasyonuna bakıldığında, TÇBAÖ duyarlılık bilinci alt boyutu ile çok zayıf düzeyde ($r=.15$), davranış bilinci alt boyutu ile zayıf düzeyde ($r=.22$) pozitif yönde bir ilişkinin olduğu tespit edilirken, TÇBAÖ bilincin yönlendirilmesi alt boyutu ile çok zayıf düzeyde ($r=-.12$) negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ($p<0.05$) (Tablo 7).

ÇSYDÖ beceriye dönüştürme alt boyutu korelasyonuna bakıldığında, TÇBAÖ davranış bilinci alt boyutu arasında zayıf düzeyde ($r=.30$) pozitif yönde, TÇBAÖ sosyal baskı alt boyutu arasında çok zayıf düzeyde ($r=-.12$), TÇBAÖ bilincin yönlendirilmesi alt boyutu arasında çok zayıf düzeyde ($r=-.16$) negatif yönde anlamlı bir ilişkinin olduğu bulunmuştur ($p<0.05$) (Tablo 7). ÇSYDÖ duruma uydurma alt boyutu ile TÇBAÖ davranış bilinci alt boyutu arasında zayıf düzeyde ($r=.21$) pozitif yönde, TÇBAÖ sosyal baskı alt boyutu arasında çok zayıf düzeyde ($r=-.13$), TÇBAÖ bilincin yönlendirilmesi alt boyutu arasında çok zayıf düzeyde ($r=-.18$) negatif yönde anlamlı bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir ($p<0.05$) (Tablo 7). Son olarak ÇSYDÖ yaratma alt boyutu ile TÇBAÖ davranış bilinci alt boyutu arasında zayıf düzeyde ($r=.28$) pozitif yönde anlamlı bir ilişkinin olduğu bulunmuştur ($p<0.05$) (Tablo 7).

5. TARTIŞMA

Bu bölümde çalışmaya katılan üniversite öğrencilerinin tüketici çevre bilinci ve çevreye yönelik davranışlarına ilişkin elde edilen bulgular tartışılmıştır.

TÇBAÖ ve ÇSYDÖ'nin değerlendirilmesinde ölçeklerden alınan puan arttıkça bu alanlardaki tüketim bilincinin ve davranışının yüksek olduğu kabul edilmektedir. Bu çalışmada öğrencilerin her iki ölçekten aldıkları toplam puanların ortalamasının üzerinde ve ölçekten alınabilecek üst puanlara yakın olduğu tespit edilmiştir (Tablo 2). Bu sonuca göre çalışmadaki öğrencilerin çevreye yönelik bilinç ve davranış düzeylerinin yüksek olduğu söylenebilir. (Dikmenli ve Konca, 2016; Güven ve Aydoğdu, 2012). Bu duruma ilişkin olarak, günümüzde artan çevre sorunlarının bu sorunlara yönelik toplumda bir bilinç artışına neden olduğu düşünülebilir. Bu çalışmada öğrencilerin büyük kentte yaşamalarının ve özel bir üniversitede okuyor olmalarının çevreye yönelik farkındalıklarını artırdığı düşünülebilir. Benzer şekilde yapılan başka bir çalışmada çevre konusunda daha fazla endişelenen, enerji ve doğal kaynakları korumak için daha fazla çaba gösteren üniversite öğrencilerinin çevre dostu ürünler satın almak için para vermeye daha fazla istekli olduklarını, yine başka bir çalışmada çevreye duyarlı olan tüketicilerin çevre dostu niyet ve davranışların oluşmasında etkili olduğu tespit edilmiştir (Jaidev, Dhanya ve Shekhar, 2017; Lee, 2011).

Öğrencilerin cinsiyetlerine göre TÇBAÖ karşılaştırıldığında, kız öğrencilerin ortalama puanlarının erkeklerden daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Ancak yapılan karşılaştırmada aralarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır (Tablo 3). Bu sonuç literatürdeki bazı araştırma bulguları ile benzerlik gösterirken (Akçay ve Pekel, 2017; Akkor ve Gündüz, 2017; Aydın ve Kaya, 2011; Bronfman, Cisternas, López-Vázquez, Maza ve Oyanedel, 2015; Çelik ve diğerleri, 2016; Oncu ve Unluer, 2015; Polat ve Kırpık, 2013), bazı çalışmalarla farklılık (Benedek ve Takács-György, 2010; Çınar, Akduran, Dede ve Altınkaynak, 2010; Møller, Haustein ve Bohlbro, 2018; Sayraç, 2016; Ulas Kadioğlu ve Uncu, 2017) göstermektedir. Genel olarak yapılan çalışmalarda kadınların çevreye yönelik bilincinin erkeklerden anlamlı olarak daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Møller ve ark. (2018)'nin yaptığı bir çalışmaya göre kadınların erkeklerden daha çevreci bir yönelime sahip oldukları, Sayraç

(2016)'ın çalışmasında ise kadınların çevreye karşı sorumluluk ve bilinç düzeylerinin erkeklerden anlamlı derecede yüksek olduğu tespit edilmiştir. Başka bir çalışmada, kadınların erkeklerden daha fazla çevresel kaygıya sahip olduğu vurgulanmıştır (McCright ve Sundström, 2013). Sayan (2013)'ın yaptığı çalışmada öğrencilerin cinsiyeti ile çevresel risk algı puan ortalamaları karşılaştırılmış, kız öğrencilerin çevresel risk algı puanları erkek öğrencilerin puanlarından daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Cinsiyet değişkeni ile öğrencilerin çevreye yönelik davranışları karşılaştırıldığında, çevreye yönelik bilinç düzeyinde olduğu gibi kız öğrencilerin çevreye yönelik daha olumlu davranışlara sahip oldukları belirlenmiştir (Tablo 5) ($p<0.05$). Casaló ve Escario (2018)'nın çalışmasında kadınların erkeklerden daha fazla çevresel davranış sergiledikleri bulunmuş ve bunun kadınların daha özgeci olmalarından kaynaklandığı şeklinde yorumlanmıştır. Bu konuda yapılan çalışmalarda da benzer sonuçlar bulunmuştur (Ateşoğlu ve Erkal, 2018; Boeve-de Pauw ve Van Petegem, 2010; Chen ve diğerleri, 2011; Demirci Güler, 2013; Güşta Şahin ve Doğu, 2018; Karahan Okuroğlu, 2012; Karakuş, Selim, Ardahanlıoğlu, Özer ve Çınar, 2016; Liobikienė ve Juknys, 2016; Sam, Gürsakal ve Sam, 2010; Şenyurt, Bayık Temel ve Özkahraman, 2011; Tanık Önal, 2018).

Bu çalışmada da önceki birçok çalışmaya benzer şekilde kadınların çevreye yönelik bilinç düzeylerinin erkeklere göre daha yüksek ve davranışlarının daha olumlu olduğu ortaya çıkmıştır. Bu sonuç kadınların yetiştirilme tarzları, toplumsal ve kültürel faktörler, toplumun kadınlardan sağlık bakımı, çevre gibi konularda daha fazla beklentisinin olması, ergenlikte bir takım sorumlulukların artması, kadınların gelecek nesilleri yetiştirecek anne adayı olmaları gibi nedenlerle çevreye yönelik bilinçlerinin, değerlerinin ve inançlarının daha fazla olduğunu düşündürmektedir (McCright ve Sundström, 2013; Sayan, 2013; Sayraç, 2016). Kadınların birçok sağlık davranışında görülen olumlu özelliklerinin çevreye yönelik tutum ve davranışlarına da olumlu yansıdığı düşünülmektedir (Bostan ve Beşer, 2017; Şimşek ve diğerleri, 2012).

İlgili literatürde bireylerin yaşı arttıkça çevreye yönelik bilinç düzeylerinin arttığı belirtilmektedir (Liobikienė ve Juknys, 2016; Özdemir, Yıldız, Ocaktan ve Sarışen, 2004; Wiernik, S. Ones ve Dilchert, 2013). Bu çalışmada ise öğrencilerin

yaşlarının çevreye yönelik bilinç düzeyinde ve davranışlarında anlamlı bir fark yaratmadığı bulunmuştur ancak yaş arttıkça çevre sorunlarına yönelik davranışın az da olsa arttığı saptanmıştır (Tablo 3, Tablo 5). Bu bulgu benzer çalışmaları desteklemekle birlikte (Akkor ve Gündüz, 2017; Altıparmak, 2012; Arslantaş, Adana, Kaya ve Turan, 2010; Çınar ve diğerleri, 2010; Dursun ve Gündüz, 2016; Güşta Şahin ve Doğu, 2018; Karakuş ve diğerleri, 2016; Sayan, 2013) bazı çalışmalar yaş ile çevreye yönelik bilinç ve davranış arasında anlamlı farklılıklar ortaya koymuştur (Ateşoğlu ve Erkal, 2018; Benedek ve Takács-György, 2010; Burton, 2014; Melo, Ge, Craig, Brewer ve Thronicker, 2018). Özdemir ve ark. (2014)'nın yaptığı çalışmada 21 yaş ve altı bireylerin 22 yaş ve üstü bireylere göre çevresel duyarlılık puanlarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Başka bir çalışmada ise genç yetişkinlerin yaşlılardan daha az çevresel davranış sergilediği bulunmuştur (Casaló ve Escario, 2018). Yapılan bir çalışmada 30 yaş ve üzeri bireylerin diğer gruplara göre daha fazla ekolojik olarak bilinçli tüketici davranışlarının olduğu, yaş arttıkça geri dönüşüm davranışlarını sergilemekte daha istekli oldukları bulunmuştur (Bronfman ve diğerleri, 2015). Wiernik ve ark. (2013)'nın yaptığı çalışmada benzer şekilde yaş arttıkça bireylerin doğaya girme, çevreye zarar vermeme, hammaddeleri ve doğal kaynakları koruma olasılıklarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Bu çalışmada yaş ile çevreye yönelik bilinç ve davranış arasında anlamlı bir ilişki bulunmamasının, çalışma grubunun sayı ve nitelikleri ile ilgili olduğu düşünülmektedir. Nitekim örnekleme oluşturan öğrencilerin yaş grubu olarak genç yaşta olmaları, özel bir üniversitede eğitim alıyor olmaları nedeni ile seçilmiş ve homojen bir grup olmaları gibi özellikleri bu sonucu etkilemiş olabilir.

Bu çalışmada anne-baba mesleği ile tüketici çevre bilinci algısı ve çevreye yönelik davranış arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmamıştır (Tablo 3, Tablo 5). Benzer çalışmalar bu bulguyu desteklemektedir (Aydın ve Kaya, 2011; Sayraç, 2016). Ancak annelerin mesleğini emekli olarak belirtenlerin, babaların mesleğini belirtmeyenlerin tüketici çevre bilincinin yüksek olduğu ve annelerin mesleğini belirtmeyenlerin, babaların mesleğini memur olarak belirtenlerin çevreye yönelik daha olumlu davranışlar sergilediği tespit edilmiştir ($p>0.05$) (Tablo 3, Tablo

5). Bu çalışmadaki bu sonucun meslek gruplarındaki örneklem sayısının azlığından kaynaklandığı düşünülebilir.

İlgili literatürde anne ve babanın eğitim düzeyinin çevreye yönelik tutum, farkındalık, bilinç ve davranışlar üzerinde etkisi olduğunu tespit eden çalışmalar (Polat ve Kırpık, 2013; Sam ve diğerleri, 2010) olduğu kadar aralarında anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşan çalışmalar (Altıparmak, 2012; Aydın ve Kaya, 2011; Boeve-de Pauw ve Van Petegem, 2010; Çınar ve diğerleri, 2010; Karahan Okuroğlu, 2012; Sayan, 2013; Sayraç, 2016; Yurtseven, Vehid ve Erdoğan, 2010) da mevcuttur. Bu çalışmada anne ve baba eğitim düzeylerine göre ile TÇBAÖ ve ÇSYDÖ uan ortalamalarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı bulunmuştur (Tablo 3, Tablo 5). Ancak TÇBAÖ sosyal baskı alt boyutu ile anne eğitim düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir ($p<0.05$) (Tablo 4). Buna göre, öğrencilerin anne eğitim düzeyi üniversite ve üzeri olanların lise olanlardan, lise olanların ise ilkokul ve altı olanlardan daha yüksek çevre bilincine sahip oldukları tespit edilmiştir ($p<0.05$) (Tablo 4). Benzer şekilde yapılan çalışmalarda, anne ve babaların eğitim düzeyleri ile çevresel tutum ölçekleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı tespit edilmiştir. Ancak ebeveynlerinin eğitim düzeyi arttıkça öğrencilerin çevresel risk algısı ve çevre tutum ölçeklerinden aldıkları puanların arttığı bulunmuştur (Møller ve diğerleri, 2018; Sayan, 2013; Tarkoçin, Bilmez ve Gökçeli, 2017).

Polat ve Kırpık (2013)'in yaptığı bir çalışmada, öğretmen adaylarının babalarının eğitim durumları ile çevresel sorunlara yönelik tutum puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde fark bulunmuş olup, babalarının eğitim durumu yükseköğretim olanların ortaöğretim olanlara göre ortaöğretim olanların ise ilköğretim olanlara göre daha yüksek puan aldıkları saptanmıştır. Öğrencilerin annelerinin eğitim düzeyleri ile çevresel sorunlara yönelik tutum puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde fark olduğu bulunmuştur. Benzer şekilde anne eğitim düzeyi yükseköğretim olan öğrencilerin çevre sorunlarına yönelik tutum puanları ortaöğretim olanlara göre, ortaöğretim olanların ise ilköğretim olanlara göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. Şenyurt ve ark. (2011)'nin yaptığı çalışmada öğrencilerin çevresel tutum puan ortalamaları ile anne eğitim düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark

bulunmadığı, baba eğitim düzeyi ile istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunduğu tespit edilmiştir. Yapılan bir çalışmada üniversite öğrencilerinin baba eğitim düzeyleri ile çevresel tutum arasında anlamlı fark olmadığı ancak anne eğitim düzeyleri ile istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olduğu tespit edilmiştir (Ulas Kadioğlu ve Uncu, 2017).

Önceki yapılan çalışmalarda ebeveyn eğitim düzeyi arttıkça çevreye yönelik tutum ve davranışların arttığı ortaya çıkarken bu çalışmada anne eğitim düzeyini ortaokul ve baba eğitim düzeyini ilkököl ve altı olarak belirten öğrencilerin ÇSYDÖ puan ortalaması diğer gruplara göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir ($p>0.05$) (Tablo 5). Bu durum gruplardaki örneklem sayısından kaynaklanabileceği gibi, öğrencilerin büyük kentte yaşıyor olmalarından dolayı çeşitli uyanlara maruz kalmaları, kendilerini farklı yönlerden geliştirmeleri ve çevreye yönelik farkındalıklarının gelişmesinden kaynaklanabilir. Sosyal gelişim kuramlarına göre, çocuklukta rol modelleri, çocukların daha sonraki yaşamlarında tutum ve davranışlarını şekillendirmede önemli bir etkiye sahiptir. Ebeveynlerin eğitim düzeyleri yükseldikçe çevreye karşı daha duyarlı davranışlar sergilemeleri beklenir. Dolayısıyla böyle ortamlarda yetişen çocukların da ebeveynlerini model alma yoluyla daha bilinçli ve duyarlı davranışlarda bulunmaları beklenir (Collado ve diğerleri, 2017; Sayan, 2013; Sayraç, 2016; Şenyurt ve diğerleri, 2011; Tarkoçin ve diğerleri, 2017). Eğitim düzeyi yüksek bireylerin çevre sorunları, çevre sorunlarının sonuçları ve çevresel sorumluluklarla ilgili konularda daha fazla bilgiye sahip olmaları bu farkı oluşturduğu düşünülebilir (Akkor ve Gündüz, 2017).

Literatürde öğrencilerin sınıf düzeyinin çevreye ilişkin duyarlılık, tutum, davranış ve bilinci etkilemediğini gösteren çalışmaların (Aydın ve Kaya, 2011; Uludağ ve diğerleri, 2017; Yurtseven ve diğerleri, 2010) yanı sıra sınıf düzeyinin çevreye ilişkin duyarlılık, tutum ve bilinç üzerinde etkili olduğu sonucuna ulaşan çalışmalar (Karahana Okuroğlu, 2012; Öz Aydın, Şahin ve Korkmaz, 2013; Sayan, 2013; Ulas Kadioğlu ve Uncu, 2017; Uludağ ve diğerleri, 2017) da mevcuttur. Bu çalışmada ikinci sınıf öğrencilerinin TÇBAÖ puan ortalaması diğer gruplara göre daha yüksektir ($p>0.05$) (Tablo 3). Öğrencilerin sınıf düzeyi ile ÇSYDÖ arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı (Tablo 5), ancak ÇSYDÖ beceriye dönüştürme alt boyutu ile

sınıf düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir ($p<0.05$) (Tablo 6).

Yapılan bir çalışmada, çevre sorunlarına yönelik tutum ile öğrencilerin sınıf düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olmamasına rağmen, üçüncü sınıf öğrencilerin çevre sorunlarına yönelik tutum puanlarının dördüncü sınıf öğrencilerin puanlarından daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Çevre sorunlarına yönelik davranış ile öğrencilerin sınıf düzeyleri arasında ise istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olmadığı tespit edilmiştir (Güştâ Şahin ve Doğu, 2018). Başka bir çalışmada, öğrencilerin sınıf düzeyleri ile çevresel tutumları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık tespit edilirken, çevresel risk algıları arasında anlamlı bir farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır (Sam ve diğerleri, 2010). Diğer bir çalışmaya göre ise, öğrencilerin sınıf düzeyi arttıkça çevresel tutum ölçeğinden alınan puan ortalamalarının da arttığı istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (Çelik ve diğerleri, 2016). Başka bir çalışmada ikinci sınıf öğrencilerin birinci sınıf öğrencilere göre çevreye karşı daha duyarlı olduğu bulunmuştur ($p<0.05$) (Akkor ve Gündüz, 2017). Sonuç olarak görüldüğü gibi literatürde sınıf düzeylerine göre öğrencilerin bilinç ve davranışlarında farklı sonuçlar ortaya çıkmıştır. Bu çalışmada olduğu gibi diğer çalışmalarda da farklı sınıf düzeylerindeki öğrencilerin çevre ile ilgili dersler almış olma olasılıklarının bu sonucu ortaya çıkarmış olabileceği düşünülmektedir.

Öğrencilerin gelir durumu ile TÇBAÖ ve ÇSYDÖ arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmadığı tespit edilmiştir (Tablo 3, Tablo 5). Bu bulgu literatürdeki bazı çalışmalarla benzerdir (Akkor ve Gündüz, 2017; Aksu, 2014; Aydın ve Kaya, 2011; Benedek ve Takács-György, 2010; Liobikienė ve Juknys, 2016; Sayan, 2013; Sayraç, 2016; Şenyurt ve diğerleri, 2011; Tarkoçin ve diğerleri, 2017). Bazı çalışmalarda ise gelir düzeyinin çevreye yönelik bilinç, tutum ya da davranışların oluşmasında etkili olduğu belirtilmiştir (Altıparmak, 2012; Bronfman ve diğerleri, 2015; Karakuş ve diğerleri, 2016; Laureti ve Benedetti, 2018; Melo ve diğerleri, 2018; Schmitt ve diğerleri, 2018). Başka bir çalışmada, ailenin gelir düzeyi ile öğrencilerin çevreye yönelik tutumları arasında bir fark olduğu ve ailesinin ekonomik durumunu orta düzey olarak belirten öğrencilerin ölçek puan ortalamalarının daha yüksek olduğu bulunmuştur (Çelik ve diğerleri, 2016). Yapılan başka çalışmada ise, ailesi yüksek

gelir düzeyine sahip olan öğrencilerin ailesi düşük gelir düzeyine sahip olanlara göre çevresel tutum puanının daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Araştırmacılar tarafından beklenilmeyen bu bulguya yönelik ekonomik mülkiyet endeksinin çevresel tutumların ölçüldüğü kişiyle doğrudan ilişkili olmadığı şeklinde yorumlanmıştır (Boeve-de Pauw ve Van Petegem, 2010).

Altıparmak (2012)'ın çalışmasına göre, gelir düzeyi ile çevresel tutum arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur. Buna göre gelir düzeyi yüksek olan öğrencilerin çevresel tutumlarının daha olumlu olduğu tespit edilmiştir. Karakuş ve ark. (2016)'nın çalışmasına göre, öğrencilerin gelir düzeyi arttıkça çevreyi ve doğayı korumaya yönelik duyarlılıkları da arttığı tespit edilmiştir. Bronfman ve ark. (2015)'nin çalışmasında da sosyoekonomik durumu yüksek olanların çevre dostu satın alma eğilimlerinin daha yüksek olduğu ve ekolojik olarak bilinçli tüketiciler oldukları sonucuna ulaşmışlardır. Gelir düzeyi arttıkça bireylerin daha çeşitli ve çevre dostu ürünleri satın alma olasılıkları artabilmektedir. Bu araştırmada, geliri giderinden az olanların diğer gelir gruplarına göre puanlarındaki yükseklik literatürle çelişmekle birlikte bu gruptaki puan yüksekliğinin gruptaki örneklem sayısı ile ilişkili olabileceği düşünülebilir.

İlgili literatürde çok az çalışma sigara ve alkol kullanımının çevreye yönelik bilinç, farkındalık, tutum ya da davranış üzerindeki etkisini incelemiştir (Collado ve diğerleri, 2017; Laureti ve Benedetti, 2018). Bu çalışmada sigara içmeyen ve alkol kullanmayan öğrencilerin hem çevreye yönelik bilinç hem de çevreye yönelik davranış düzeylerinin diğerlerinden daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır ($p>0.05$) (Tablo 3, Tablo 5). Sigara içmeyen öğrencilerin özellikle ÇSYDÖ'nin kurulma, beceriye dönüştürme, yaratma alt boyutlarına yönelik davranış düzeyleri daha yüksek bulunmuştur ($p<0.05$) (Tablo 5, Tablo 6). Bu bulgu Laureti ve Benedetti (2018)'nin çalışması ile benzerken, Çınar ve ark. (2010)'nın çalışmasıyla farklılık göstermektedir.

Bireylerin alkol ve sigara gibi zararlı alışkanlıkları, sağlığa ve çevreye yönelik tutum ve davranışlarına yansımaktadır (Collado ve diğerleri, 2017). Nitekim sağlıklı yaşam biçimi davranışları ile ilgili yapılan çalışmalara bakıldığında da sigara kullanmayan bireylerin kullananlardan daha olumlu davranışlara sahip olduğu görülmektedir (Bostan ve Beşer, 2017).

Bu çalışmada çevre ile ilgili eğitim alan öğrencilerin çevreye yönelik daha bilinçli olmakla birlikte bu durumun davranışa yansımadağı görülmektedir ($p>0.05$) (Tablo 3, Tablo 5). Bu sonuç çalışma gruplarındaki öğrenci sayılarından kaynaklanabileceği gibi öğrencilerin çevre konusunda aldıkları eğitimin niteliği ile de ilişkili olabilir. Ayrıca bu sonucun, insan davranışını etkileyen birçok faktörle de ilişkili olduğu düşünülebilir (İlgar ve Coşgun-İlgar, 2019). Bu bulgu benzer çalışmaları desteklerken (Karakuş ve diğerleri, 2016; Tarkoçin ve diğerleri, 2017; Uludağ ve diğerleri, 2017; Yurtseven ve diğerleri, 2010), bazı çalışmalarla ise zıtlık göstermektedir (Ateşoğlu ve Erkal, 2018; Landry ve diğerleri, 2018).

Çevre ile ilgili sivil toplum kuruluşlarının toplumda bireylerin farkındalıklarının artmasında, deneyimler ile edinilen bilgilerinin artmasında ve olumlu yönde bir davranış değişikliğine katkı sağlayacağından önemi büyüktür (Sayan, 2013; Yurtseven ve diğerleri, 2010). Bu çalışmada çevre ile ilgili herhangi bir kuruluşa üye olan öğrencilerin çevreye yönelik davranışları anlamlı şekilde daha olumlu olmakla birlikte bu gruptaki öğrenci sayısı dikkate alındığında bu farkın bu gruptaki öğrenci sayısı ile ilişkili olduğu düşünülmektedir (Tablo 5).

Tüketici davranışını etkileyen en önemli etkenlerden biri olan eğitim ilk olarak ailede başlar. Gözlemsel öğrenme yoluyla başlayan bu eğitimin çevreye yönelik olumlu tutum ve davranışları geliştirmesi beklenir. Kendiliğinden oluşmayacak olan çevre bilincinin eğitimin her kademesinde özellikle yükseköğretim sırasında daha çok çevre konulara yer verilmesi toplumda farkındalık oluşturma açısından oldukça önemlidir (Collado ve diğerleri, 2017; Karakuş ve diğerleri, 2016; Onurlubaş, 2019; Yazıcı Okuyan ve Gedikoğlu, 2012; Yüce, 2013; Yurtseven ve diğerleri, 2010).

İlgili literatürde yapılan önceki çalışmalara bakıldığında çevre bilincine sahip bireylerin daha fazla çevresel davranışlarda bulundukları belirlenmiştir (Ateşoğlu ve Erkal, 2018; Casaló ve Escario, 2018; Güşta Şahin ve Doğu, 2018; Jaidev ve diğerleri, 2017; Laureti ve Benedetti, 2018; Mishal, Dubey, Gupta ve Luo, 2016; Onurlubaş, 2019; Ruepert ve diğerleri, 2017; Tanık Önal, 2018). Benzer şekilde yapılan başka bir çalışmada çevre sorunları hakkında daha az bilgi sahibi olan, çevre hakkında daha az endişe duyan bireylerin daha az çevreye duyarlı davranışlarda bulundukları bulunmuştur (Lee, 2011). Bu bulguyu desteklemeyen bazı çalışmalar da literatürde

mevcuttur (Gabarda-Mallorquí, Fraguell ve Ribas, 2018; Gordon-Wilson ve Modi, 2015; Mei ve diğerleri, 2016; Møller ve diğerleri, 2018; Öz Aydın ve diğerleri, 2013).

Bu çalışmada öğrencilerin çevreye yönelik bilinçleri ve davranışları arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı tespit edilmiştir ($p>0.05$) (Tablo 7). Ancak ÇSYDÖ toplam puan ortalaması ile TÇBAÖ davranış bilinci ($r=,38$) ve bilincin yönlendirilmesi alt boyutu ($r=,20$) arasında zayıf düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu ortaya çıkmıştır ($p<0.05$) (Tablo 7). ÇSYDÖ alt boyutları ile TÇBAÖ bazı alt boyutları arasında zayıf düzeyde anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir ($p<0.05$) (Tablo 7).

Yapılan bir çalışmada çevre yanlısı davranışlarda bulunma niyeti ile çevre dostu ürün satın alma arasında pozitif yönde ilişki olduğu tespit edilmiştir (Shimoda ve diğerleri, 2019). Møller ve ark. (2018)'nin yaptığı çalışmaya göre, enerji tasarrufu davranışlarına yönelik olumlu bir tutum sergileyen ergenlerin, bu olumlu tutumun davranışlarına kısmen yansıdığı sonucuna ulaşılmıştır. Mei ve ark. (2018)'nin çalışmasında çevre için en iyisini yapma gerekliliğinin farkında olan bireylerin olduğu, ancak bu durumun aynı zamanda bireylerin çevreye karşı olumlu bir davranış değişikliği yapacakları anlamına gelmediği vurgulanmıştır. Gabarda-Mallorquí ve ark. (2018)'nin çalışmasında da çevre bilincinin her zaman çevre yanlısı davranışa yol açmadığı ortaya çıkmıştır.

Bireylerin çevreye yönelik bilgilerini artırmak, çevre sorunlarına yönelik farkındalık oluşturmak ve bunun sonucunda da çevreye yönelik olumlu davranışlar sergilemeleri beklenmektedir (Møller ve diğerleri, 2018). Ancak bu konuda yapılan çalışmalar bireylerin çevre bilincine sahip olsalar da çevre yanlısı davranışlar sergilemediklerini vurgulamaktadır (Casaló ve Escario, 2018). Bireylerin çevreye yönelik sahip oldukları olumlu bilinçlerinin davranışa yansması için, davranış değişikliğine yönlendirecek politika yapıcılar ve toplumda farkındalık yaratacak sivil toplum kuruluşları ile desteklenmeleri gerekir (Casaló ve Escario, 2018; Onurlubaş, 2019).

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışma ile üniversite öğrencilerinin çevreye yönelik tüketim bilinci ve davranışları arasındaki ilişkiyi belirlemek, çevre sağlığına yönelik yapılacak çalışmalara bilimsel katkılar sağlamak amaçlanmıştır. Bu bölümde, araştırma bulgularına dayanılarak elde edilen sonuçlar ve bu sonuçlara yönelik geliştirilen çözüm önerilerine yer verilmiştir.

6.1. Sonuçlar

Bu çalışmada üniversite öğrencilerinin çevreye yönelik tüketim bilinci ve davranışları arasındaki ilişki incelenmiş ve aşağıdaki sonuçlar bulunmuştur.

- Araştırmada kız öğrencilerin ÇSYDÖ puan ortalaması erkek öğrencilerden daha yüksektir.
- Anne eğitim düzeyi üniversite olan grubun TÇBAÖ sosyal baskı alt boyutu puanları diğer gruplardan daha yüksek bulunmuştur.
- Öğrencilerden sigara ve alkol kullanmayanların TÇBAÖ davranış bilinci alt boyut puanının diğer gruplara göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Sigara kullanmayan öğrencilerin ÇSYDÖ toplam puan ortalamasının ve ÇSYDÖ kurulma, beceriye dönüştürme, yaratma alt boyut puan ortalamalarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.
- Öğrencilerden çevre ile ilgili herhangi bir kuruluşa üye olanların ÇSYDÖ toplam puan ortalaması ve ÇSYDÖ klavuzlama alt boyut puan ortalamalarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.
- Genel olarak üniversite öğrencilerinin tüketici çevre bilinci algıları ile çevre sorunlarına yönelik davranışları yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir ancak aralarında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olmadığı bulunmuştur.

6.2. Öneriler

Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre aşağıdaki öneriler sunulmuştur.

- Araştırmada kız öğrencilerin daha fazla çevre bilincine sahip oldukları ve daha fazla çevresel davranışlar sergiledikleri ortaya çıkmıştır. Bu doğrultuda

ailelerin erkek çocuklarını da bilinçli yetiştirmeleri, birinci basamak personeli ve üniversiteler tarafından erkek öğrencilerin bu konuda bilinçlendirmeleri,

- Ebeveyn eğitim düzeyi ve ebeveyn meslek grupları öğrencilerin çevre bilincini çevreye yönelik davranışlarını etkilemektedir. Ailelerin çocuklarını çevreye karşı daha duyarlı yetiştirmeleri,

- Bu çalışmada öğrencilerinin çevreye yönelik bilinç düzeylerinin davranışa yansımadağı ortaya çıkmıştır. Bu doğrultuda öğrencilerin çevre bilincinin davranışa yansımaları için üniversitelerde birinci sınıftan itibaren müfredata çevre ile ilgili daha fazla konulara yer verilmesi,

- Sivil toplum kuruluşlarına üye öğrencilerde çevreye yönelik bilinç ve davranışların daha olumlu olduğu belirlenmiştir. Üniversitelerin öğrencileri çevre ile ilgili sivil toplum kuruluşlarına yönlendirmeleri, çevre ile ilgili sivil toplum kuruluşlarının da öğrencileri bu kuruluşlara üye yapmak için daha fazla çalışmaları ve bu doğrultuda çeşitli programlar düzenlemeleri,

- Üniversitelerde ilgili öğrenci kulüplerinin, çevre sorunları, çevreye duyarlılık konularında daha fazla aktiviteler düzenlemeleri ve bu yolla öğrencilere de daha fazla farkındalık ve davranış geliştirmeleri,

- Çevre ile ilgili özel günlerde (Çevre Haftası, Dünya Su Günü, Uluslararası Geri Dönüşüm Günü, Dünya Çevre Günü vb.) çevre sorunları ve bireysel ölçekte çözüm önerilerine yönelik seminer, panel, konferans gibi etkinlik programlarının oluşturulması ve bu programlara üniversite öğrencilerinin katılımının sağlanması,

- Sigara ve alkol kullanan öğrencilerin daha az çevre bilincine sahip oldukları tespit edilmiştir. Birinci basamak sağlık personeli ve üniversitelerde medikososyal merkezleri personeli tarafından sigara ve alkolü bırakmaya yönelik eğitim ve danışmanlık hizmetlerinin verilmesi,

- Çevreye yönelik tüketim bilinci ve davranışları konusunda yapılacak araştırmalarda, farklı örneklem gruplarında ve daha kapsamlı araştırmaların yapılması önerilir.

KAYNAKLAR

- Akçay, S. ve Pekel, F. O. (2017). Öğretmen Adaylarının Çevre Bilinci ve Çevresel Duyarlılıklarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *İlköğretim Online*, 16(3), 1174–1184. doi:10.17051/ilkonline.2017.330249
- Akkor, Ö. ve Gündüz, Ş. (2017). The Study of University Students' Awareness and Attitude Towards Environmental Education in Northern Cyprus. *Eurasia Journal of Mathematics, Science and Technology Education*, 14(3), 1057–1062. doi:10.12973/ejmste/81366
- Aksu, C. K. (2014). Üniversite Çalışanlarının Sürdürülebilir Tüketime Yönelik Tutumlarının Belirlenmesi: Kafkas Üniversitesi Örneği. Kafkas Üniversitesi.
- Akyüz, E. (2015). Çevre Sorunları ve İnsan Hakları İlişkisi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(15), 427–436.
- Altıparmak, S. (2012). Üniversite Öğrencilerinin Çevreye Yönelik Tutumları. *Uluslararası Akademi Sağlık ve Tıp Bilimleri Dergisi*, 3(2), 94–106.
- ANA. (2007). *ANA' s Principles of Environmental Health for Nursing Practice with Implementation Strategies*. Maryland: Silver Spring.
- Aracıoğlu, B. ve Tatlıdil, R. (2009). Tüketicilerin Satın Alma Davranışında Çevre Bilincinin Etkileri. *Ege Akademik Bakış*, 9(2), 435–461.
- Arslantaş, H., Adana, F., Kaya, F. ve Turan, D. (2010). Yatan Hastalarda Umutsuzluk ve Sosyal Destek Düzeyi ve Bunları Etkileyen Faktörler. *İstanbul Üniversitesi Florence Nightingale Hemşirelik Dergisi*, 18(2), 87–97.
- Ateşoğlu, L. ve Erkal, S. (2018). Yetişkinlerin Çevresel Sorunlara Yönelik Tutum ve Davranışlarının İncelenmesi. III. Uluslararası Al-Farabi Sosyal Bilimler Kongresi Tam Metin Kitabı, 94–103. <https://www.researchgate.net/publication/329360200> adresinden erişildi.
- Auger, P. ve Devinney, T. M. (2007). Do what consumers say matter? The misalignment of preferences with unconstrained ethical intentions. *Journal of Business Ethics*, 76(4), 361–383. doi:10.1007/s10551-006-9287-y

- Aydın, F. ve Kaya, H. (2011). Sosyal Bilimler Lisesi Öğrencilerinin Çevre Duyarlılıklarının Değerlendirilmesi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 24, 229–257.
- Bajde, D., Pelsmacker, P., Driesen, L., Rayp, G., Winchester, M., Arding, R. ve Nenycz-Thiel, M. (2013). Do consumers care about ethics? *The Journal of Consumers Affairs*, 13(2), 363–386. doi:10.1177/1470593113477887
- Benedek, A. ve Takács-György, K. (2010). A Study of the Factors Influencing the Environmental Consciousness of Consumers. *Stowarzyszenie Ekonomistów Rolnictwa I Agrobiznesu*, 15(5), 15–19.
- Bener, Ö. ve Babaoğlu, M. (2008). Sürdürülebilir Tüketim Davranışı ve Çevre Bilinci Oluşturmada Bir Araç Olarak Tüketici Eğitimi. *Hacettepe Üniversitesi Sosyolojik Araştırmalar E-Dergisi*, 1(10). <http://www.sdergi.hacettepe.edu.tr/makaleler/surdurulebilirtuketimdavranisi.pdf> adresinden erişildi.
- Benli Özdemir, E. ve Arık, S. (2013). Ortaokul Öğrencilerinin Benlik Saygı Düzeylerinin ve Sürdürülebilir Çevreye Yönelik Tutumlarının İncelenmesi. *Tarih Okulu Dergisi*, 6(XVI), 641–655.
- Bikari, S. (2017). *Tüketicilerin Çevreye Yönelik Tutumları ve Kişilik özellikleri Açısından Bölümlendirilmesi, Kohonen Ağları (Öz-Düzenlemeli Harita Ağları-SOM) ve Kümeleme Analizinin Karşılaştırılması*. Atatürk Üniversitesi.
- Boeve-de Pauw, J. ve Van Petegem, P. (2010). A cross-national perspective on youth environmental attitudes. *The Environmentalist*, 30(2), 133–144. doi:10.1007/s10669-009-9253-1
- Bora, D. (2016). *Zonguldak Merkez İlçeye Bağlı Köylerde Suların Fiziksel, Kimyasal Ve Mikrobiyolojik Analizi*. Bülent Ecevit Üniversitesi.
- Bostan, N. ve Beşer, A. (2017). Factors Affecting the Healthy Lifestyle Behaviors of Nurses. *Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 14(1), 38–44. doi:10.5222/HEAD.2017.038
- Bronfman, N., Cisternas, P., López-Vázquez, E., Maza, C. ve Oyanedel, J. (2015). Understanding Attitudes and Pro-Environmental Behaviors in a Chilean

- Community. *Sustainability*, 7(10), 14133–14152. doi:10.3390/su71014133
- Buğday, E. B. ve Babaoğlu, M. (2016). Bilinçli Tüketim Kavramının Boyutları: Bilinçli Tüketim Davranışının Yeniden Tanımlanması. *Sosyoekonomi*, 24(30), 187–206. doi:10.17233/se.2016.10.012
- Burton, R. J. F. (2014). The influence of farmer demographic characteristics on environmental behaviour: A review. *Journal of Environmental Management*, 135, 19–26. doi:10.1016/j.jenvman.2013.12.005
- Carrigan, M. ve Attalla, A. (2001). The myth of the ethical consumer- do ethics matter in purchase behaviour? *Journal of Consumer Marketing*, 18(7), 560–577. doi:10.1108/07363760110410263
- Casaló, L. V. ve Escario, J. J. (2016). Intergenerational association of environmental concern: Evidence of parents' and children's concern. *Journal of Environmental Psychology*, 48, 65–74. doi:10.1016/j.jenvp.2016.09.001
- Casaló, L. V. ve Escario, J. J. (2018). Heterogeneity in the association between environmental attitudes and pro-environmental behavior: A multilevel regression approach. *Journal of Cleaner Production*, 175, 155–163. doi:10.1016/j.jclepro.2017.11.237
- Çelik, S., Başaran, T., Gökalp, M. R., Yeşildal, M. ve Han, O. (2016). Hemşirelik ve Tıp Öğrencilerinin Çevre Sorunlarına Yönelik Tutumları. *Sağlık Bilimleri ve Meslekleri Dergisi*, 3(2), 91–98. doi:10.17681/hsp.79715
- Chen, X., Peterson, M. N., Hull, V., Lu, C., Lee, G. D., Hong, D. ve Liu, J. (2011). Effects of attitudinal and sociodemographic factors on pro-environmental behaviour in urban China. *Environmental Conservation*, 38(01), 45–52. doi:10.1017/S037689291000086X
- Çınar, N., Akduran, F., Dede, C. ve Altınkaynak, S. (2010). Hemşirelik Bölümü Son Sınıf Öğrencilerinin Çevre Sorunlarına Yönelik Tutumları. *Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanat Dergisi, Sempozyum Özel Sayısı*, 244.
- Coelho, F., Pereira, M. C., Cruz, L., Simões, P. ve Barata, E. (2017). Affect and the adoption of pro-environmental behaviour: A structural model. *Journal of*

- Environmental Psychology*, 54, 127–138. doi:10.1016/j.jenvp.2017.10.008
- Collado, S., Evans, G. W. ve Sorrel, M. A. (2017). The role of parents and best friends in children's pro-environmentalism: Differences according to age and gender. *Journal of Environmental Psychology*, 54, 27–37. doi:10.1016/j.jenvp.2017.09.007
- Cordes, C. ve Miller, E. (2000). *Fool's Gold: A Critical Look at Computers in Childhood*. College Park, MD.: Alliance For Childhood.
- ÇŞB. (2017). Çevre Nedir? 27 Kasım 2018 tarihinde <https://yalova.csb.gov.tr/cevre-nedir-haber-220206> adresinden erişildi.
- DEFRA. (2008). *A Framework for Pro- Environmental Behaviours*. Department for Environment, Food and Rural Affairs.
- Değerli, M. A. (2018). *Üniversite Öğrencilerinin Çevresel Risk Algısı ve Çevresel Tutumlarının Değerlendirilmesi*. Medipol Üniversitesi.
- Demirci Güler, M. P. (2013). Akademik Personelin Sürdürülebilir Çevre Eğitimine Yönelik Davranış Düzeyi. *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, (13), 67–82.
- Dikmenli, Y. ve Konca, A. S. (2016). Validity and Reliability Study of Environmental Consciousness Scale. *Journal of Theory and Practice in Education*, 12(6), 1273–1289.
- Dursun, İ. ve Gündüz, S. (2016). Türkiye'de Sorumlu Tüketim Davranışı Üzerine Araştırmalar: Ulusal Makaleler ve Lisansüstü Tezler Üzerine Bir Derleme. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20(4), 1365–1391.
- Ek, H. N., Kılıç, N., Ögdüm, P. ve Düzgün, G. (2009). Adnan Menderes Üniversitesinin Farklı Akademik Alanlarında Öğrenim Gören İlk ve Son Sınıf Öğrencilerinin Çevre Sorunlarına Yönelik Tutumları ve Duyarlılıkları. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 17(1), 125–136.
- Ekinci, B. T. (2007). *Yeşil Pazarlama Uygulamalarında Yaşanan Sorunlar ve Örnek Bir Uygulama*. Çukurova Üniversitesi.

- Erdal, H., Erdal, G. ve Yücel, M. (2013). Üniversite Öğrencilerinin Çevre Bilinç Düzeyi Araştırması: Gaziosmanpaşa Üniversitesi Örneği. *Gaziosmanpaşa Bilimsel Araştırma Dergisi*, 4, 57–65.
- Erkal, S., Şafak, Ş. ve Yertutan, C. (2011). Sürdürülebilir Kalkınma ve Çevre Bilincinin Oluşturulmasında Ailenin Rolü. *Sosyoekonomi*, 14(1), 145–158. doi:10.17233/se.58341
- Fernández-Manzanal, R., Rodríguez-Barreiro, L. ve Carrasquer, J. (2007). Evaluation of environmental attitudes: Analysis and results of a scale applied to university students. *Science Education*, 91(6), 988–1009. doi:10.1002/sce.20218
- Follows, S. B. ve Jobber, D. (2000). Environmentally responsible purchase behaviour: a test of a consumer model. *European Journal of Marketing*, 34(5/6), 723–746. doi:10.1108/03090560010322009
- Fox, N. J. ve Alldred, P. (2016). Sociology, environment and health: a materialist approach. *Public Health*, 141, 287–293. doi:10.1016/j.puhe.2016.09.015
- Gabarda-Mallorquí, A., Fraguell, R. ve Ribas, A. (2018). Exploring Environmental Awareness and Behavior among Guests at Hotels That Apply Water-Saving Measures. *Sustainability*, 10(5), 1305. doi:10.3390/su10051305
- Gökçe, N., Kaya, E., Aktay, S. ve Özden, M. (2007). İlköğretim Öğrencilerinin Çevreye Yönelik Tutumları. *Elementary Education Online*, 6(3), 452–468.
- Gordon-Wilson, S. ve Modi, P. (2015). Personality and older consumers' green behaviour in the UK. *Futures*, 71, 1–10. doi:10.1016/j.futures.2015.05.002
- Graham, H. ve White, P. C. L. (2016). Social determinants and lifestyles: integrating environmental and public health perspectives. *Public Health*, 141, 270–278. doi:10.1016/j.puhe.2016.09.019
- Gül, S., Çobanoğlu, İ. H., Aydoğmuş, M. ve Türk, H. (2018). Sınıf Öğretmenlerinin Çevreye Yönelik Tutumlarının İncelenmesi: Samsun İli Örneği. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 37(2), 139–157. doi:10.7822/omuefd.427161

- Güler, T. (2009). Ekoloji Temelli Bir Çevre Eğitiminin Öğretmenlerin Çevre Eğitimine Karşı Görüşlerine Etkileri. *Eğitim ve Bilim*, 34(151), 31–43.
- Güştâ Şahin, H. ve Doğu, S. (2018). Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının Çevre Sorunlarına İlişkin Tutum ve Davranışlarının İncelenmesi. *İlköğretim Online*, 17(3), 1402–1416. doi:10.17051/ilkonline.2018.466359
- Güven, E. (2011). *Çevre Eğitiminde Tahmin-Gözlem-Açıklama Destekli Proje Tabanlı Öğrenme Yönteminin Farklı Değişkenler Üzerine Etkisi ve Yönteme İlişkin Öğrenci Görüşleri*. Gazi Üniversitesi.
- Güven, E. ve Aydoğdu, M. (2012). Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi Çevre Sorunlarına Yönelik Davranış Ölçeğinin Geliştirilmesi ve Öğretmen Adaylarının Davranış Düzeylerinin Belirlenmesi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(2), 573–589.
- Hanönü, S. (2017). Florennce Nightingale: Çevre Teorisi. A. Karadağ, N. Çalışkan ve Z. Göçmen Baykara (Ed.), *Hemşirelik Teorileri ve Modelleri* içinde (1. bs.). İstanbul: Akademi Basın ve Yayıncılık.
- Hertwich, E. (2002). *Life-cycle Approaches to Sustainable Consumption. Workshop Proceedings*. Laxenburg, Austria. doi:10.1007/BF02978462
- Hertwich, E., Briceno, T. ve Hofstetter, P. (2005). *Proceedings Sustainable Consumption: Program*.
- Horton, D. (2003). Green distinctions: the performance of identity among environmental activists. *The Editorial Board of the Social Review*, 51(2), 63–77.
- <http://www.un.org.tr/ana-sayfa/>. (2018).UN. 11 Kasım 2018 tarihinde <http://www.un.org.tr/ana-sayfa/> adresinden erişildi.
- <https://www.saglik.gov.tr/TR,11472/tcanayasasi-56madde.html>. (2015). 27 Kasım 2018 tarihinde <https://www.saglik.gov.tr/TR,11472/tcanayasasi-56madde.html> adresinden erişildi.
- ICN. (2017). Nurse's Role In Achieving The Sustainable Development Goals. Switzerland. 7 Mayıs 2018 tarihinde

http://www.icn.ch/images/stories/documents/publications/ind/ICN_AVoiceToLead_guidancePack_EN_Lowres.pdf adresinden erişildi.

- İlgar, M. Z. ve Coşgun-İlgar, S. (2019). Bilişsel Davranış Değiştirme ve Motivasyonel Görüşme. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 15(1), 47–73. doi:10.17244/eku.489855
- Jaidev, U. P., Dhanya, D. ve Shekhar, R. (2017). Determinants of environmentally conscious consumer behavior. *Man in India*, 97(20), 93–105. <https://www.researchgate.net/publication/324008002%0ADeterminants> adresinden erişildi.
- Jameton, A. ve Pierce, J. (2001). Environment and health: 8. Sustainable health care and emerging ethical responsibilities. *Cmaj*, 164(3), 365–369.
- Kahvecioğlu, Y. (2004). *Tüketim Toplumu, Ekolojik Risk ve Türkiye*. Uludağ Üniversitesi.
- Karaahmetoğlu Ulaş, G., Softa Kaçan, E., Açıkgözoğlu, E. ve Hızarcı, H. (2017). Hemşirelik ve Orman Fakültesi Öğrencilerinin Çevre Duyarlılığına İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi. *Erciyes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 1(4), 1–16.
- Karaahmetoğlu Ulaş, G., Softa Kaçan, H. ve Hızarcı, H. (2017). Hemşirelik ve Orman Fakültesi Öğrencilerinin Çevre Duyarlılığına İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi. *Erciyes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 4(1), 1–16.
- Karahan Okuroğlu, G. (2012). Hemşirelik Eğitiminin Öğrencilerin Çevreye Yönelik Tutumlarına Etkisi. *HEMAR-G*, 27–38.
- Karakuş, N., Selim, S., Ardahanlıoğlu, Z. R., Özer, Ö. ve Çınar, İ. (2016). Önlisans öğrencilerinin çevre ve doğa korumaya yönelik görüşlerinin değerlendirilmesi. *Journal of Human Sciences*, 13(3), 4058. doi:10.14687/ijhs.v13i3.3748
- Karalar, R., Erdoğan, B. Z. ve Kiracı, H. (2008). Çevreye İlişkin Bilgi Düzeyi ve Sürdürülebilir Tüketim Davranışı İlişkisi: Üniversite Öğrencileri Üzerinde Bir Uygulama. 13. *Ulusal Pazarlama Kongresi* içinde . Adana.

- Kaya, E., Akıllı, M. ve Sezek, F. (2009). Lise Öğrencilerinin Çevreye Karşı Tutumlarının Cinsiyet Açısından İncelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 0(18), 43–54. doi:10.21764/EFD.16116
- Kaypak, Ş. (2013). Çevre Sorunlarının Çözümünde Küresel Çevre Politikalarının Önemi. *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 31, 17–34.
- Keleş, C. (2007). *Yeşil Pazarlama Tüketicilerin Yeşil Ürünleri Tüketme Davranışları ve Yeşil Ürünlerini Tüketiminde Kültürün Etkisi İle İlgili Bir Uygulama*. Çukurova Üniversitesi.
- Kirk, M. (2002). The impact of globalization and environmental change on health: Challenges for nurse education. *Nurse Education Today*, 22(1), 60–71. doi:10.1054/nedt.2001.0720
- Kuduz, N. (2011). *Yeşil Pazarlama Faaliyetlerinin Tüketicilerin Satın Alma Davranışlarına Etkilerinin Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma*. Selçuk Üniversitesi.
- Landry, N., Gifford, R., Milfont, T. L., Weeks, A. ve Arnocky, S. (2018). Learned helplessness moderates the relationship between environmental concern and behavior. *Journal of Environmental Psychology*, 55, 18–22. doi:10.1016/j.jenvp.2017.12.003
- Larsson, L. S. ve Butterfield, P. (2002). Mapping the future of environmental health and nursing: strategies for integrating national competencies into nursing practice. *Public Health Nursing*, 19(4), 301–308. doi:10.1046/j.1525-1446.2002.19410.x
- Laureti, T. ve Benedetti, I. (2018). Exploring pro-environmental food purchasing behaviour: An empirical analysis of Italian consumers. *Journal of Cleaner Production*, 172, 3367–3378. doi:10.1016/j.jclepro.2017.11.086
- Lee, G., Clark, A. M. ve Thompson, D. R. (2013). Florence Nightingale – never more relevant than today. *Journal of Advanced Nursing*, 245–246.
- Lee, S. (2011). Consumers' Value, Environmental Consciousness, and Willingness to

- Pay more toward Green-Apparel Products. *Journal of Global Fashion Marketing*, 2(3), 161–169. doi:10.1080/20932685.2011.10593094
- Libster, M. M. (2008). Elements of Care Nursing Environmental Theory in Historical Context. *Holistic Nursing PRactice*, 22(3), 160–170.
- Liobikienė, G. ve Juknys, R. (2016). The role of values, environmental risk perception, awareness of consequences, and willingness to assume responsibility for environmentally-friendly behaviour: the Lithuanian case. *Journal of Cleaner Production*, 112, 3413–3422. doi:10.1016/j.jclepro.2015.10.049
- McCright, A. M. ve Sundström, A. (2013). Examining Gender Differences in Environmental Concern Across Four Levels of the Swedish Polity. *International Journal of Sociology*, 43(4), 63–86. doi:10.2753/IJS0020-7659430402
- Mei, N. S., Wai, C. W. ve Ahamad, R. (2016). Environmental Awareness and Behaviour Index for Malaysia. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 222(07), 668–675. doi:10.1016/j.sbspro.2016.05.223
- Melo, P. C., Ge, J., Craig, T., Brewer, M. J. ve Thronicker, I. (2018). Does Work-life Balance Affect Pro-environmental Behaviour? Evidence for the UK Using Longitudinal Microdata. *Ecological Economics*, 145(July 2017), 170–181. doi:10.1016/j.ecolecon.2017.09.006
- Mishal, A., Dubey, R., Gupta, O. K. ve Luo, Z. (2016). International Journal of Climate Change Strategies and Management Dynamics of environmental consciousness and green purchase behaviour: an empirical study Article information. *British Food Journal*, 118, 2893. doi:10.1108/IJCCSM-11-2016-0168
- Møller, M., Haustein, S. ve Bohlbro, M. S. (2018). Adolescents' associations between travel behaviour and environmental impact: A qualitative study based on the Norm-Activation Model. *Travel Behaviour and Society*, 11(September 2016), 69–77. doi:10.1016/j.tbs.2017.12.005
- OECD. (2002). Towards Sustainable Household Consumption? Trends and Policies in OECD Countries. *Policy Brief*, 1–12. <http://www.oecd.org/dataoecd/28/49/1938984.pdf> adresinden erişildi.

- Oğuz, D., Çakıcı, I. ve Kavas, S. (2011). Yüksek Öğretimde Öğrencilerin Çevre Bilinci. *SDÜ Orman Fakültesi Dergisi*, 12, 34–39.
- Oksay, Ü., Büyükyılmaz, F., Baydın Ünaldı, N., Karaman, A., Yılmaz, B. ve Akyüz, F. (2018). 2017 Uluslararası Hemşireler Birliği Teması'na Genel Bakış. *FNJN Florence Nightingale Hemşirelik Dergisi*, 26(1), 69–78. doi:10.26650/FNJN.317752
- Oncu, E. C. ve Unluer, E. (2015). Environmental Views and Awareness of Preschool Teacher Candidates. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 174, 2653–2657. doi:10.1016/j.sbspro.2015.01.948
- Onurlubaş, E. (2019). Sosyal Etki, Çevresel Duyarlılık ve Çevresel Bilincin Yeşil Ürün Satın Alma Davranışı Üzerindeki Etkileri. *Turkish Journal of Agriculture - Food Science and Technology*, 7(3), 447. doi:10.24925/turjaf.v7i3.447-457.2403
- Osseiran, N. ve Lindmeier, C. (2019). *1 in 4 health care facilities lacks basic water services – UNICEF, WHO*. New York. <https://www.who.int/news-room/detail/03-04-2019-1-in-4-health-care-facilities-lacks-basic-water-services-unicef-who> adresinden erişildi.
- Övüç, S. (2015). *Tüketicilerin Sürdürülebilir Ambalaja Sahip Ürün Satın Alma Niyeti*. İstanbul Teknik Üniversitesi.
- Öz Aydın, S., Şahin, S. ve Korkmaz, T. (2013). Determination and Comparison of Elementary Science , Primary Classroom and Preschool Teacher Candidates ' Environmental Attitude Levels. *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi (EFMED)*, 7(2), 248–267.
- Özay Köse, E. ve Gül, Ş. (2014). Öğretmen Adayları İçin Çevre Sorumluluğuna Bağlı Tüketim Bilinci Ölçeğinin Geliştirilmesi. *Eğitim Bilimleri ve Uygulama Dergisi*, 13(26), 257–277.
- Özdemir, O., Yıldız, A., Ocaktan, E. ve Sarışen, Ö. (2004). Tıp Fakültesi Öğrencilerinin Çevre Sorunları Konusundaki Farkındalık ve Duyarlılıkları. *Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası*, 57(3), 117–127.
- Özden, D. (2017). Imogene M. King: Kavramsal Sistem ve Bakımda Amaca Ulaşma

- Teorisi. AyiŖe Karadağ, N. Çalışkan ve Z. Göçmen Baykara (Ed.), *Hemşirelik Teorileri ve Modelleri* içinde (1. bs., s. 334). İstanbul: Akademi Basın ve Yayıncılık.
- Özsoy Altuğ, S. ve Şimşek Gürgen, H. (2018). Hemşirelik Uygulamalarına Yön Veren Uluslararası Hemşirelik Kuruluşlarının Çevre Sağlığı Yaklaşımları. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 21(1), 51–59.
- Özsoy, T. (2011). *Tüketimin Sürdürülebilirliği: Ürün Ömrüne Yönelik Tüketici Tutum ve Davranışları Üzerine Bir Araştırma*. Çukurova Üniversitesi.
- Pedro Pereira Luzio, J. ve Lemke, F. (2013). Exploring green consumers' product demands and consumption processes. *European Business Review*, 25(3), 281–300. doi:10.1108/09555341311314825
- Polat, S. ve Kırpık, C. (2013). Öğretmen Adaylarının Çevre Sorunlarına Yönelik Tutumları. *Bartın Üniversitesi eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(1), 302.
- Rodríguez-Barreiro, L. M., Fernández-Manzanal, R., Serra, L. M., Carrasquer, J., Murillo, M. B., Morales, M. J., ... Del Valle, J. (2013). Approach to a causal model between attitudes and environmental behaviour. A graduate case study. *Journal of Cleaner Production*, 48, 116–125. doi:10.1016/j.jclepro.2012.09.029
- Ruepert, A. M., Keizer, K. ve Steg, L. (2017). The relationship between Corporate Environmental Responsibility, employees' biospheric values and pro-environmental behaviour at work. *Journal of Environmental Psychology*, 54, 65–78. doi:10.1016/j.jenvp.2017.10.006
- Sam, N., Gürsakal, S. ve Sam, R. (2010). Üniversite Öğrencilerin Çevresel Risk Algısı ve Çevresel Tutumlarının Belirlenmesi. *Akademik Bakış Dergisi*, 20.
- Saraçlı, S., Kılıç, İ., Türkan, A. H., Dursun, P., Doğan, İ., Özdemir, Ş. ve Gazeloğlu, C. (2014). Üniversite Öğrencilerinin Çevresel Bilgi ve Davranışlarının Yapısal Eşitlik Modeli İle İncelenmesi. *IAAOJ, Scientific Science*, 2(1), 1–11.
- Sayan, B. (2013). *Hemşirelik Öğrencilerinin Çevresel Risk Algısı ve Çevresel Tutumlarının Belirlenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi/Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

- Sayraç, N. (2016). *Aile ve Bireysel Değerlerin Sorumlu Tüketim Bilinci Üzerindeki Etkisi*. (Yükske Lisans Tezi), İstanbul Ticaret Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Schmitt, M. T., Aknin, L. B., Axsen, J. ve Shwom, R. L. (2018). Unpacking the Relationships Between Pro-environmental Behavior, Life Satisfaction, and Perceived Ecological Threat. *Ecological Economics*, 143, 130–140. doi:10.1016/j.ecolecon.2017.07.007
- Şenyurt, A., Bayık Temel, A. ve Özkahraman, Ş. (2011). Üniversite Öğrencilerinin Çevresel Konulara Duyarlılıklarının İncelenmesi. *S.D.Ü. Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 2(1), 8–15.
- Sert, P. (2002). *İlköğretim Öğrencilerinin Tüketici Davranışları*. (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Seyfang, G. (2006). Ecological citizenship and sustainable consumption: Examining local organic food networks. *Journal of Rural Studies*, 22(4), 383–395. doi:10.1016/j.jrurstud.2006.01.003
- Shaw, D., Shiu, E., Hassan, L., Bekin, C. ve Hogg, G. (2007). Intending to be ethical: An examination of consumer choice in sweatshop avoidance. *Advances in Consumer Research*, 34, 31–38. doi:Proceeding
- Shimoda, A., Hayashi, H., Sussman, D., Nansai, K., Fukuba, I., Kawachi, I. ve Kondo, N. (2019). Our health, our planet: a cross-sectional analysis on the association between health consciousness and pro-environmental behavior among health professionals. *International Journal of Environmental Health Research*, 00(00), 1–12. doi:10.1080/09603123.2019.1572871
- Şimşek, H., Öztoprak, D., İkizoğlu, E., Safali, F., Yavuz, Ö., Onur, Ö., ... Çiftçi, Ş. (2012). Tıp Fakültesi Öğrencilerinde Sağlıklı Yaşam Biçimi Davranışları ve İlişkili Etmenler. *DEÜ Tıp Fakültesi Dergisi*, 26(3), 151–157. https://www.journalagent.com/deutip/pdfs/DEUTFD_26_3_151_157.pdf adresinden erişildi.
- Sinha, S., Jangira, N. K. ve Das, S. (1985). *Environmental Education: Module for Pre-*

Service Training of Social Science Teachers and Supervisors For Secondary Schools. (W. J. Jacobson, Ed.). New York.

Swartz, M. K. (2018). Environmental Health and Resources That We Need. *Journal of Pediatric Health Care*, 32(1), 1. doi:10.1016/j.pedhc.2017.09.017

T.C. Sağlık Bakanlığı. (2011). Hemşirelik Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik. 8 Mayıs 2019 tarihinde <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/04/20110419-5.htm> adresinden erişildi.

Tanık Önal, N. (2018). Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının Çevreye Yönelik Tutum ve Çevre Dostu Davranışları: Fenomenolojik Bir Araştırma. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 1(65), 29–44. doi:10.9761/JASSS7498

Tarkoçin, S., Bilmez, B. ve Gökçeli, F. K. (2017). Meslek Yüksekokulu Çocuk Gelişimi Öğrencilerinin Çevre Sorunlarına Yönelik Görüşlerinin Değerlendirilmesi (Bingöl Üniversitesi Örneği). *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, 7(2/1), 84–92.

TDK. (2018). Çevre Tanımı. 12 Ağustos 2018 tarihinde http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5b98b1a5f41941.23060752 adresinden erişildi.

Truelove, H. B. ve Gillis, A. J. (2018). Perception of pro-environmental behavior. *Global Environmental Change*, 49(July 2017), 175–185. doi:10.1016/j.gloenvcha.2018.02.009

Tsarenko, Y., Ferraro, C., Sands, S. ve McLeod, C. (2013). Environmentally conscious consumption: The role of retailers and peers as external influences. *Journal of Retailing and Consumer Services*, 20(3), 302–310. doi:10.1016/j.jretconser.2013.01.006

TÜİK. (2017). İstatistiklerle Gençlik, 2016. 8 Mayıs 2018 tarihinde [file:///C:/Users/Admin/Downloads/İstatistiklerle_Gençlik_16.05.2017_\(1\).pdf](file:///C:/Users/Admin/Downloads/İstatistiklerle_Gençlik_16.05.2017_(1).pdf) adresinden erişildi.

Ulas Kadioğlu, B. ve Uncu, F. (2017). Health Sciences Students' Attitudes Towards

- Environmental Problems. *Journal of Current Researches on Health Sector*, 8(2), 285–296. doi:10.26579/jocrehes_8.2.25
- Uludağ, G., Karademir, A. H. ve Cingi, M. A. (2017). Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının Sürdürülebilir Çevreye İlişkin Davranış Düzeylerinin İncelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(41), 120. doi:10.21764/efd.01513
- UN. (2017). Goal 12: Ensure sustainable consumption and production patterns. 27 Kasım 2018 tarihinde <https://www.un.org/sustainabledevelopment/sustainable-consumption-production/> adresinden erişildi.
- UN. (2018a). Responsible Consumption & Production: Why It Matters. 27 Kasım 2018 tarihinde <https://www.un.org/sustainabledevelopment/wp-content/uploads/2018/09/Goal-12.pdf> adresinden erişildi.
- UN. (2018b). Transforming our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development. *Sustainable Development Knowledge Platform*. 9 Mayıs 2018 tarihinde [https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/21252030Agenda for Sustainable Development web.pdf](https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/21252030Agenda%20for%20Sustainable%20Development%20web.pdf) adresinden erişildi.
- Ünal, S., Mançuhan, E. ve Alp Sayar, A. (2001). *Çevre Bilinci, Bilgisi ve Eğitimi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Yeni Teknolojiler Arştırma Geliştirme Merkezi.
- UNDP. (2017). Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri. *UNDP*. 8 Mayıs 2018 tarihinde <http://www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/sustainable-development-goals.html> adresinden erişildi.
- UNEP. (2001). *Consumption Opportunities Strategies For Change*. Paris.
- Uzun, Ş. (2017). Sister Callista Roy: Adaptasyon Modeli. Aişe Karadağ, N. Çalışkan ve Z. Göçmen Baykara (Ed.), *Hemşirelik Teorileri ve Modelleri* içinde (1. bs.). İstanbul: Akademi Basın ve Yayıncılık.
- Visvanathan, C. ve Kumar, S. (2007). 3Rs (Reduce, Reuse, and Recycle) Initiatives in Asia. *International Conference on Cleaner Technologies and Environmental Management (ICCTEM)*. [http://faculty.ait.ac.th/visu/public/uploads/Prof Visu's CV/Conferance/12/3R-Asia.Presentation.pdf](http://faculty.ait.ac.th/visu/public/uploads/Prof_Visu's_CV/Conferance/12/3R-Asia.Presentation.pdf) adresinden erişildi.

- WHO. (2018a). Air Pollution. 27 Kasım 2018 tarihinde <https://www.who.int/airpollution/en/> adresinden erişildi.
- WHO. (2018b). Environmental health. 27 Kasım 2018 tarihinde http://www.searo.who.int/topics/environmental_health/en/ adresinden erişildi.
- WHO. (2018c). Adolescent health and development. 8 Temmuz 2018 tarihinde http://www.searo.who.int/entity/child_adolescent/topics/adolescent_health/en/ adresinden erişildi.
- WHO. (2019a). *How air pollution is destroying our health*. 24 Haziran 2019 tarihinde <https://www.who.int/air-pollution/news-and-events/how-air-pollution-is-destroying-our-health> adresinden erişildi.
- WHO. (2019b). Environmental health issues. 11 Nisan 2019 tarihinde https://www.who.int/features/2005/health_survey/environmental_health/en/ adresinden erişildi.
- WHO. (2019c). *Guidelines on Sanitation and Health*. https://www.who.int/water_sanitation_health/sanitation-waste/sanitation/sanitation-guidelines-q-and-a-181022.pdf?ua=1 adresinden erişildi.
- Wiernik, B. M., S. Ones, D. ve Dilchert, S. (2013). Age and environmental sustainability: a meta-analysis. *Journal of Managerial Psychology*, 28(7/8), 826–856. doi:10.1108/JMP-07-2013-0221
- Williamson, D. ve Wood, G. L. (2001). A new paradigm for SME environmental practice. *The TQM Magazine*, 13(6), 424–432.
- Yaşaroğlu, C. ve Akdağ, M. (2013). İlköğretim Birinci Kademe İçin Çevreye Yönelik Tutum Ölçeği: Geçerlilik ve Güvenirlik Çalışması. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(13).
- Yazıcı Okuyan, H. ve Gedikoğlu, Y. G. (2012). Aktül Akal'ın Çocuk Kitaplarında Çevre Bilinci ve Duyarlılığı. *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 7(2), 793–806.

- Yüce, A. (2013). Kollektivist Kültür Değerinin Sosyal Sorumlu Tüketim Üzerine Etkisini Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(2), 275–291.
- Yurtseven, E., Vehid, S. ve Erdoğan, M. S. (2010). İstanbul Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksek Okulu Öğrencilerinin Çevresel Riskler Konusundaki Duyarlılıkları. *FÜ Sağ. Bil. Tıp Dergisi*, 24(3), 193–199.

EK 1

SOSYO-DEMOGRAFİK ÖZELLİKLER FORMU

**Üniversite Öğrencilerinin Çevreye Yönelik Tüketim Bilinci ve Davranışları
Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi**

Sayın Katılımcı;

Bu çalışma Maltepe Üniversitesi öğrencilerinin, çevreye yönelik tüketim bilinci ve davranışları arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi amacıyla yapılmıştır. Bu araştırma sizin için herhangi bir rahatsızlık ve risk taşımamaktadır. Anketi doldurmanız tamamen sizin isteğinize bağlıdır. Anketi doldurmak yaklaşık 15 dakikanızı alacaktır. Verdiğiniz bilgilerin gizliliği korunacak ve tamamen bilimsel amaçlı kullanılacaktır. Anketi doldurup geri vermeniz çalışmaya gönüllü olarak katıldığınız anlamını taşımaktadır. Katılımınız için teşekkür ederim.

Tuğba Özdemir
MSKÜ Sağlık Bil. Enst.
Halk Sağlığı Hemşireliği
Yüksek Lisans Öğrencisi

1. Cinsiyetiniz: 1. () Kadın 2. () Erkek
2. Yaşınız:.....
3. Fakülteniz/Meslek Yüksekokulunuz:.....
4. Bölümünüz:..... 5. Kaçınıcı Sınıftasınız:.....

6. Anne Mesleği	7. Baba Mesleği	8. Anne Eğitim Durumu	9. Baba Eğitim Durumu
1. Ev hanımı ☐	1. İşsiz ☐	1. Okuryazar değil ☐	1. Okuryazar değil ☐
2. İşçi ☐	2. İşçi ☐	2. Okuryazar ☐	2. Okuryazar ☐
3. Memur ☐	3. Memur ☐	3. İlkokul ☐	3. İlkokul ☐
4. Serbest Meslek ☐	4. Serbest Meslek ☐	4. Ortaokul ☐	4. Ortaokul ☐
5. Çiftçi ☐	5. Çiftçi ☐	5. Lise ☐	5. Lise ☐
6. Emekli ☐	6. Emekli ☐	6. Üniversite ve üzeri ☐	6. Üniversite ve üzeri ☐
7. Diğer (.....) ☐	7. Diğer (.....) ☐		

10. Sigara kullanıyor musunuz?

1. () Evet
2. () Hayır

11. Alkol kullanıyor musunuz?

1. () Evet
2. () Hayır

12. Daha önce çevre ile ilgili eğitim aldınız mı?

1.() Evet

2.() Hayır

13. Gelir düzeyinizi nasıl değerlendiriyorsunuz?

1.() Gelir giderden az

2. () Gelir gidere eşit

3.() Gelir giderden fazla

14. Çevre ile ilgili herhangi bir kuruluşa üye misiniz?

1.() Evet (ise belirtiniz.....)

2.() Hayır

EK 2
TÜKETİCİ ÇEVRE BİLİNCİ ALGI ÖLÇEĞİ

TÜKETİCİ ÇEVRE BİLİNCİ ALGI ÖLÇEĞİ MADDELERİ		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
DUYARLILIK BİLİNCİ						
1	Bir firmanın çevreye zarar veren faaliyetler içerisinde olduğunu bilirim o firmaya ait ürünleri satın almam.					
2	İnsanlığa faydalı olsa da çevreye zarar veren ürünler üretilmemelidir.					
3	Alacağım bir ürünün fiyatından önce özelliklerine ve içerdiklerine bakarım.					
4	Bilinçli bir tüketici olarak haklarımı bilirim ve kullanırım.					
5	Çevre ile barışık yaşamaya özen gösteririm.					
6	Çevreye verdiğim zararım, bütçeme yansıtacağımı bilirim.					
7	Çevreye duyarlı olan ve yatırım yapan firmaların ürünlerini daha fazla alırım.					
8	Kâğıtların her iki yüzünü de kullanmadan onu çöp olarak görmem.					
9	Elektrik ve su israfına karşı gerekli önlemleri alırım.					
10	Herkesin sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkı olduğu için kaynakları etkin ve verimli kullanmalıyım.					
DAVRANIŞ BİLİNCİ						
11	Ozon tabakasına zarar veren uçucu (parfüm, deodorant vs.) maddeleri kullanmaktan kaçınırım.					
12	Doğaya zarar veren teknolojik ürünleri kullanmam.					
13	Arkadaşlarımı çevreye zarar veren ürünleri tercih etmemeleri konusunda uyarırım.					
14	Bir ürün alırken geri dönüşümü olanı tercih ederim.					

15	Alışverişlerimde poşet yerine bez torba kullanmaya özen gösteririm.					
16	Çevresel duyarlılığım nedeniyle çevre dostu ürünleri satın alırım.					
17	Tükettiğim ürünlerin organik olmasına dikkat ederim.					
18	Bir ürün alırken geri dönüşümlü ambalajlı olanları tercih ederim.					
19	Çöplerimi geri dönüşüme uygun şekilde poşetlerim.					
SOSYAL BASKI						
20	Modayı takip etmek benim için çok önemlidir.					
21	Yeni çıkan teknolojik ürünleri takip ederim ve alırım.					
22	Alışverişlerimde üründen ziyade firmanın imaj ve bilinirliğine dikkat ederim.					
23	Arkadaşıma almış olduğu pahalı cep telefonuna sahip olmak için masraflarımdan kısırım.					
24	Kullandığım ürünlerde marka takıntım yoktur.					
BİLİNCİN YÖNLENDİRİLMESİ						
25	Çevresel duyarlılığa sahip, bilinçli bir tüketici olmama rağmen reklam ve tanıtımlar beni kolayca ikna eder.					
26	Değeri düşük ürünlerle ilgili karşılaşılabileceğim sorunları önemsemem.					
27	Reklamların tüketim tercihlerimi yönlendirdiğini düşünüyorum.					
28	Ürün alırken başkalarının etkisinde kalırım.					

EK 3

ÇEVRE SORUNLARINA YÖNELİK DAVRANIŞ ÖLÇEĞİ

ÇEVRE SORUNLARINA YÖNELİK DAVRANIŞ ÖLÇEĞİ			
Sevgili öğrenciler; Bu ölçek sizlerin çevre sorunlarına yönelik davranışlarınızı belirlemek amacıyla hazırlanmıştır. Lütfen ölçekte bulunan her bir maddeyi okuduktan sonra doğru olduğunu düşündüğünüz yalnızca bir cevabı işaretleyiniz. Ölçekte bulunan maddeleri cevaplandığınız, cevaplarınızda dürüst ve içten olduğunuz için teşekkür ederim.	Katılıyorum	Yansızım	Katılmıyorum
1.Çevre sorunları ile ilgili elime geçen her türlü kaynaktan bilgilenirim.			
2.Çevre sorunlarını gidermeye yönelik teknolojik icat veya projeler yaparım.			
3.Evdeki atıkları içerdiği malzemelere göre fabrika sistemlerine uygun olarak ayırmadan çöpe atarım.			
4.Özellikle geç saatlerde yaşadığım apartmanın ya da sitenin ışıklandırılmasının arttırılması için ailemden gördüğüm gibi yönetici ile konuşurum.			
5.Ulaşımda toplu taşıma araçlarını kullanırım.			
6.Çevrenin korunmasına yönelik panel, sempozyum, toplantı ya da konferanslara katılmayı isterim.			
7.Sahip olduğum teknolojik imkanları çevreye yararlı davranışlar geliştirmek için kullanırım.			
8.Bir bölgenin gelişmesi için o bölgede kurulacak olan nükleer santrali desteklerim			
9.Çevre sorunlarının nedenlerini ortadan kaldıracak benzersiz davranışlar sergilerim.			
10.Yeteri kadar maddi imkanım olsa çok büyük ölçekli, sorunsuz bir sanayi kuruluşu işletirim.			
11.Deodorant ya da sprey satın alırken ozona zararlı gazlar içerenleri satın almam.			
12.Çevre sorunlarını çözmek için fikir ya da proje üretmek için herhangi bir çaba göstermem.			
13.Çevre sorunlarını önleme ya da gidermeye yönelik çalışan kurum ya da derneklere ailemle birlikte bağış yaparım.			

14.Bir ürün satın alırken çevreye zararlı bir madde içerip içermediğine bakıp öyle alırım.			
15.Çevre sorunlarının ortaya çıkış nedenleri ve süreci ile ilgili yayınları okurum.			
16.Kullanılmış maddeleri geri dönüşüme uygun olarak ayrı ayrı çöplere atarım.			
17.Küresel ısınma ve ozondaki incelmeyi önlemek için bu olaylara neden olan her türlü davranış veya üründen uzak dururum.			
18.Satın aldığım ürünlerin geri kazanılmış olmasına her zaman özen gösteririm.			
19.Yetkim olsa çevreye zarar veren tüm sanayi kuruluşlarını kapatırım.			
20.Çevre sorunlarına neden olan eğitimsizlik ve zihniyeti değiştirmek için çevremdeki insanlarla konuşurum.			
21.Çevre sorunları ile ilgili hem eğitim almak hem de vermek için tüm insanlar gibi zaman ayırırım.			
22.Alternatif enerji kaynaklarını farklı enerji kaynakları keşfedebileceğimi bildiğim için kullanmam.			
23.Kim ne derse desin çevre için asla yaşam standartlarımdan vazgeçmem.			
24.Müzik dinlerken hem yüksek sesle dinler hem de eşlik ederim.			
25.İleride bir fabrika kuracak olsam kesinlikle çevresel etki değerlendirme raporu hazırlatırım.			
26.Dünyadaki aç olan insanları düşünerek büyük bir titizlikle hiçbir şeyi israf etmem.			
27.Plastik poşet ya da malzemeler yerine kağıt ambalajlı olan ürünleri satın alırım.			
28.Enerji elde etmek için yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanılmasını desteklerim.			
29.Çevre ile ilgili faaliyet gösteren bir dernek kurarım.			
30.Türlerin yok olmasını engelleyecek bir davranışta bulunmam.			
31.Çevre sorunlarını gidermek için tüketim alışkanlıklarımı değiştiririm.			
32.Enerji elde etmek için fosil yakıt kullanırım.			
33.Çevreye zarar verse bile alıştığım ve her zaman satın aldığım ürünleri değiştirmem.			

34.Nesli tükenmekte olan türler için koruma sağlamaya çalışırım.			
35.Çevre sorunlarının artık giderilemeyeceğini düşündüğüm için çevreye yönelik faaliyetlere para harcamam.			
36.Kaynakların sürdürülebilir kullanılmasına dikkat ederim.			
37.Arabam olsa kurşunsuz benzin kullanırım.			
38.Çevre kirliliğine neden olan bilinçsiz ve duyarsız insanları her nerede olursa olsun uyarırım.			
39.Nükleer santrallerin kapatılması için ilgili tüm birimlere mektup yazarım.			
40.Enerji tasarrufuna neden olan davranışlar sergilerim.			

EK 4
ETİK KURUL ONAYI

MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ
İNSAN ARAŞTIRMALARI ETİK KURUL KARARI

Protokol No : 180130

Karar No : 99

Araştırma Yürütücüsü

Arş. Gör. TUĞBA ÖZDEMİR

Kurumu / Birimi

MALTEPE ÜNİVERSİTESİ / HEMŞİRELİK

Araştırmanın Başlığı

Üniversite Öğrencilerinin Çevreye Yönelik Tüketim Bilinci ve Davranışları
Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi

Başvuru Formunun Etik Kurula

04.06.2018

Geldiği Tarih

Başvuru Formunun Etik Kurulda
İncelendiği Tarih

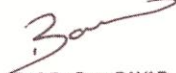
04.06.2018

Karar Tarihi

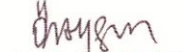
22.06.2018

KARAR : UYGUNDUR

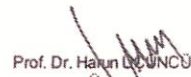
AÇIKLAMA : Araştırmanın uygulanabilirliği konusunda bilimsel araştırmalar etiği açısından bir sakınca yoktur.

Prof. Dr. Banu BAYAR
Başkan

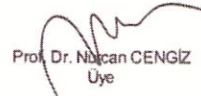

Prof. Dr. Ali AKAR
Üye

Prof. Dr. Özcan SAYGIN
Üye

Prof. Dr. Umut AVCI
Üye

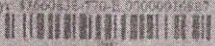

Prof. Dr. Halun UZUNCU
Üye

Prof. Dr. Nevide DELLAL
Üye

Prof. Dr. Nulcan CENGİZ
Üye

EK 5

KURUM İZNI

Tarih: 25.05.2018 13:49
 Sayı: 43660838-770-E.07000916887

T.C.
 MALTEPE ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
 Yazı İşleri Müdürlüğü

Sayı : 43660838-770
 Konu : Araştırma İzni

HEMŞİRELİK YÜKSEKOKULU MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi: 22.05.2018 tarihli ve 770-E.16535 sayılı yazınız.

İlgi yazıyla Arş. Gör. Tuğba ÖZDEMİR'in, "Üniversite Öğrencilerinin Çevreye Yönelik Tüketim Bilinci ve Davranışları Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi" adlı tez çalışmasıyla ilgili Üniversitemiz Fakülte ve Yüksekokul öğrencilerine anket uygulamak istediği bildirilmiştir. İlgili Araştırma Görevlisinin belirtilen anket çalışmasını, ilgili birimlerimizle iletişime geçilerek uygun görülen gün ve saatlerde uygulaması uygun görülmüştür.

Konuyla ilgili bilgilerinizi ve gereğini saygılarımla rica ederim.

e-imzalıdır
 Prof. Dr. Belma AKŞİT
 Rektör Yardımcısı

Bu belge 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu'na uygun olarak Güvenli Elektronik İmza ile imzalanmıştır.
 Evrakın elektronik imzalı suretine <https://e-belge.maltepe.edu.tr> adresinden Tc:23800-601641d5ad1f-9cd35d3ed034a kodu ile erişebilirsiniz.

Maltepe Üniversitesi, Maruşara E-Ğitim Knyü Maltepe-İSTANBUL
 Tel:0 216 626 10 50 -2097 Fax:0 216 626 10 70 E-Posta:maltepe@maltepe.edu.tr
 İnternet Adresi:www.maltepe.edu.tr Web Adresi:maliye.maltepe.edu.tr

Bilgi İsmi:Nuray K. ULAKAS
 Yazı İşleri Müdürü
 Yazı İşleri:maltepe.edu.tr

EK 6

EK TABLOLAR

EK Tablo 1. Maltepe Üniversitesi 2018-2019 Eğitim-Öğretim Yılı Öğrenci Sayıları

MALTEPE ÜNİVERSİTESİ 2018-2019 EĞİTİM-ÖĞRETİM YILI ÖĞRENCİ SAYILARI						
Fakülte ve Bölümler	Kız		Erkek		Toplam	
	Sayı	Örneklem	Sayı	Örneklem	Sayı	Örneklem
Meslek Yüksekokulu						
Adalet	45	2	37	1	82	3
Anestezi	49	1	13	1	62	2
Bankacılık ve Sigortacılık	32	1	45	1	77	2
Bilgisayar Programcılığı	13	1	73	1	86	2
Çocuk Gelişimi	107	3	0	0	107	3
Halkla İlişkiler ve Tanıtım	48	1	49	2	97	3
İlk ve Acil Yardım	44	2	33	1	77	3
İş Sağlığı ve Güvenliği	15	0	47	1	62	1
Mimari Restorasyon	25	0	63	2	88	2
Moda Tasarımı	36	0	0	0	36	0
Radio ve Televizyon Programcılığı	22	1	64	2	86	3
Sivil Hava Ulaştırma İşletmeciliği	24	1	38	1	62	2
Sivil Havacılık Kabin Hizmetleri	45	1	47	2	92	3
Tıbbi Görüntüleme Teknikleri	44	2	17	1	61	3
Turizm ve Otel İşletmeciliği	17	0	32	1	49	1
Uçak Teknolojisi	5	0	78	1	83	1
Toplam	571	16	636	18	1207	34
Eğitim Fakültesi						
İlköğretim Matematik Öğretmenliği	45	1	11	1	56	2
İngilizce Öğretmenliği	154	4	53	2	207	6
Okul Öncesi Öğretmenliği	245	8	25	0	270	8
Özel Eğitim Öğretmenliği	114	3	116	4	230	7
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık	198	5	79	3	277	8
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık (İngilizce)	173	5	49	1	222	6
Üstün Zekâlılar Öğretmenliği	15	0	8	0	23	0
Zihin Engelliler Öğretmenliği	12	0	5	0	17	0
Toplam	956	26	346	11	1302	37
Güzel Sanatlar Fakültesi						
Çizgi Film ve Animasyon	22	1	42	1	65	2
Gastronomi ve Mutfak Sanatları	68	2	78	2	146	4
Grafik Tasarımı	36	1	40	1	77	2
Sahne Sanatları	26	1	34	1	63	2
Toplam	152	5	194	5	351	10
Hemşirelik Yüksekokulu						
Hemşirelik	321	8	108	4	429	12
Toplam	321	8	108	4	429	12

Hukuk Fakültesi						
Hukuk	6	0	6	0	12	0
Hukuk (%30 İngilizce)	524	15	380	11	904	26
Toplam	530	15	386	11	916	26
İletişim Fakültesi						
Gazetecilik	43	1	58	2	101	3
Görsel İletişim Tasarımı	55	2	47	1	102	3
Halkla İlişkiler ve Tanıtım	85	2	78	2	163	4
Halkla İlişkiler ve Tanıtım (İngilizce)	43	1	31	1	74	2
Radio, Sinema ve Televizyon	65	2	131	4	196	6
Toplam	291	8	345	10	636	18
İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi						
Felsefe	22	1	9	0	31	1
Psikoloji	289	9	89	2	378	11
Psikoloji (İngilizce)	184	6	43	1	229	7
Sosyal Hizmet	128	4	44	1	172	5
Sosyoloji	112	3	24	1	136	4
Sosyoloji (İngilizce)	43	0	9	1	52	1
Toplam	778	23	218	6	998	29
İşletme ve Yönetim Bilimleri Fakültesi						
İktisat	1	0	3	0	4	0
İşletme	39	0	137	5	176	5
İşletme (İngilizce)	6	0	2	0	8	0
Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler	66	2	101	4	167	6
Uluslararası İlişkiler ve Avrupa Birliği	2	0	10	0	12	0
Uluslararası İlişkiler ve Avrupa Birliği (İngilizce)	3	0	5	0	8	0
Uluslararası Ticaret ve Lojistik Yönetimi	48	1	128	5	176	6
Uluslararası Ticaret ve Lojistik Yönetimi (İngilizce)	14	0	34	0	48	0
Toplam	179	3	420	14	599	17
Konservatuvar						
Piyano	2	0	1	0	3	0
Yaylı Çalgılar	3	0	0	0	3	0
Toplam	5	0	1	0	6	0
Mimarlık ve Tasarım Fakültesi						
Gemi ve Yat Tasarımı	21	1	47	1	68	2
İç Mimarlık	119	3	122	4	241	7
Mimarlık	183	4	279	9	462	13
Mimarlık (İngilizce)	174	5	105	3	279	8
Toplam	497	13	553	17	1050	30
Mühendislik ve Doğa Bilimleri Fakültesi						
Bilgisayar Mühendisliği	0	0	3	0	3	0
Bilgisayar Mühendisliği (İngilizce)	29	1	109	3	138	4
Elektrik-Elektronik Mühendisliği	1	0	9	0	10	0

Elektrik-Elektronik Mühendisliği (İngilizce)	17	1	68	2	85	3
Endüstri Mühendisliği	0	0	7	0	7	0
Endüstri Mühendisliği (İngilizce)	76	2	38	1	114	3
İnşaat Mühendisliği	32	1	240	8	272	9
İnşaat Mühendisliği (İngilizce)	3	0	27	0	30	0
Yazılım Mühendisliği	1	0	4	0	5	0
Yazılım Mühendisliği (İngilizce)	24	1	120	3	144	4
Toplam	183	6	625	17	808	23
Tıp Fakültesi						
Tıp	220	6	158	4	378	10
Tıp (İngilizce)	165	5	113	4	278	9
Toplam	385	11	271	8	656	19
Genel Toplam	4848	134	4103	121	8958	255

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Tuğba ÖZDEMİR

Doğum Yeri : KOCAELİ

Doğum Yılı : 1994

Medeni Hali : Bekar

E mail: tugbaozdemir321@gmail.com

EĞİTİM VE AKADEMİK BİLGİLER

Lise 2008-2012 : Darıca Neşet Yalçın Anadolu Lisesi

Lisans 2012-2016 : Ahi Evran Üniversitesi Sağlık Yüksek Okulu Hemşirelik Bölümü

Yabancı Dil : İngilizce

MESLEKİ BİLGİLER

2018-Devam ediyor : Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Araştırma Görevlisi

İLGİ ALANLARI

Yoga, meditasyon, transkültürel hemşirelik, gezmek, kitap okumak.